

**„PROGRAM OCHRONY
ŚRODOWISKA DLA POWIATU
HAJNOWSKIEGO
NA LATA 2008 – 2011”
*(projekt)***

CZERWIEC 2008r.

Wykonywany na zlecenie:
STAROSTY HAJNOWSKIEGO
UL. ALEKSEGO ZINA 1
17 – 200 HAJNÓWKA

Wykonawca opracowania:
HYDROS Jacek Sawicki
Ul. Czysta 24/1
15 – 463 Białystok

Główni autorzy:
Joanna Sawicka
Elżbieta Haponiuk

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE	7
1.1 PODSTAWA OPRACOWANIA	7
1.2 CEL, ZAKRES I FUNKCJE PROGRAMU	8
1.3 METODYKA OPRACOWANIA PROGRAMU	9
2 PODSTAWOWE INFORMACJE CHARAKTERYZUJĄCE OBSZAR POWIATU HAJNOWSKIEGO	10
2.1 POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE	10
2.2 SYTUACJA DEMOGRAFICZNA	10
2.3 GOSPODARKA	14
2.3.1 <i>Gospodarka rolna</i>	14
2.3.2 <i>Gospodarka leśna</i>	15
2.3.3 <i>Gospodarcze wykorzystanie wód</i>	16
2.3.4 <i>Turystyka</i>	17
2.3.5 <i>Przemysł</i>	19
2.3.6 <i>Rynek pracy</i>	20
2.3.7 <i>Instytucje wsparcia biznesu</i>	20
3 OCENA AKTUALNEGO STANU ŚRODOWISKA POWIATU HAJNOWSKIEGO	22
3.1 ZASOBY WODNE	22
3.1.1 <i>Wody powierzchniowe</i>	22
3.1.1.1 Stan aktualny	22
3.1.1.2 Zagrożenia	24
3.1.1.3 Wnioski	27
3.1.2 <i>Wody podziemne</i>	29
3.1.2.1 Stan aktualny	29
3.1.2.2 Zagrożenia	29
3.1.2.3 Wnioski	31
3.2 POWIETRZE ATMOSFERYCZNE	32
3.2.1 <i>Emisja, emisja niska i imisja</i>	32
3.2.1.1 Stan aktualny	32
3.2.1.2 Zagrożenia	35
3.2.1.3 Wnioski	35
3.3 POWIERZCHNIA ZIEMI	35
3.3.1 <i>Gleby</i>	38
3.3.1.1 Stan aktualny	38
3.3.1.2 Zagrożenia	38
3.3.1.3 Wnioski	39
3.3.2 <i>Kopaliny</i>	39
3.3.2.1 Zagrożenia	40
3.4 WALORY PRZYRODNICZE I KRAJOBRAZOWE.....	40

3.4.1	Lasy.....	40
3.4.2	Formy ochrony przyrody.....	41
3.4.3	Zagrożenia obszarów chronionych.....	45
3.5	INFRASTRUKTURA TECHNICZNA.....	46
3.5.1	Gospodarka wodno – ściekowa.....	46
3.5.1.1	Zaopatrzenie w wodę.....	46
3.5.1.2	Kanalizacja i oczyszczalnie ścieków.....	46
3.5.2	Energetyka.....	47
3.5.2.1	Ciepłownictwo.....	47
3.5.2.2	Gazownictwo.....	48
3.5.2.3	Elektroenergetyka.....	48
3.5.3	Gospodarka odpadami.....	49
3.5.4	Hałas.....	49
3.5.5	Promieniowanie elektromagnetyczne.....	51
3.5.6	Komunikacja i transport.....	53
4	ZRÓWNOWAŻONE WYKORZYSTANIE MATERIAŁÓW, WODY I ENERGII – WNIOSKI.....	56
4.1	RACJONALNE GOSPODAROWANIE WODĄ.....	56
4.2	WYKORZYSTANIE ENERGII.....	56
4.3	RACJONALNE WYKORZYSTANIE MATERIAŁÓW.....	57
5	NADZWYCZAJNE ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA.....	58
5.1	ZAGROŻENIE POWODZIOWE.....	58
5.2	ZAGROŻENIE POŻAROWE.....	59
5.3	POWAŻNA AWARIA PRZEMYSŁOWA.....	61
5.3.1	Niebezpieczne substancje w zakładach przemysłowych.....	61
5.3.2	Transport substancji niebezpiecznych.....	62
5.4	BIOTECHNOLOGIA I ORGANIZMY ZMODYFIKOWANE GENETYCZNIE.....	63
6	EDUKACJA EKOLOGICZNA.....	66
7	ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKIEM I INSTRUMENTY OCHRONY.....	70
8	PODSUMOWANIE ANALIZY STANU OBECNEGO.....	73
8.1	ANALIZA SWOT.....	73
9	ZAŁOŻENIA WYJŚCIOWE PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA.....	82
9.1	CELE I ZASADY POLITYKI EKOLOGICZNEJ PAŃSTWA.....	82
9.2	ZAŁOŻENIA WYJŚCIOWE PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO NA LATA 2007 – 2010.....	87
10	USTALENIA PROGRAMU.....	89
10.1	PRIORYTETY I DZIAŁANIA EKOLOGICZNE.....	89

10.2 PROGRAM ZADANIOWY	92
11 WYTYCZNE DLA SAMORZĄDÓW.....	101
12 ZAMIERZENIA GMIN W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA.....	103
13 UWARUNKOWANIA REALIZACYJNE PROGRAMU.....	105
13.1 UWARUNKOWANIA PRAWNE	105
13.2 UWARUNKOWANIA EKONOMICZNE	105
13.3 PLANOWANIE PRZESTRZENNE	114
13.4 UWARUNKOWANIA SPOŁECZNE	115
13.5 UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE Z INTEGRACJĄ EUROPEJSKĄ	115
13.6 EFEKT TRANSGRANICZNY	116
14 REALIZACJA I MONITORING PROGRAMU	118
14.1 ORGANIZACJA ZARZĄDZANIA ŚRODOWISKIEM	118
14.2 ZARZĄDZANIE PROGRAMEM OCHRONY ŚRODOWISKA.....	119
14.3 MONITORING WDRAŻANIA PROGRAMU	120
14.3.1 Wskaźniki monitorowania efektywności Programu	120

SPIS TABEL

TABELA NR 1	Ilość mieszkańców w poszczególnych miejscowościach powiatu hajnowskiego.....	12
TABELA NR 2	Ilość gospodarstw rolnych w zależności od wielkości powierzchni ..	14
TABELA NR 3	Zestawienie zbiorcze danych dotyczących powierzchni użytków rolnych, lasów i pozostałych gruntów w poszczególnych gminach powiatu hajnowskiego	36
TABELA NR 4	Porównanie powierzchni gmin z powierzchnią lasów na terenie powiatu hajnowskiego	40
TABELA NR 5	Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona.....	41
TABELA NR 6	Wodociągi i kanalizacja według gmin powiatu hajnowskiego.....	46
TABELA NR 7	Komunalne oczyszczalnie ścieków w powiecie hajnowskim i województwie w 2006 roku.	47
TABELA NR 8	Drogi publiczne w zależności od rodzaj nawierzchni w gminach powiatu hajnowskiego	54
TABELA NR 9	Ilości substancji przewożonych ww. drogami (dane uzyskane od przewoźników).....	63
TABELA NR 10	Wykaz tras kolejowych, po których przewozi się materiały niebezpieczne.....	63
TABELA NR 11	Zadania własne (pozainwestycyjne i inwestycyjne) powiatu planowane do realizacji w latach 2008 – 2011	92
TABELA NR 12	Zadania koordynowane.....	97
TABELA NR 13	Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska.	106
TABELA NR 14	Wskaźniki monitorowania programu	122

SPIS RYSUNKÓW

RYSUNEK NR 1	Mapa powiatu hajnowskiego	10
RYSUNEK NR 2	Lokalizacja punktów poboru prób wody zbiornika Siemianówka .	25
RYSUNEK NR 3	Ocena jakości wód podziemnych woj. podlaskie 2007r.....	31
RYSUNEK NR 4	Ocena stanu zakwaszenia gleb użytków rolnych Polski w latach 2002-2005	39
RYSUNEK NR 5	Schemat zarządzania programem ochrony środowiska	119

SPIS WYKRESÓW

WYKRES NR 1	Liczba ludności w grupach: przedprodukcyjnej, produkcyjnej i poprodukcyjnej na terenie powiatu hajnowskiego	11
WYKRES NR 2	Liczba ludności w grupach wiekowych w podziale na obszar miejski i wiejski na terenie powiatu hajnowskiego	12
WYKRES NR 3	Udział procentowy ludności w poszczególnych gminach powiatu hajnowskiego.....	13
WYKRES NR 4	Podział ludności na wiejską i miejską w powiecie hajnowskim....	13
WYKRES NR 5	Ilość gospodarstw rolnych w zależności od wielkości powierzchni w powiecie hajnowskim [szt.].....	15
WYKRES NR 6	Powierzchnie poszczególnych gmin powiatu hajnowskiego [ha]..	36
WYKRES NR 7	Powierzchnie użytków rolnych, lasów i gruntów pozostałych w gminach powiatu hajnowskiego [ha].....	37
WYKRES NR 8	Lesistość poszczególnych gmin powiatu hajnowskiego [%]	41

SPIS ZAŁĄCZNIKÓW

ZAŁĄCZNIK NR 1	Wykaz Skrótów	123
ZAŁĄCZNIK NR 2	Wykaz aktów prawnych.....	124
ZAŁĄCZNIK NR 3	Bibliografia	128
ZAŁĄCZNIK NR 4	Proponowane kryteria pilności	129
ZAŁĄCZNIK NR 5	Lista zamierzeń gmin powiatu hajnowskiego z zakresu ochrony środowiska ¹	130
ZAŁĄCZNIK NR 6	Zagrożenia w transporcie drogowym i kolejowym	132
ZAŁĄCZNIK NR 7	Zagrożenia powodziowe województwa podlaskiego	133
ZAŁĄCZNIK NR 8	Szczegółowe wyniki kontroli w zakresie gospodarki wodno – ściekowej w obszarze zlewni głównych rzek powiatu hajnowskiego.....	134

1. WPROWADZENIE

1.1 Podstawa opracowania

Program ochrony środowiska ma za zadanie pomóc w rozwiązywaniu istniejących problemów, a także przeciwdziałać zagrożeniom, które mogą pojawić się w przyszłości. „**Program ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2008 - 2011**” jest zarówno długoterminowym planem strategicznym do roku 2015, jak też planem wdrożeniowym na lata 2008 – 2011. Jest też aktualizacją i kontynuacją dotychczasowego „Programu ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2003 – 2006”.

W myśl art. 17 Ustawy – Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001r. (jednolity tekst z 2008r. Dz. U. Nr 25, poz. 150) niniejszy program ochrony środowiska został opracowany zgodnie z polityką ekologiczną państwa. Wdrożenie programu umożliwi osiągnięcie celów założonych w tej polityce oraz realizację zasad, a także stworzenie i funkcjonowanie na analizowanym obszarze zintegrowanego zespołu instalacji i urządzeń służących ochronie środowiska naturalnego, spełniającego wymagania określone w przepisach o ochronie środowiska.

Prawo ochrony środowiska, określa w art. 14 ust. 2, iż politykę ekologiczną przyjmuje się na cztery lata i przewiduje się w niej działania w perspektywie obejmującej kolejne cztery lata. *Program Ochrony Środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2008 – 2011* zawiera cele i zadania krótkookresowe do 2011 oraz cele długookresowe do 2015r. Ocena i weryfikacja realizacji zadań *Programu* dokonywana będzie zgodnie z wymogami ustawy co 2 lata od przyjęcia dokumentu, stwarzając możliwości weryfikacji i aktualizacji dokumentu.

Wykaz aktów prawnych zgodnie, z którymi sporządzono niniejsze opracowanie został umieszczony w **ZAŁĄCZNIKU NR 2**.

Opracowanie niniejszego powiatowego programu ochrony środowiska wynika z art. 17 Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (jednolity tekst z 2008r. Dz. U. Nr 25, poz. 150):

Organ wykonawczy powiatu (tj. Zarząd Powiatu) w celu realizacji polityki ekologicznej państwa sporządza powiatowy program ochrony środowiska uwzględniając wymagania art. 14 ww. ustawy, tj.: na podstawie aktualnego stanu środowiska określa w szczególności:

- ⇒ *cele ekologiczne,*
- ⇒ *priorytety ekologiczne,*
- ⇒ *poziomy celów długoterminowych,*
- ⇒ *rodzaj i harmonogram działań proekologicznych,*
- ⇒ *środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno – ekonomiczne i środki finansowe.*

1.2 Cel, zakres i funkcje Programu

Głównym celem *Programu ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2008 – 2011*, zwanego dalej *Programem*, jest określenie polityki zrównoważonego rozwoju powiatu hajnowskiego, która ma być realizacją polityki ekologicznej państwa oraz Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2007 – 2010 na obszarze powiatu. Dokument w pełni odzwierciedla tendencje europejskiej polityki ekologicznej, której główne cele to:

- zasada zrównoważonego rozwoju,
- zasada równego dostępu do środowiska postrzegana w kategoriach:
 - sprawiedliwości międzypokoleniowej,
 - sprawiedliwości międzyregionalnej i międzygrupowej,
 - równoważenia szans między człowiekiem i przyrodą,
- zasada przezorności,
- zasada uspołecznienia i subsydiarności,
- zasada prewencji,
- zasada „zanieczyszczający” płaci,
- zasada skuteczności efektywności ekologicznej i ekonomicznej.¹

Program uwzględnia uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne, w tym ekologiczne, przestrzenne, społeczne i ekonomiczne uwarunkowania rozwoju powiatu, określa priorytetowe działania ekologiczne oraz harmonogram zadań ekologicznych. Poniżej przedstawiony jest także dokładny opis uwarunkowań realizacyjnych dokumentu, jego wdrożenie, ewaluacja i monitoring.

Główne funkcje *Programu ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2008 – 2011* to:

- realizacja polityki ekologicznej państwa na terenie powiatu hajnowskiego,
- strategiczne zarządzanie regionem w zakresie ochrony środowiska i gospodarki odpadami,
- wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju,
- przekazanie informacji na temat zasobów środowiska przyrodniczego oraz stanu poszczególnych komponentów środowiska,
- przedstawienie problemów i zagrożeń ekologicznych, proponując sposoby ich rozwiązania w określonym czasie,
- pomoc przy planowaniu wydatkowania środków finansowych z PFOŚiGW, a także podstawa do ubiegania się o środki finansowe z funduszy krajowych i zagranicznych,
- organizacja systemu informacji o stanie środowiska i działaniach zmierzających do jego poprawy.

Program obejmuje następujące zagadnienia merytoryczne:

- ochronę środowiska przyrodniczego,

¹ Zgodnie z Konstytucją RP oraz z Traktatem o Wspólnocie Europejskiej

- gospodarkę leśną,
- gospodarkę wodną,
- ochronę środowiska przed zanieczyszczeniami,
- sprawy bezpieczeństwa ekologicznego,
- kształtowania świadomości ekologicznej,
- propagowania proekologicznych form działalności gospodarczej.

1.3 Metodyka opracowania Programu

W związku z tym, że istnieje ścisła zależność pomiędzy stanem środowiska, jakością jego poszczególnych komponentów i rozwojem gospodarczym regionu, w programie zaprezentowano:

- ⇒ podejście sektorowe, w odniesieniu do analizy aktualnego stanu środowiska oraz monitorowania jego przyszłych zmian,
- ⇒ podejście integralne, dotyczące określenia działań niezbędnych do realizacji w dziedzinie ochrony środowiska, związanych z głównymi kierunkami rozwoju powiatu.

Niniejszy Powiatowy Program Ochrony Środowiska uwzględnia: założenia, kierunki rozwoju, zadania oraz inne dane wynikające, m.in. z opracowań, tj.:

- sprawozdań z realizacji PGO,
- uchwalonego powiatowego programu ochrony środowiska,
- planów rozwoju lokalnego,
- wieloletnich planów inwestycyjnych,

a także obowiązujące przepisy prawne, dotyczące ochrony środowiska i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych.

Ponadto przy sporządzaniu niniejszego dokumentu uwzględnione zostały:

- ⇒ Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym,
- ⇒ II Polityka ekologiczna państwa,
- ⇒ program wykonawczy do II Polityki ekologicznej państwa na lata 2002 – 2010,
- ⇒ Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2007 – 2010,
- ⇒ Raport o stanie środowiska województwa podlaskiego w latach 2004 – 2006,
- ⇒ informacje zawarte w ankietach wypełnionych przez jednostki samorządu terytorialnego,
- ⇒ dane statystyczne z Głównego Urzędu Statystycznego, Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Państwowej Straży Pożarnej i Państwowego Instytutu Geologicznego.

W oparciu o przeprowadzoną analizę aktualnego stanu środowiska dokonano:

- ⇒ analizy słabych i mocnych stron oraz szans i zagrożeń powiatu metodą analizy SWOT,
- ⇒ określenia środowiska zewnętrznego – scharakteryzowano uwarunkowania realizacyjne *Programu* w zakresie rozwiązań prawno-instytucjonalnych oraz źródeł finansowania zewnętrznego,
- ⇒ zdefiniowano priorytety ochrony środowiska,
- ⇒ skonkretyzowano priorytety poprzez sformułowanie listy zadań,
- ⇒ opracowano system monitorowania *Programu*.

2 PODSTAWOWE INFORMACJE CHARAKTERYZUJĄCE OBSZAR POWIATU HAJNOWSKIEGO

2.1 Położenie geograficzne

Powiat hajnowski położony jest w dorzeczu rzeki Bug i Narew, w południowo-wschodniej części województwa podlaskiego. Siedzibą władz powiatowych jest miasto Hajnówka położone w odległości 65 km od Białegostoku. Z powiatem hajnowskim graniczą powiaty: od północy – białostocki, od zachodu - bielski, od południa - siemiatycki. Wschodnia granica Polski oddziela powiat hajnowski od Białorusi.

RYSUNEK NR 1 Mapa powiatu hajnowskiego²

Ogólna powierzchnia powiatu wynosi 1624 km². W jego granicach znajduje się 9 gmin: Białowieża, Czeremcha, Czyże, Dubicze Cerkiewne, Hajnówka, Hajnówka - miasto, Kleszczele – miasto i gmina, Narew i Narewka.

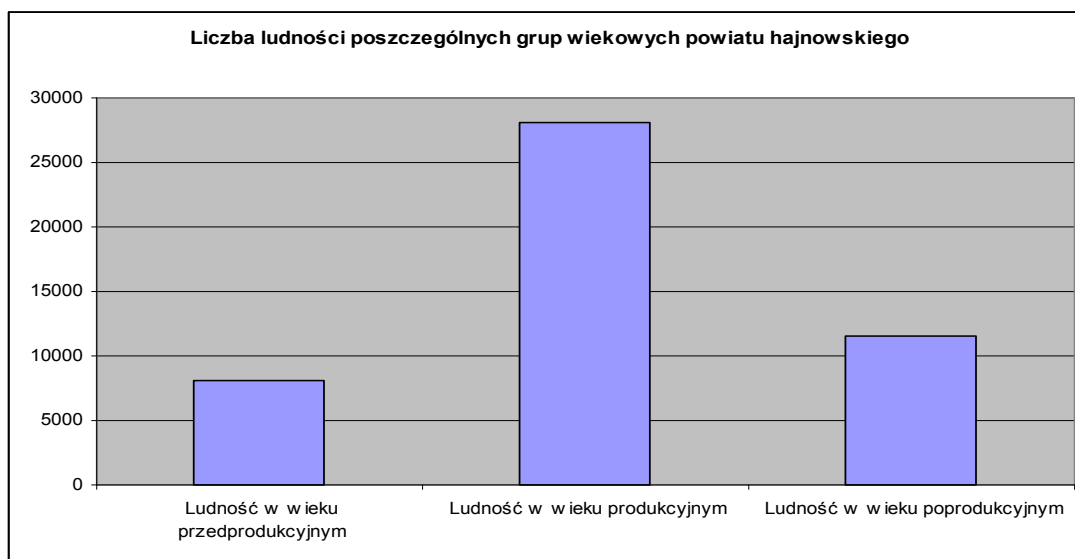
2.2 Sytuacja demograficzna

Istniejący obecnie system osadniczy na terenie powiatu hajnowskiego składa się z dwóch miast (Hajnówka, Kleszczele) i 240 wsi, z których 155 wsi jest sołectwami. Istniejąca sieć osadnicza cechuje się nierównomiernością. Tereny położone na wschodzie obejmujące kompleks Puszczy

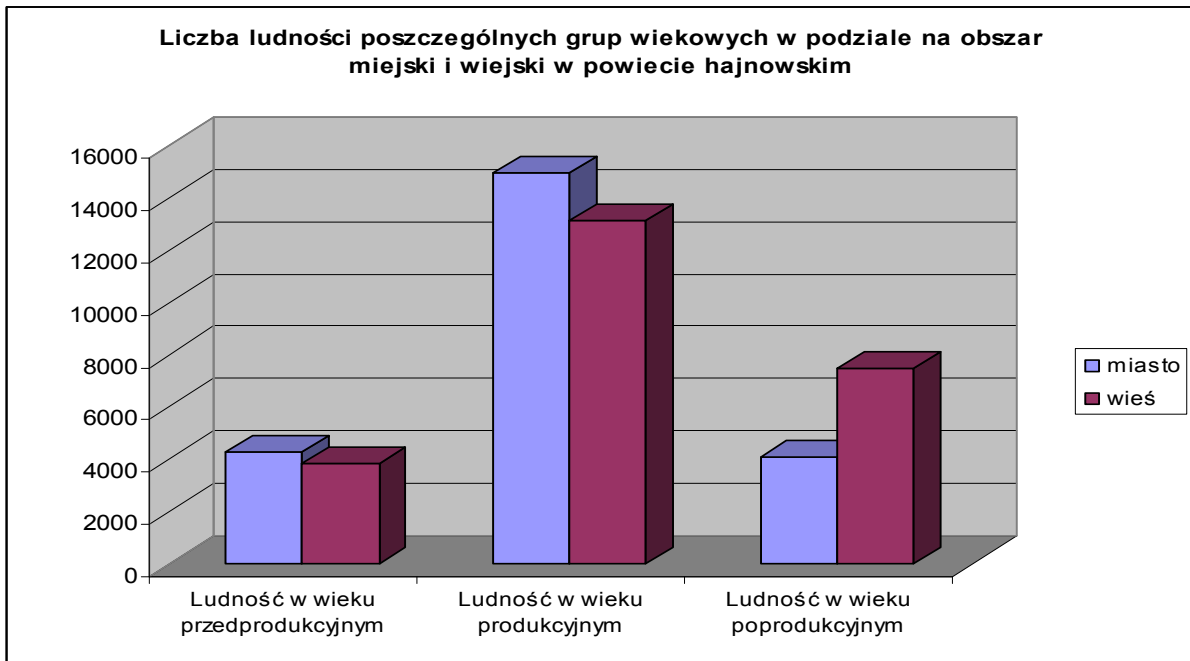
² www.bazagmin.pl

Białowieskiej powiatu cechują się małą liczbą wsi i osad. Najgęściej sieć osadnicza jest rozwinięta na południu powiatu i na zachód od miasta Hajnówka. Średnio jedno miasto przypada na 812 km² powierzchni powiatu. Dla porównania, w województwie podlaskim, jedno miasto przypada średnio na 555,55 km². Wieś, średnio na terenie powiatu, przypada na 6,5 km², a w województwie na 1,1 km². Dane te świadczą o istnieniu dużych dysproporcji w systemie osadnictwa powiatu hajnowskiego i województwa podlaskiego. Ludność powiatu hajnowskiego podlega dynamicznym zmianom w czasie. Zachodzący proces zmiany stanu liczebnego ludności powiatu jest odzwierciedleniem dokonujących się procesów w społeczeństwie. Bezpośrednio na stan ludności powiatu oddziałuje przyrost naturalny, migracje wewnętrzne i zewnętrzne, długość życia mieszkańców, struktura wiekowa mieszkańców. Wyżej wymienione parametry są pochodną sytuacji gospodarczej odnotowywanej na terenie powiatu, warunków życia mieszkańców, jakości opieki medycznej i społecznej świadczonej przez lokalne podmioty. Ogół wymienionych czynników, jak i szereg innych drugoplanowych decyduje o stanie ludności gmin powiatu hajnowskiego.

Niepokojąca jest struktura wiekowa mieszkańców powiatu. Powiat hajnowski zamieszkuje 47 830 osób w tym 23 254 mężczyzn oraz 24 576 kobiet. Udział mieszkańców w wieku poprodukcyjnym (24,2%) jest wyższy od udziału mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym (17,0%). Stan taki w perspektywie nadchodzących lat będzie prowadził do wzrostu udziału osób w wieku poprodukcyjnym, a co za tym idzie do zwiększania nakładów rzeczowych i finansowych na tę grupę społeczną. Może to również niekorzystnie odbić się na gospodarce powiatu. Dysproporcje te ulegają większemu zróżnicowaniu przy porównaniu miasto – wieś. Obecnie mieszkańcy w wieku poprodukcyjnym na terenach wiejskich już przekroczyli 15,6%, z tendencją do dalszego wzrostu ich udziału w społeczeństwie. Jedynie wśród mieszkańców miast osoby w wieku przedprodukcyjnym (8,96%) są bardziej liczne od osób w wieku poprodukcyjnym (8,6%). Graficznym obrazem tej sytuacji są wykresy zamieszczone poniżej.

WYKRES NR 1 Liczba ludności w grupach: przedprodukcyjnej, produkcyjnej i poprodukcyjnej na terenie powiatu hajnowskiego⁴

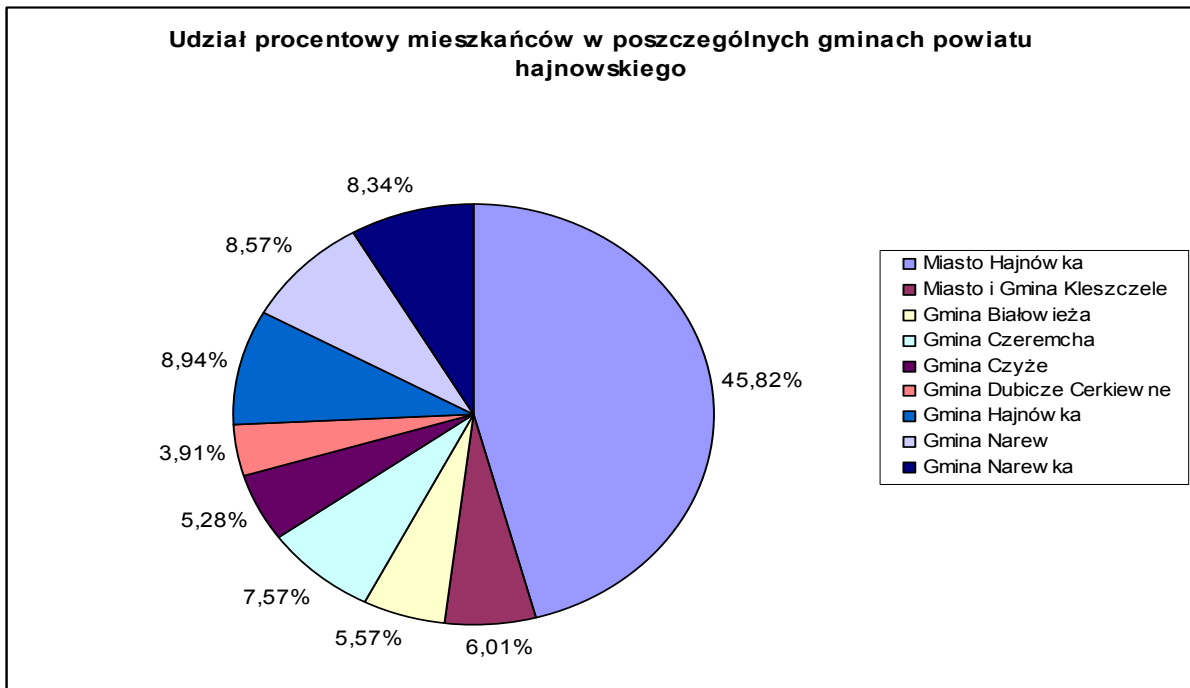
WYKRES NR 2 Liczba ludności w grupach wiekowych w podziale na obszar miejski i wiejski na terenie powiatu hajnowskiego⁴

Dokonując podziału w powiecie hajnowskim na ludność wiejską i miejską zauważamy, że ludność mieszkająca w mieście Hajnówka oraz mieście Kleszczele – stanowi 51,80% ludności powiatu, a ludność wiejska 48,20%.

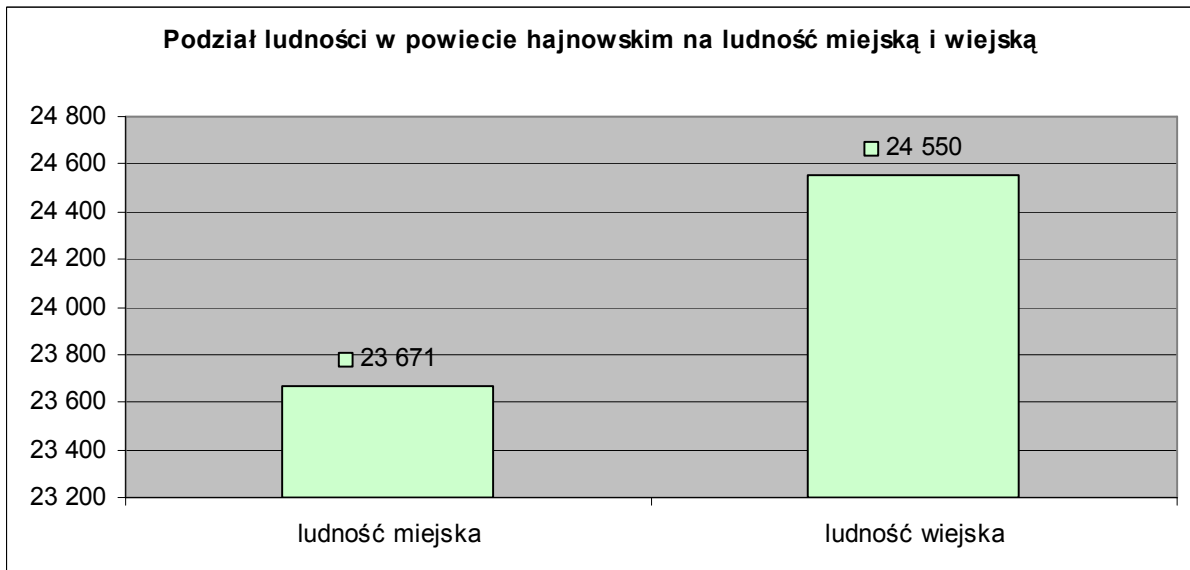
TABELA NR 1 Ilość mieszkańców w poszczególnych miejscowościach powiatu hajnowskiego

Jednostka administracyjna	Ilość mieszkańców [szt.]
Miasto Hajnówka	21 918
Miasto i Gmina Kleszczele	2 873
Gmina Białowieża	2 664
Gmina Czeremcha	3 619
Gmina Czyże	2 526
Gmina Dubicze Cerkiewne	1 869
Gmina Hajnówka	4 277
Gmina Narew	4 097
Gmina Narewka	3 987
Razem:	47 830

Źródło: Urząd Statystyczny w Białymstoku – Białystok 2007r.

WYKRES NR 3 Udział procentowy ludności w poszczególnych gminach powiatu hajnowskiego³

WYKRES NR 4 Podział ludności na wiejską i miejską w powiecie hajnowskim⁴

Przyrost ludności następował głównie w drodze przyrostu naturalnego, kształtującego się na poziomie ok. 500 osób rocznie. Jednakże w ostatnich latach obserwuje się spadek przyrostu

³ Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z www.stat.gov.pl stan na 31 XII 2006 r., Urząd Statystyczny w Białymstoku – Białystok 2007r.

⁴ Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z www.stat.gov.pl stan na 31 XII 2006 r.

naturalnego. W zasadzie wpływ poziomu umieralności na rozmiary przyrostu naturalnego jest nieznaczny. Czynnikiem decydującym o stałym zmniejszaniu się corocznych przyrostów ludności jest duży spadek liczby urodzeń. Współczynnik dzietności wciąż się obniża. Czynnikiem demograficznym, który z pewnością wpływa na niski poziom dzietności kobiet, jest coraz mniejsza liczba zawieranych małżeństw.

2.3 Gospodarka

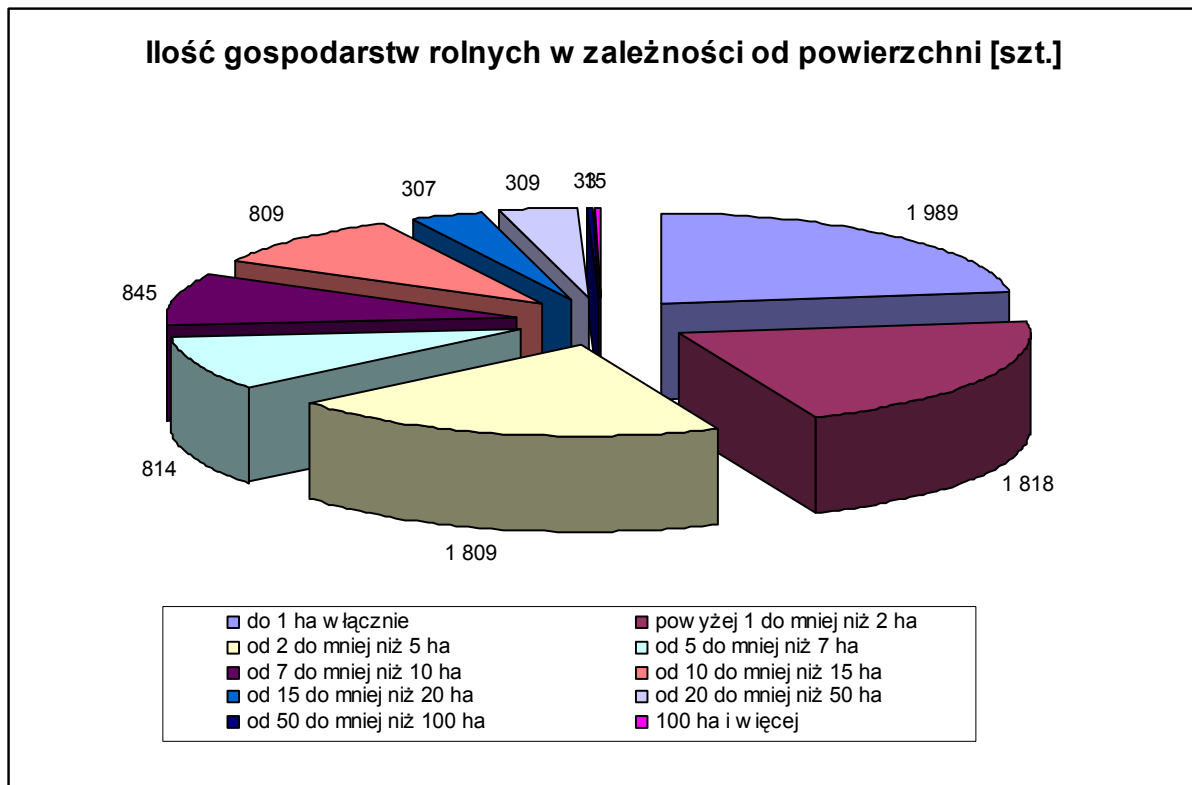
2.3.1 Gospodarka rolna

Dominującym działem gospodarki powiatu jest rolnictwo w większości związane z sektorem prywatnym. W powiecie jest 8 748 gospodarstw rolnych o średniej powierzchni 9,80 ha. Obserwacje pozwalają stwierdzić, iż następuje systematyczna koncentracja obszaru gruntów w obrębie gospodarstw większych, towarowych, produkujących duże ilości dobrego produktu na rynek. Dynamika tego procesu jest dość wolna, czego przyczyną jest brak alternatywnych rozwiązań socjalnych dla rolników i ich rodzin, którzy zdecydowali się na zbycie swoich gospodarstw.

TABELA NR 2 Ilość gospodarstw rolnych w zależności od wielkości powierzchni

Gospodarstwa rolne [ha]	[szt.]
do 1 ha włącznie	1 989
powyżej 1 do mniej niż 2 ha	1 818
od 2 do mniej niż 5 ha	1 809
od 5 do mniej niż 7 ha	814
od 7 do mniej niż 10 ha	845
od 10 do mniej niż 15 ha	809
od 15 do mniej niż 20 ha	307
od 20 do mniej niż 50 ha	309
od 50 do mniej niż 100 ha	33
100 ha i więcej	15
Ogółem	8 748

Źródło: www.stat.gov.pl – powszechny spis rolny 2002r.

WYKRES NR 5 Ilość gospodarstw rolnych w zależności od wielkości powierzchni w powiecie hajnowskim [szt.]

2.3.2 Gospodarka leśna

Powiat hajnowski jest bardzo ciekawym miejscem ze względu na bogactwo występującej fauny i flory. Obok dużego kompleksu leśnego, który tworzą Puszcza Białowieża i Ładzka istnieje kompleks wodno-bagienny tworzony przez zbiornik Siemianówka i Dolina Górnej Narwi, która wytycza naturalną północną granicę powiatu. Obszary położone na zachód od miasta Hajnówka, ze względu na dobre gleby, liczne pola, łąki i pastwiska tworzą dobre warunki do rozwoju produkcji rolnej. Teren ten sprzyja występowaniu zwierzyny płowej. Ogół tych warunków stworzył sprzyjające warunki dla środowiska przyrodniczego, które jest zachowane w dużym stopniu w stanie naturalnym lub bardzo zbliżonym do naturalnego. Stan taki powoduje, że tereny te są bardzo cenne przyrodniczo.

Kompleks leśny Puszcza Białowieża charakteryzuje się wyjątkowym bogactwem flory i fauny, świadczącym o jej wysokim stopniu naturalności. Centralną część Puszczy zajmują grądy - lasy dębowo-grabowo-lipowe, w części północnej, wschodniej i południowej przeważają bory-lasy świerkowo-sosnowe i sosnowe. Wzdłuż strumieni i puszczańskich rzek występują lasy łąkowe (z dominacją jesionu i olszy), w obniżeniach terenu zaś lasy olszowe - olsy.

Lasy zajmują około 49% powierzchni powiatu hajnowskiego. Lasy Puszczy są lasami państwowymi, zarządzanymi przez nadleśnictwa Browsk, Białowieża i Hajnówka z wyłączeniem obszaru Białowieżskiego Parku Narodowego. Ogólna powierzchnia gruntów leśnych powiatu wynosi 85,846 tys. ha. Średnia lesistość powiatu wynosi 51,9 %.

Grunty leśne zajmują powierzchnię 76,32 tys. ha (88,9%). Grunty leśne prywatne stanowią obszar 9,52 tys. ha (11,1% powierzchni gruntów leśnych). Proporcje te są inne, niż występujące średnio w województwie podlaskim, gdzie powierzchnia zajmowana przez lasy prywatne stanowiła około 1/3 powierzchni gruntów leśnych.

2.3.3 Gospodarcze wykorzystanie wód

Powiat hajnowski jest zlokalizowany w zlewni rzeki Narew i jej dopływów. Południowe tereny powiatu znajdują się w zlewni Bugu i dorzeczu rzeki Nurzec. Rzeka Narew będąca główną rzeką województwa podlaskiego, która wypływa ze zbiornika Siemianówka płynąc na terenie powiatu hajnowskiego tworzy malowniczą dolinę o urozmaiconym krajobrazie nizinnym. Brzegi porośnięte licznym sitowiem i zaroślami tworzą dogodne warunki dla ptactwa wodnego żyjącego w sąsiedztwie rzeki. Zlewnia Narwi na terenie Polski liczy około 53 873 km², z czego około 6,6% przypada na powiat hajnowski. Całkowita długość rzeki wynosi 484 km, z tego 455 km odcinek znajduje się na terenie Polski. Odcinek rzeki przepływającej przez teren powiatu hajnowskiego liczy około 39 km. Przez południowe tereny powiatu hajnowskiego przepływa rzeka Nurzec - dopływ Bugu. Rzeka należy do rzek typowo nizinnych przepływających przez tereny bagienne i podmokłe. Całkowita długość rzeki wynosząca 100,2 km i powierzchnia zlewni rzędu 2 082,6 km² stawiają rzekę w pierwszej grupie największych rzek Makroregionu Północno-Wschodniego i jednocześnie kwalifikują do jednej z większych zlewni dopływów Bugu. Na terenie powiatu, na północ od miasta Hajnówka, swój początek bierze rzeka Leśna Prawa (132,7 km). Na 105 km swego biegu opuszcza granice Polski i uchodzi do rzeki Bug po stronie Białorusi. Przepływając przez Hajnówkę rzeka przyjmuje ścieki komunalne i przemysłowe z miasta, a następnie wpływa na teren Puszczy Białowieskiej. Zlewnia ma charakter typowo leśny.

Powiat hajnowski na swoim terenie nie posiada większych naturalnych zbiorników w postaci jezior. Zbiorniki, które występują na terenie powiatu powstały w wyniku działalności człowieka. Największym tego typu zbiornikiem, który podlega systematycznej kontroli jakości wód jest zbiornik Siemianówka. Zbiornik jest położony na terenie dwóch gmin: Michałowo i Narewka. Powierzchnia zlewni całkowitej zbiornika, łącznie po stronie polskiej i białoruskiej wynosi 1 094 km².

Zbiornik Siemianówka powstał w wyniku spiętrzenia rzeki Narew. Brzeg wschodni zbiornika, przy maksymalnym napełnieniu, oddalony jest od granicy polsko-białoruskiej o około 0,5 km. Zamknięty jest on zaporą czołową przegradzającą koryto rzeki w rejonie wsi: Bondary, Rybaki i Łuka. Brzeg południowy zbiornika w fazie maksymalnego piętrzenia dotyka obszarów leśnych północnego skraju Puszczy Białowieskiej. Powierzchnia maksymalna zbiornika wynosi 32,5 km², a minimalna 11,7 km². Średnia głębokość, przy maksymalnym napełnieniu, wynosi 2,5 m. W najgłębszych miejscach dochodzi do 7 m. Zbiornik osiąga długość około 13,5 km, przy szerokości 1,4 km.

Drugim zbiornikiem tego typu o znacznie mniejszej powierzchni jest zbiornik Bachmaty o powierzchni 5,6 ha na terenie gminy Dubicze Cerkiewne, który powstał w wyniku spiętrzenia wód rzeki Orłanki. Istnieje również zbiornik śródleśny na rzece Perebel przy miejscowości Topiło, która jest

dopływem rzeki Leśna Prawa. W 2002 roku został oddany do użytku zbiornik wodny Repczyce (gmina Kleszczele) o powierzchni lustra wody 10,69 ha. Zbiornik Zaporowy w Repczycach, zlokalizowany w gminie Kleszczele, wybudowano na przełomie lat 2001/2002. Spełnia rolę lokalnego obiektu wypoczynkowego. Jest to bardzo mały akwen, jego długość to zaledwie 900 m, powierzchnia lustra wody wynosi 11 ha, maksymalna głębokość 3 m.

2.3.4 Turystyka

Środowisko naturalne powiatu hajnowskiego stanowi szczególną atrakcję dla gości z kraju i zagranicy. Bogactwo przyrody tego obszaru niepowtarzalnie komponuje się z pięknem krajobrazów. Główną atrakcją turystyczną tego regionu stanowi Puszcza Białowieska z Białowieskim Parkiem Narodowym, licznymi rezerwatami i pomnikami przyrody, szlakami turystycznymi prowadzącymi do najbardziej odległych jej zakątków, ścieżkami dydaktycznymi, osadami śródleśnymi oraz kolejką wąskotorową z Hajnówki do miejscowości Topiło. Interesującymi miejscami do wypoczynku i rekreacji są okolice zbiorników wodnych: Siemianówka, Repczyce, Bachmaty i śródleśne stawy w miejscowości Topiło. Jedne z nich to doskonałe miejsca do wędkowania, obserwacji awifauny inne - do uprawiania sportów wodnych. W okresie letnim do dyspozycji turystów indywidualnych są wypożyczalnie sprzętu rekreacyjnego, zlokalizowane przy zbiornikach wodnych. Podobnie doliny rzek Narew i Narewka oferują swoje skarby miłośnikom natury, wędkarzom oraz ornitologom.

Niezwykle cenne są walory kulturowe powiatu hajnowskiego, na terenie którego od stuleci żyją obok siebie ludzie różnych narodowości: Polacy, Białorusini, Ukraińcy i wyznań: katolicy, prawosławni i wyznawcy innych religii. Współistnienie różnych narodowości i kultur przejawia się między innymi w zróżnicowanej architekturze obiektów sakralnych, tradycjach religijnych czy też w miejscowym dialekcie. Zabytkowe są również układy przestrzenne wielu miejscowości, jak również drewniane budownictwo wiejskie z drewnianymi elementami zdobniczymi. Przykładem unikatowego drewnianego budownictwa architektonicznego jest Kraina Otwartych Okiennic, którą tworzą trzy wsie: Trześcianka, Puchły i Soce. Zabytki etnograficzne gromadzone są w licznych skansenach i muzeach. Na terenie powiatu odbywają się liczne wydarzenia kulturalne: festyny, festiwale, przeglądy, wystawy, pokazy, plenery promujące kulturę powiatu hajnowskiego.

Puszcza Białowieska, jako największa atrakcja powiatu hajnowskiego, sprzyja rozwojowi turystyki i wypoczynku. Największą popularnością wśród turystów cieszą się obiekty Białowieskiego Parku Narodowego, m.in. Muzeum Przyrodniczo - Leśne w Białowieży, Rezerwat Pokazowy Żubrów, Park Pałacowy, Obszar Ochrony Ścisłej, Obręb Ochronny Hwoźna.

W 2005 roku Białowieski Park Narodowy odwiedziło około 140 tys. turystów, z czego niemal 90% stanowili turyści krajowi.

Zagospodarowanie turystyczne

Na terenie powiatu hajnowskiego funkcjonuje: 15 oznakowanych szlaków turystycznych o łącznej długości 404 km, w tym 7 szlaków rowerowych na terenie gmin: Narewka, Hajnówka, Czeremcha, Kleszczele, Dubicze Cerkiewne i Białowieża o łącznej długości 213 km; 9 tras ścieżek edukacyjnych na terenie Nadleśnictw: Hajnówka, Białowieża i Browsk o łącznej długości 47 km. Istnieje również szlak samochodowy o długości ok. 90 km, którego trasa nie jest oznakowana, ale do dyspozycji zainteresowanych dostępny jest folder opisujący szlak. Z inicjatywy Starostwa Powiatowego w Hajnówce przewiduje się w najbliższym czasie ustawienie znaków drogowych informujących o niektórych atrakcjach turystycznych powiatu hajnowskiego (projekt pilotażowy). Na terenie powiatu hajnowskiego do dyspozycji turystów są wyznaczone miejsca ogniskowe i wieże widokowe. Niecodzienną atrakcją stanowi przejazd kolejką wąskotorową m.in. do śródleśnej osady Topiło. Obecnie wykorzystywane jest ok. 17 km kolejki. Ponadto do dyspozycji turystów indywidualnych są wypożyczalnie rowerów, zlokalizowane głównie w Białowieży.

Infrastruktura turystyczna

Rozwój turystyki jest w decydującym stopniu uzależniony od bazy turystyczno-wypoczynkowej. Baza noclegowa regionu to bogata sieć obiektów o różnym standardzie. Hotele o wysokiej jakości usług zachęcają do przyjazdów swą ofertą konferencyjną. Domy i ośrodki wypoczynkowe, schroniska oferują pobyty dla dzieci i młodzieży, natomiast kwatery agroturystyczne zapraszają rodziny i osoby indywidualne.

Na terenie powiatu funkcjonuje około 100 obiektów noclegowych, w tym 5 hoteli o wyższym standardzie oraz 70 kwater agroturystycznych, poza tym pensjonaty, schroniska młodzieżowe (całoroczne i sezonowe), kempingi, pola namiotowe. Do dyspozycji turystów są 2072 miejsca noclegowe, w tym około 600 to miejsca w kwaterach agroturystycznych. Na terenie powiatu funkcjonują różnorodne obiekty gastronomiczne, jest ich 54 i dysponują 2950 miejscami konsumpcyjnymi. Najbardziej urozmaiconą ofertę gastronomiczną posiada Białowieża i Hajnówka.

Wszelkich informacji o infrastrukturze turystycznej powiatu hajnowskiego udziela działający w Hajnówce punkt informacji turystycznej - Centrum Turystyki Regionu Puszczy Białowieskiej, działające przy ul. 3-go Maja 45 w ramach Wydziału Promocji, Rozwoju Regionalnego, Turystyki i Współpracy z Zagranicą Starostwa Powiatowego w Hajnówce. Poza tym w powiecie hajnowskim funkcjonują punkty informacji turystycznej, znajdujące się w Białowieży (BPN, PTTK, Szkolne Schronisko Młodzieżowe).

W związku z rosnącym zainteresowaniem cudzoziemców istnieje potrzeba podniesienia kwalifikacji językowych osób w nich pracujących. Dwa punkty informacji turystycznej (w Hajnówce i Białowieży) włączone są do zintegrowanego systemu informacji turystycznej województwa podlaskiego, w ramach którego następuje systematyczne wprowadzanie i aktualizacja informacji z terenu powiatu hajnowskiego w działającym 24 h/dobę info-kiosku. Planowane jest również ustawienie info-kiosku na przejściu granicznym Białowieża – Piererow. Pozostałe punkty informacji turystycznej działają przy Gminnych Ośrodkach Kultury w Dubiczach Cerkiewnych i Czeremsze, czy też przy Ośrodku Sportu i Rekreacji, np. w Narewce.

W powiecie hajnowskim działa również Stowarzyszenie Agroturystyczne „Żubr” zrzeszające kwatery, jak również biura obsługujące ruch turystyczny, przede wszystkim specjalizujące się w obsłudze turystyki przyjazdowej.

2.3.5 Przemysł

Powiat ma charakter głównie rolniczy, posiada również dobre warunki dla rozwoju przemysłu rolno-spożywczego. Przez teren powiatu wiodą szlaki komunikacyjne łączące Zachód ze Wschodem oraz Północą i Południem, co jest ważnym aspektem rozwoju międzynarodowej wymiany handlowej. Powiat hajnowski oraz tworzące go gminy oferują warunki sprzyjające podjęciu współpracy gospodarczej oraz możliwości tworzenia nowych firm i instytucji z otoczenia biznesu.

Wg danych na 31.XII.2006 r. na terenie powiatu hajnowskiego zarejestrowanych było 3372 podmiotów gospodarczych, z czego 1 666 w mieście Hajnówka. W przeważającej większości podmioty te reprezentują sektor prywatny (około 96% wszystkich podmiotów gospodarczych ogółem). Ponad 80% podmiotów to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Pozostałe podmioty gospodarcze to według ilości: fundacje, stowarzyszenia lub organizacje społeczne (3,7%), spółki cywilne (2,6%), spółki handlowe (2,15%) i spółdzielnie (0,6%).

Struktura podmiotów gospodarczych w rozbiciu na sektory (stan na 31.XII.2006 r.):

- Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo: 319
- Przemysł: 705
- Budownictwo: 302
- Handel i naprawy: 840
- Hotele i restauracje: 78
- Transport, gospodarka magazynowa i łączność: 121
- Pośrednictwo finansowe: 125
- Obsługa nieruchomości i firm: 283
- Pozostałe: 599.

Dominującą pozycję w działalności gospodarczej zajmują zakłady przemysłowe i zakłady rzemieślnicze związane z przetwórstwem drewna, gdzie produkuje się m.in.: tarcicę, płyty klejone, materiały podłogowe, meble różnego rodzaju, domki letniskowe, elementy na domy mieszkalne, stolarkę budowlaną, palety, skrzynki, galanterię drzewną, węgiel drzewny i aktywny. Wiele z tych produktów jest przedmiotem eksportu.

W powiecie istnieją również prężnie rozwijające się zakłady przemysłu maszynowego, produkujące m.in. traktory, maszyny i urządzenia do przemysłu drzewnego i leśnictwa, ekologiczne kotłownie, piece grzewcze.

Powiat hajnowski może poszczycić się zdrowymi, bo pochodzącymi z najzdrowszego ekologicznie obszaru „Zielonych Płuc Polski”, produktami mleczarskimi, zielarskimi, mięsnymi i piekarskimi. Znane są również wyroby przemysłu ceramiki budowlanej.

Do podmiotów gospodarczych zatrudniających największą liczbę osób należą:

- „Pronar” sp. Z o.o. w Narwi (branża maszynowa)
- Fabryka Mebli Forte S.A.,
- Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Hajnówce (branża spożywcza),
- Zakłady Maszynowe „Hamech” w Hajnówce (branża maszynowa),
- „Euro Postęp” - Zakład Pracy Chronionej Spółka z o.o w Hajnówce (branża krawiecka),
- Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej sp. Z o.o. w Hajnówce (branża energetyczna),
- PSS „Społem” w Hajnówce (branża spożywcza),
- GRYFSKAND Sp z o. o. Zakład Produkcyjny w Hajnówce (branża chemiczna),
- Przedsiębiorstwo Ceramiki Budowlanej w Starym Lewkowie (branża budowlana),
- Zakłady Kotlarskie „Moderator” w Hajnówce (branża maszynowa)
- RUNO sp. z o.o. w Hajnówce (branża spożywcza),
- Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Spółka z o.o. w Hajnówce,
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Hajnówce,
- Nasycalnia Pokładów w Czeremsze,
- „Krex” baza przeładunkowa w Siemianówce,
- NAFTAAN Sp. z o.o. baza przeładunkowa w Plancie,
- Terminal Planta, baza przeładunkowa w Plancie..

2.3.6 Rynek pracy

W powiecie hajnowskim było zatrudnionych (wg stanu na dzień 31.12.2006 r.) w głównym miejscu pracy 8887 osób (ogólnie pracujących łącznie z rolnictwem indywidualnym jest 14 997 osob), z czego 4 821 w mieście Hajnówka. W rozbiciu na poszczególne sektory ekonomiczne sytuacja przedstawia się następująco:

- rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo – 6 409 osób
- przemysł i budownictwo – 3 677 osób
- usługi rynkowe – 2 270 osób
- usługi nierynkowe – 2 641 osób.

2.3.7 Instytucje wsparcia biznesu

Istotnym warunkiem sprawnego funkcjonowania lokalnych podmiotów gospodarczych oraz przyciągania inwestorów zewnętrznych jest otoczenie biznesu, czyli instytucje i organizacje wspierające rozwój przedsiębiorczości, prowadzące działalność doradczą i marketingową.

Na terenie powiatu hajnowskiego działają dwie organizacje zajmujące się świadczeniem usług doradczych, szkoleniami, poszukiwaniem rynków zbytu dla przedsiębiorstw i rzemieślników. Należą do nich:

Centrum Wspierania Biznesu w Hajnówce, działające przy Podlaskiej Fundacji Rozwoju Regionalnego. Świadczy pomoc doradczą w zakresie:

- sporządzania biznes planów,
- opracowywania studiów wykonalności,
- przygotowywania programów naprawczych dla firm.

Centrum Wspierania Biznesu w Hajnówce w ramach Funduszy Pożyczkowych udziela pożyczek dla:

- mikro i małych przedsiębiorstw oraz
- na rozpoczęcie działalności gospodarczej

z przeznaczeniem na cele związane z prowadzoną działalnością gospodarczą: zakupy inwestycyjne, kapitał obrotowy.

Rocznie z usług świadczonych przez Centrum korzysta średnio ponad 250 firm.

Cech Rzemiosł Różnych w Hajnówce działa od 1966 roku. Cech jest społeczno-zawodową organizacją rzemiosła zrzeszającą na zasadzie dobrowolności członków z następujących branż: mechanika pojazdowa, stolarstwo, fryzjerstwo, hafciarstwo, krawiectwo, piekarstwo, ciastkarstwo (cukiernictwo), malarstwo i tapetiarstwo, sprzedaż, instalatorstwo elektryczne, instalatorstwo sanitarne, tele i radiomechanika. Obecnie zrzesza 68 członków (dane z IX. 2006 roku).

Rzemieślnicy najczęściej korzystają z biura Cechu w formie:

- poradnictwa
- zawierania umów uczniowskich w celu nauki zawodu
- kompletowania dokumentów do egzaminu czeladniczego lub mistrzowskiego oraz emerytury lub renty
- pomocy w rozliczaniu się z podatków
- refundowanie poniesionych kosztów za szkolenie uczniów
- sporządzanie dokumentacji powypadkowej
- sporządzania i kompletowania dokumentacji dla zakładów odwiedzanych przez Państwową Inspekcję Pracy lub Inspekcję Sanitarną.

Przy Cechu, decyzją Starostwa Powiatowego z dnia 26.06.2002 roku, powołano Ośrodek Szkolenia Zawodowego w celu kształcenia kursowego zrzeszonych członków, jak również nie zrzeszonych pracodawców.

Poza działalnością szkoleniową Cech prowadzi usługi w zakresie:

- oceny ryzyka zawodowego – niezbędne do oceny stopnia zagrożenia stanowiska pracy,
- sporządzania dokumentacji powypadkowej – w pracy i w drodze do pracy lub z pracy do domu,
- pomoc w prowadzeniu dokumentacji rozliczeniowej podatków, składek ZUS i spraw BHP.

3 OCENA AKTUALNEGO STANU ŚRODOWISKA POWIATU HAJNOWSKIEGO

3.1 Zasoby wodne

3.1.1 Wody powierzchniowe

3.1.1.1 Stan aktualny

Na terenie powiatu hajnowskiego WIOŚ w Białymstoku prowadzi badania monitoringowe rzek: Narwi, Narewki, Leśnej Prawej i Nurca.

Narewka i Nurzec na całej długości monitorowane są w cyklu pięcioletnim, rzeka Leśna Prawa w cyklu trzyletnim, a rzeka Narew badana jest corocznie. Ostatnie badania rzek: Narew, Narewki i Leśnej Prawej wykonano w 2006 roku. Rzeka Nurzec na całej długości badana była ostatnio w 2004 roku. Stąd w niniejszym opracowaniu ograniczono się do przypomnienia klasyfikacji ogólnej wód rzeki, natomiast szczegółowo opisano aktualne rezultaty kontroli źródeł zanieczyszczeń. Według informacji WIOŚ w Białymstoku z grudnia 2005, wody głównych rzek: Narwi, Nurca, Leśnej Prawej płynące na terenie powiatu zostały zaliczone do wód IV i V klasy czystości, czyli do wód o niezadowalającej lub złej jakości. Wody rzeki Narewka, według jeszcze starej klasyfikacji na krótkim odcinku w pobliżu granicy państwowej posiadały II klasę czystości, a na pozostałym odcinku III klasę czystości (w roku 2004 nastąpiła zmiana zasad klasyfikacji czystości wód).

NAREW

Narew jest prawostronnym dopływem Wisły I rzędu o powierzchni zlewni 75175,2 km². Długość całkowita rzeki wynosi 484 km, w tym długość odcinka płynącego na terenie Polski 455 km. Rzeka bierze początek na terenie Białorusi w bagnach wschodniego skraju Puszczy Białowieskiej. Zlewnię górnej Narwi stanowią tereny stosunkowo słabo uprzemysłowione o charakterze typowo rolniczym oraz duże obszary leśne. Przy granicy białoruskiej zlokalizowano zbiornik zaporowy Siemianówka, pełniący obecnie funkcje rekreacyjne.

Na terenie województwa podlaskiego rzeka przepływa przez teren Narwiańskiego Parku Narodowego oraz Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi. Głównymi źródłami zanieczyszczeń Narwi na terenie woj. podlaskiego są miejscowości: Białystok i Łomża.

Rzeka jest corocznie badana w ramach sieci monitoringu diagnostycznego i operacyjnego. W 2006 roku rzekę badano na długości 273,4 km od punktu w m. Babia Góra (powyżej zbiornika Siemianówka) do granic województwa podlaskiego (m. Nowogród).

Na terenie powiatu hajnowskiego badania prowadzone są w 3 punktach pomiarowych.

NURZEC

Rzeka należy do rzek typowo nizinnych przepływających przez tereny bagienne i podmokłe. Wpływa w podmokłej dolinie na południowy-wschód od m. Czeremcha na wysokości ok. 180 m

n.p.m. Całkowita długość rzeki wynosząca 100,2 km i powierzchnia zlewni rzędu 2082,6 km² stawiają rzekę w pierwszej grupie największych rzek Makroregionu Północno – Wschodniego i jednocześnie kwalifikują do jednej z większych zlewni dopływów Bugu. Jednym z większych dopływów w górnej części zlewni rzeki jest rzeka Nurczyk o powierzchni zlewni 238 km². Inne dopływy to: Kukawka, Pełchówka i Płonka.

Badania monitoringowe rzeki prowadzone są w ramach monitoringu regionalnego, co 5 lat, a na odcinku ujściowym w sieci monitoringu podstawowego corocznie. Ostatnie badania na całej długości rzeki prowadzono w 2004 r.

Na terenie powiatu hajnowskiego znajduje się górny odcinek rzeki, gdzie zlokalizowano 2 punkty pomiarowe.

LEŚNA PRAWA

Rzeka Leśna Prawa (132,7 km) bierze początek na północ od miasta Hajnówka. Na 105,0 km swego biegu opuszcza granice Polski i uchodzi do rzeki Bug po stronie Białorusi. Przepływając przez Hajnówkę rzeka przyjmuje ścieki komunalne i przemysłowe z miasta, a następnie wpływa na teren Puszczy Białowieskiej. Zlewnia ma charakter typowo leśny.

W 2006 roku rzeka badana była na całej długości: w dwóch punktach (powyżej i poniżej m. Hajnówka) w ramach monitoringu operacyjnego oraz w punkcie granicznym – w miejscowości Topiło w ramach monitoringu diagnostycznego (106,0 km).

NAREWKA

Narewka wypływa z terytorium Białorusi i jest lewobrzeżnym dopływem Narwi. W górnym biegu rzeka przepływa przez teren Puszczy Białowieskiej, a w zlewni rzeki znajduje się Białowieski Park Narodowy. W roku 2006 badaniami objęty został cały 39,4 kilometrowy odcinek rzeki od granicy państwa do ujścia do rzeki Narew. Badania prowadzono w 3 punktach pomiarowo-kontrolnych

ZBIORNIK SIEMIANÓWKA

Zbiornik Siemianówka położony jest na Podlasiu na obszarze województwa podlaskiego, na terenie gmin Michałowo i Narewka. Został utworzony w wyniku spiętrzenia rzeki Narew w 367 km jej biegu, a 57 km od jej źródeł. Brzeg wschodni zbiornika przy maksymalnym napełnieniu oddalony jest od granicy z Białorusią o ok. 0,5 km.

Zbiornik usytuowany jest w nizinnej, płaskiej dolinie rzecznej, wypełnionej osadami czwartorzędowymi w postaci torfów i namulów, zalegających na piaskach z glinami zwałowymi w spągu.

Powierzchnia maksymalna zbiornika (w fazie maksymalnego piętrzenia) osiąga 32,5 km², minimalna 11,7 km². Głębokość średnia przy napełnieniu całkowitym wynosi 2,5 m, maksymalna 7,0

m; przy napełnieniu minimalnym odpowiednio: 1,5 i 4,1 m. Długość zbiornika osiąga 13,5 km przy szerokości 1,4 km. Pojemność zbiornika przy maksymalnym piętrzeniu wynosi 79,5 mln m³.

Z wielu pierwotnych funkcji zbiornika jest on obecnie wykorzystywany głównie do rekreacji, a szczególnie wędkarstwa.

Obszar zlewni zbiornika Siemianówka po stronie polskiej zajmują przede wszystkim tereny gruntów ornych i użytków zielonych, tereny leśne z dużym udziałem drzewostanów iglastych. Znaczne połacie zajęte są przez nieużytki i podmokłe, trudno dostępne szuwarowiska na terenach przygranicznych.

Zlewnia po stronie białoruskiej stanowi rozległe obszary o charakterze bagiennym i torfowym, z gęstą siecią rowów melioracyjnych i starorzeczami, z dużym udziałem obszarów leśnych i wykorzystywanych rolniczo. Teren zlewni ma więc charakter typowo rolniczy lub naturalny.

Zbiornik Siemianówka zasilany jest wodami rzek: Narwi, Kołonnej i Pszczółki biorących początek na terenie Białorusi. Po stronie polskiej dopływy pochodzą z polderów: Cisówka, Budy, Babia Góra, Siemianówka oraz zlewni rzeki Łuplanki.

3.1.1.2 Zagrożenia

Trudnym do zmierzenia źródłem zanieczyszczenia wód powierzchniowych są niekontrolowane spływy powierzchniowe z obszarów rolnych, w tym chemizowanych i nawożonych. Pomimo, że ilość wywożonej na użytki rolne gnojowicy w ostatnich latach znacznie zmalała (ze względu na spadek pogłowia zwierząt), stanowi ona nadal lokalną uciążliwość dla środowiska. Zmalała również, głównie ze względów ekonomicznych, ilość zużywanych nawozów sztucznych i środków ochrony roślin. Czynniki te wpływają na zmniejszenie niekorzystnego wpływu rolnictwa na stan czystości wód.

Głównymi zagrożeniami dla wód powierzchniowych na terenie powiatu hajnowskiego są zanieczyszczenia spowodowane niewłaściwą gospodarką wodno – ściekową tj.: wprowadzeniem niewłaściwie oczyszczonych ścieków do odbiornika. Do zakładów najbardziej uciążliwych pod tym względem są:

- gminna oczyszczalnia ścieków w Narwi,
- zakład „Pronar” Sp. z o.o. w Narwi,
- zakład „GRYFSKAND” Sp. z o.o.,
- gminna oczyszczalnia ścieków w Białowieży.

Szczegółowe wyniki kontroli w zakresie gospodarki wodno – ściekowej w obszarze zlewni głównych rzek powiatu hajnowskiego przedstawia **ZAŁĄCZNIK NR 9**.

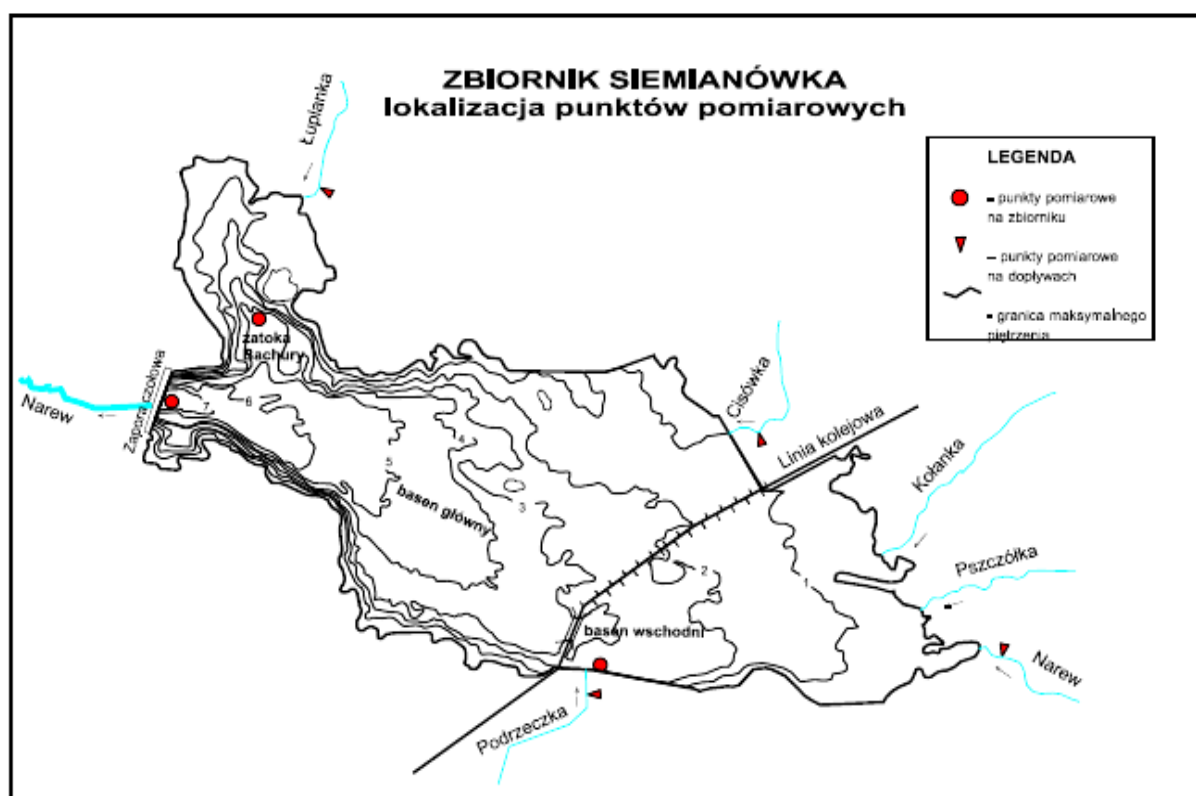
ŹRÓDŁA ZANIECZYSZCZEŃ ZBIORNIKA SIEMIANÓWKA

Wody rzek zlewni nie są wykorzystywane do celów gospodarczych i przemysłowych, stąd nie są one narażone na dopływ ścieków lub wód zanieczyszczonych. Jedynym potencjalnym zagrożeniem dla zbiornika jest linia kolejowa łącząca Hajnówkę poprzez Siemianówkę, nasypem z mostem poprzez

czasę zbiornika do miejscowości Cisówka i dalej do Świsłoczy na terenie Białorusi. Linia tą są przewożone znaczne ilości substancji przemysłowych m.in. sadza techniczna, propylen, fosfor żółty, węglowodory gazowe, dwuchloroetan, fenol, olej opałowy, paliwo, w tym także o charakterze toksycznym stosowanych jako surowiec do produkcji.

W wodach zbiornika obserwowany jest, corocznie, cyklicznie występujący masowy zakwit glonów z rodzaju sinic. Jego przyczyną są występujące w zbiorniku warunki morfometryczno – zlewniowe zbiornika oraz skład podłoża zlewni o dużej zawartości rud darniowych zawierających związki biogenne.

Lokalizację punktów poboru prób przedstawia **RYСУNEK NR 2**⁵.

RYСУNEK NR 2 Lokalizacja punktów poboru prób wody zbiornika Siemianówka

Oceny jakości wód zbiornika i dopływów dokonano pod kątem określenia:

- ogólnej klasy czystości wód w poszczególnych punktach pomiarowych,
- przydatności wód do bytowania ryb,
- podatności wód na eutrofizację.

W 2007 roku badania zbiornika prowadzono w 3 punktach pomiarowo – kontrolnych, usytuowanych w częściach wyraźnie od siebie oddzielających się i zróżnicowanych przede wszystkim głębokością (mapa). Obejmują one: punkt poboru zlokalizowany w basenie głównym (przy budowlu upustowej), punkt w basenie wschodnim oraz na zatoce Bachury.

⁵ „Ocena stanu czystości zbiornika Siemianówka w roku 2007” – WIOŚ Białystok 2008r.

Basen główny

Ogólnie stan czystości wód w basenie głównym w badanym punkcie pomiarowym odpowiadał podobnie jak w 2006 roku V klasie czystości (wody złej jakości). Wskaźnikami, które o tym zdecydowały były: barwa, zawiesina, wskaźniki tlenowe (BZT_5 , $ChZT_{Mn}$, $ChZT_{Cr}$, ogólny węgiel organiczny) a także azot Kjeldahla i chlorofil „a”. Najwyższą wartość chlorofilu „a” notowano od czerwca do października (V klasa) oraz lutym, kwietniu i maju (IV klasa), najniższą zaś w marcu i grudniu (II klasa). Warunki tlenowe wyrażone bezpośrednią zawartością tlenu rozpuszczonego w warstwie powierzchniowej wody przez cały okres badawczy odpowiadały I klasie czystości (wody bardzo dobrej jakości). W punkcie usytuowanym przy zaporze czołowej wykonano od maja do października poszerzone badania warunków tlenowych tzw. profile tlenowe (do głębokości 8 m - warstwa przydenne) z dokładnością co 1 m. Wyniki badań wykazały:

- w profilach tlenowych z maja, lipca i października w całym przekroju głębokości zawartość tlenu odpowiadającą I klasie czystości.
- profil pomiarowy z czerwca wykazał: w warstwie powierzchniowej do 2 m zawartość tlenu w I klasie, natomiast głębiej (od 3 do 8 m) znaczne obniżenie zawartości tlenu odpowiadającą – V klasie.
- profil tlenowy z sierpnia wykazał następujący rozkład zawartości tlenu: na głębokości do 2 m i na głębokości 4 m zawartość tlenu odpowiadała I klasie czystości, na głębokości 5 - 6 m - II klasie, od 6 m do warstwy przydennej (8 m) – IV klasie czystości.
- profil tlenowy z września wykazał do głębokości 3 m stężenie tlenu w I klasie, a w warstwie od 4 do 8 m w II klasie.

Stan sanitarny wód odpowiadał przez cały okres badawczy (podobnie jak w 2006 r.) wodom dobrej jakości (II klasa). Badania metali: żelaza osiągnęło II, a manganu I klasę czystości. Ocena wody pod kątem przydatności do bytowania ryb wykazała, że wody zbiornika w punkcie badawczym zlokalizowanym w basenie głównym nie spełniają kryteriów, jakim powinny odpowiadać wody do bytowania ryb w warunkach naturalnych (ze względu na podwyższoną wartość zawiesiny, BZT_5 , niezjonizowanego amoniaku, azotynów i fosforu ogólnego). Ocena podatności wody na eutrofizację wód zbiornika w basenie głównym wykazała że woda nie spełniała norm ze względu na ponad 5-krotne przekroczenie stężenia chlorofilu „a”.

Basen wschodni

Badania wód wykazały ogólną V klasę czystości (podobnie jak w 2006 r.) ze względu na podwyższoną: barwę, wskaźniki tlenowe ($ChZT_{Mn}$, $ChZT_{Cr}$, ogólny węgiel organiczny). Stężenie BZT_5 , azotu Kjeldahla i chlorofilu „a” charakterystyczne było dla wód niezadowolającej jakości (IV klasa). Najwyższą zawartość chlorofilu „a” zanotowano w miesiącach od późnej wiosny do wczesnej jesieni i tak: od maja do września – odpowiadającą wodom niezadowolającej jakości (IV klasa), w pozostałych

badanych miesiącach stężenia były niższe i odpowiadały normom dla wód bardzo dobrej jakości – I klasa (styczeń, luty), dobrej jakości II klasa (grudzień) i zadowalającej jakości – III klasa (kwiecień, październik i listopad). Stężenia związków biogennych (poza azotem Kjeldahla – IV klasa) odpowiadały I i II klasie czystości. Badania metali: manganu i żelaza odpowiadało odpowiednio I i III klasie czystości. Stan sanitarny wód wyrażony ogólną liczbą bakterii grupy coli oraz liczbą bakterii coli typu kałowego odpowiadał II klasie czystości (wodom dobrej jakości) i uległ poprawie w porównaniu do wyników z 2006 roku (III klasa). Ocena wody ze względu na przydatność do bytowania ryb wykazała, że wody zbiornika w punkcie badawczym zlokalizowanym w basenie wschodnim nie spełniają kryteriów, jakim powinny odpowiadać wody do bytowania ryb w warunkach naturalnych (ze względu na podwyższoną wartość BZT_5 , niezjonizowanego amoniaku i niską zawartość tlenu rozpuszczonego). Ocena podatności wody na eutrofizację wykazała przekroczenie wartości granicznej chlorofilu „a”, powyżej której występuje eutrofizacja wód (w roku 2007 przekroczenie było niższe niż w 2006).

Zatoka Bachury

Stan czystości wody w Zatoce Bachury w badanym punkcie pomiarowym odpowiadał (podobnie jak w roku 2006) ogólnej V klasie czystości (wody złej jakości) ze względu na podwyższoną: barwę, $ChZT_{Mn}$, $ChZT_{Cr}$, ogólny węgiel organiczny, oraz wskaźnik biologiczny – chlorofil „a”. Najwyższe wartości chlorofilu „a” odnotowano w lipcu, sierpniu, październiku – V klasa, oraz w kwietniu, czerwcu i we wrześniu - IV klasa. W okresie zimowo-wiosennym (listopad – marzec i maj) wartości chlorofilu „a” charakterystyczne były dla wód od bardzo dobrej do zadowalającej jakości (I, II, III klasa). Warunki tlenowe wyrażone bezpośrednią zawartością tlenu rozpuszczonego w warstwie powierzchniowej wody oraz stężenia związków biogennych (poza azotem ogólnym – II klasa i azotem Kjeldahla – IV klasa) odpowiadały wodom o bardzo dobrej jakości (I klasa). Stężenie żelaza i manganu nie przekraczało norm dla wód dobrej jakości (II klasa). Stan sanitarny wód wyrażony ogólną liczbą bakterii grupy coli (II kl.) oraz liczbą bakterii coli typu kałowego (III kl.) odpowiadał wodom dobrej i zadowalającej jakości. Ocena wody ze względu na przydatność do bytowania ryb wykazała, że wody zatoki Bachury nie spełniały kryteriów, jakim powinny odpowiadać wody do bytowania ryb w warunkach naturalnych ze względu na przekroczenia wartości kryterialnych: BZT_5 , niezjonizowany amoniak i fosfor ogólny. Ocena podatności wody na eutrofizację wód zbiornika w Zatoce Bachury wykazała ponad 3 -krotne przekroczenie wartości granicznej chlorofilu „a”, powyżej której występuje eutrofizacja wód.

3.1.1.3 Wnioski

WNIOSKI Z BADAŃ RZEKI NAREW PRZEPROWADZONYCH W 2006 ROKU

- 1) **Ogólna ocena jakości wód** w profilach pomiarowych zlokalizowanych na terenie powiatu odpowiadała: IV klasie - w m. Babia Góra (446,0 km), V klasie - w m. Bondary (431,7 km) i III klasie – w m. Narew (410,0 km)
- 2) **Ocena przydatności do bytowania ryb** wykazała, że wody rzeki w żadnym z wyżej wymienionych profili nie spełniają kryteriów bytowania ryb w warunkach naturalnych.

- 3) **Ocena podatności na eutrofizację** nie wykazała przekroczeń wartości granicznych wskaźników kryterialnych w punktach pomiarowych: w m. Babia Góra i Narew, natomiast w punkcie Bondary poniżej zbiornika Siemianówka podobnie jak latach 2004 – 2005, wystąpiło przekroczenie wartości chlorofilu „a” - jednego z podstawowych wskaźników eutrofizacji wód. Przyczyną jest występowanie (od wielu lat) sezonowych zakwitów w zbiorniku Siemianówka i spływ glonów do koryta rzeki. W roku 2006 zanotowano wzrost koncentracji chlorofilu „a” (w stosunku do badań z 2005 r.) która osiągnęła stężenia najniższej V klasy.

WNIOSKI Z BADAŃ RZEKI NURZEC PRZEPROWADZONYCH W 2004 ROKU

- 1) **Ogólna ocena** jakości wód w 2 profilach pomiarowych zlokalizowanych na terenie powiatu odpowiadała IV klasie czystości (powyżej Czeremchy w m. Stawiszce oraz poniżej oczyszczalni w Kleszczelach).
- 2) **Ocena przydatności do bytowania ryb** wykazała, że wody rzeki w żadnym z wyżej wymienionych profili nie spełniają kryteriów bytowania ryb w warunkach naturalnych.
- 3) **Ocena podatności na eutrofizację** nie wykazała przekroczeń wartości granicznych wskaźników stosowanych przy ocenie eutrofizacji wód powierzchniowych.

WNIOSKI Z BADAŃ RZEKI LEŚNA PRAWA PRZEPROWADZONYCH W 2004 ROKU

- 1) **Ogólna ocena** jakości wód w profilach pomiarowych zlokalizowanych na terenie powiatu odpowiadała: IV klasie - powyżej Hajnówki oraz V klasie - poniżej Hajnówki w m. Topiło.
- 2) **Ocena przydatności do bytowania ryb** wykazała, że wody rzeki Leśnej we wszystkich punktach pomiarowych nie spełniają kryteriów, jakim powinny odpowiadać wody do bytowania ryb w warunkach naturalnych
- 3) **Ocena podatności na eutrofizację**, wykazała przekroczenie wartości kryterialnych wskaźników azotu ogólnego i fosforu ogólnego. w punktach pomiarowych poniżej m. Hajnówka i w m. Topiło.
- 4) Badania metali w tym metali ciężkich (Al.,Ba, B, Cr, Zn, Cd, Cu, Ni, Pb, Hg, Se) wykazały stężenia poniżej granicy oznaczalności bądź ich występowanie w zakresie stężeń odpowiadających I klasie czystości wód. Jedynie w profilu pomiarowym w m. Topiło stężenie manganu odpowiadało V klasie czystości, a arsenu III klasie. (III klasę osiągnęło stężenie manganu w 2 pozostałych punktach badawczych).
- 5) Badania pestycydów i wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych poniżej Hajnówki i w m. Topiło wykazały stężenia na poziomie poniżej granicy oznaczalności.

WNIOSKI Z BADAŃ RZEKI NAREWKA PRZEPROWADZONYCH W 2006 ROKU

- 1) **Ogólna ocena** jakości wód w profilach pomiarowych zlokalizowanych na terenie powiatu odpowiadała IV klasie - powyżej Białowieży, III klasie - poniżej Białowieży oraz IV klasie – w profilu ujściowym w m. Kordon.
- 2) **Ocena przydatności do bytowania ryb** wykazała, że wody rzeki w żadnym z wyżej wymienionych profili nie spełniają kryteriów bytowania ryb w warunkach naturalnych.
- 3) **Ocena podatności na eutrofizację** w punktach pomiarowych nie wykazała przekroczeń wartości granicznych wskaźników kryterialnych.
- 4) **W porównaniu do poprzednich badań** rzeki, przeprowadzonych w 2001 roku, nastąpiło pogorszenie ogólnej klasyfikacji wód. W górnym biegu rzeki uwidacznia się wpływ źródeł zanieczyszczeń pochodzących z terenu Białorusi. Rzekę tą, w ramach prowadzonej współpracy międzynarodowej, objęto od 2007 roku wspólną kontrolą w profilu granicznym, także po stronie białoruskiej.

WNIOSKI Z BADAŃ ZBIORNIKA SIEMIANÓWKA PRZEPROWADZONYCH W 2007 ROKU

- 1) **Ogólna klasyfikacja wód zbiornika** w 2007 roku odpowiadała podobnie jak w 2006 roku wodom V klasy (wody złej jakości). O wynikach klasyfikacji (podobnie w 2006) zadecydowały: barwa, wskaźniki tlenowe (ChZT_{Mn} , ChZT_{Cr}), ogólny węgiel organiczny oraz chlorofil „a”.

- 2) Przyczyną wysokich wartości ChZT_{Mn} , ChZT_{Cr} , ogólnego węgla organicznego oraz barwy wody jest specyfika zlewni dopływów zasilających zbiornik, mających w znacznych częściach podłoże bagienno-torfowe, z którego wymywane są znaczne ilości związków humusowych.
- 3) **Warunki tlenowe** w warstwie powierzchniowej wody w całym zbiorniku odpowiadały I klasie czystości tzn. wodom o bardzo dobrej jakości, jednakże badania profili tlenowych przy budowlu upustowej wykazały złe warunki tlenowe w czerwcu (V klasa) występujące od głębokości 3 m i w sierpniu – IV klasa (na głębokości 6-8 m). W pozostałych miesiącach zawartość tlenu odpowiadała ogólnie wodom dobrej jakości (I i II klasa).
- 4) **Ocen przydatności do bytowania ryb zbiornika** wykazała, że jakość wód nie spełniła kryteriów jakim powinny odpowiadać wody do bytowania ryb w warunkach naturalnych.
- 5) **Ocena podatności na eutrofizację** wykazała, że wody zbiornika są silnie zeutrofizowane, co potwierdzają wyniki badań chlorofilu „a”, którego stężenia, podobnie jak w 2006 roku, przekroczyły wartość kryterialną. Najwyższe wartości chlorofilu „a” charakterystyczne dla wód IV i V klasy zanotowano we wszystkich punktach pomiarowych na zbiorniku w okresie od maja do października 2007 r. Wyniki potwierdzają obserwacje terenowe wód. W zbiorniku we wszystkich jego częściach występują regularne, coroczne zakwity sinic.
- 6) **Badania metali** manganu i żelaza nie przekraczały wartości granicznych II klasy, za wyjątkiem basenu wschodniego, gdzie stężenia żelaza osiągnęły wartości III klasy. Znaczna zawartość manganu i żelaza jest pochodzenia naturalnego, charakterystyczna dla składu podłoża zlewni w przeważającej części zlewni zbiornika (dominują gleby bagienno-torfowe).
- 7) **Stan sanitarny** wód zbiornika na przestrzeni roku odpowiadał wodom dobrej jakości (II klasa).
- 8) **Jakość wód dopływów:**
 - Ogólna ocena jakości wód Narwi, zasilającej zbiornik Siemianówka, pochodzących z terenu Białorusi odpowiadała wodom złej jakości. Notowane, podwyższone do V klasy wartości barwy, ChZT_{Mn} , ChZT_{Cr} i ogólnego węgla organicznego mają charakter naturalny. Związane są z torfowo-darniowym składem podłoża tej części zlewni, charakteryzującym się dużą zawartością substancji humusowych, które ulegają wypłukiwaniu.
 - Ogólna ocena jakości wód: Cisówki i Podrzeczki w 2007 roku wykazała IV klasę czystości (w 2006 roku odpowiednio V i IV). Jakość wód dopływu Łuplanki odpowiadała, wodom V klasy (w 2006 roku III klasa).
 - Ocena przydatności do bytowania ryb: Narwi, Cisówki, Podrzeczki i Łuplanki wykazała, że ich wody nie spełniają wymagań kryterialnych dla wód będących środowiskiem życia ryb łososiowatych i karpioawatych w warunkach naturalnych.
 - Ocena podatność na eutrofizację: Narwi, Cisówki, Podrzeczki i Łuplanki nie wykazała przekroczeń wartości kryterialnych wskaźników stosowanych do oceny eutrofizacji.

3.1.2 Wody podziemne

3.1.2.1 Stan aktualny

Obszar powiatu hajnowskiego cechuje się odpowiednimi zasobami wód podziemnych. Większość zasobów wód podziemnych na terenie powiatu hajnowskiego nadaje się do bezpośredniego wykorzystania na cele gospodarcze, a po uzdatnieniu (usunięciu naturalnych pierwiastków, jakimi są żelazo i manganu) na cele konsumpcyjne.

3.1.2.2 Zagrożenia

Wody podziemne należące do zasobów naturalnych, coraz bardziej zagrożone są zanieczyszczeniami z powierzchni ziemi. Konieczna jest ich szczególna ochrona, jako zasobów

nieodnawialnych. Niezbędna jest ochrona znacznych obszarów, pod którymi znajdują się Główne Zbiorniki Wód Podziemnych. W Polsce jest ich około 180, a obszar obejmuje ponad 52 % powierzchni naszego kraju.

Najczęściej wody podziemne zanieczyszczone są lokalnie lub na większych obszarach różnymi substancjami chemicznymi, głównie są to azotany, fosforany, chlorki, siarczany i bardzo często substancje ropopochodne. Zanieczyszczenia siarczanami występują przede wszystkim na terenach uprzemysłowionych, azotanami i fosforanami na terenach rolniczych, są one także przyczyną degradacji zbiorników wodnych. Najpowszechniej występującymi przyczynami zanieczyszczeń wód podziemnych są wycieki z nieizolowanych wysypisk odpadów, z baz paliwowych i stacji sprzedaży paliw do pojazdów samochodowych.

Na terenie powiatu hajnowskiego w 2005 roku badania prowadzono w 7 punktach pomiarowych w sieciach monitoringu krajowego i w sieci regionalnej. W 2006 roku Państwowy Instytut Geologiczny wykonał badania w 2 studniach.

Zestawienie stanowisk badawczych na terenie powiatu hajnowskiego i klasyfikacja jakości wód podziemnych w latach 2005 i 2006

Nr otworu w sieci	Miejscowość / Gmina [sw]-studnia wiercona [p]-piezometr [sk]-studnia kopana	Stratygrafia	bokość stropu	Użytkowanie terenu	Klasa wód 2005	Wskaźniki w zakresie stężeń odpowiadających wodzie o niskiej jakości		Wskaźniki przekracz. normy dla wód przeznaczonych do spożycia przez ludzi	Klasa wód 2006	Klasyfikacja - Przekroczone wskaźniki 2006 r	Wskaźniki przekracz. normy dla wód przeznaczonych do spożycia przez ludzi
						Klasa IV	Klasa V				
30	Saki-Suchowółce /Kleszczele, [sw]	Q	35,0	3	II	-	-	Brak przekr.	nb	nb	nb
31	Klukowicze/Nurzec-Stacja, [sw.2]	Q/Tr	82,0	3	IV	NH ₄ , FET	-	FET, Mn	nb	nb	nb
49	Białowieża/Białowieża, [sw]	Q	11,0	7	II	-	-	Brak przekr.	nb	nb	nb
69	Połowce/Czeremcha, [sk]	Q	5,0	7	III	PO ₄ , K	-	Brak przekr.	nb	nb	nb
732	Białowieża/Białowieża, [sk]	Q	1,8	7	II	-	-	Brak przekroczeń	II	Brak przekr.	Brak przekr.
733	Narew/Narew, [sk]	Q	5,7	7	III	-	PO ₄ , K	Brak przekroczeń	nb	nb	nb
1678	Hajnówka/Hajnówka, [sw]	T	133,0	2	IV	NH ₄ , FET	-	Mn, FET	IV	Fe, NH ₄	Mn, Fe

OBJAŚNIENIA DO TABELI

Q – Czwartorzęd

T – trzeciorzęd

Rodzaj wód

W – wglębne – wody poziomów artezyjskich i subartezyjskich

G – gruntowe – wody płytkiego krążenia o swobodnym

zwierciadle wody

Rodzaj studni: [sw]-studnia wiercona [sk]-studnia kopana

Źródło: Informacja o stanie środowiska na terenie powiatu hajnowskiego – WIOŚ Białystok 2007r.

Użytkowanie terenu – dominujący sposób użytkowania w promieniu 500 m

2 – użytki zielone

3 – grunty orne – gospodarka rozdrobniona

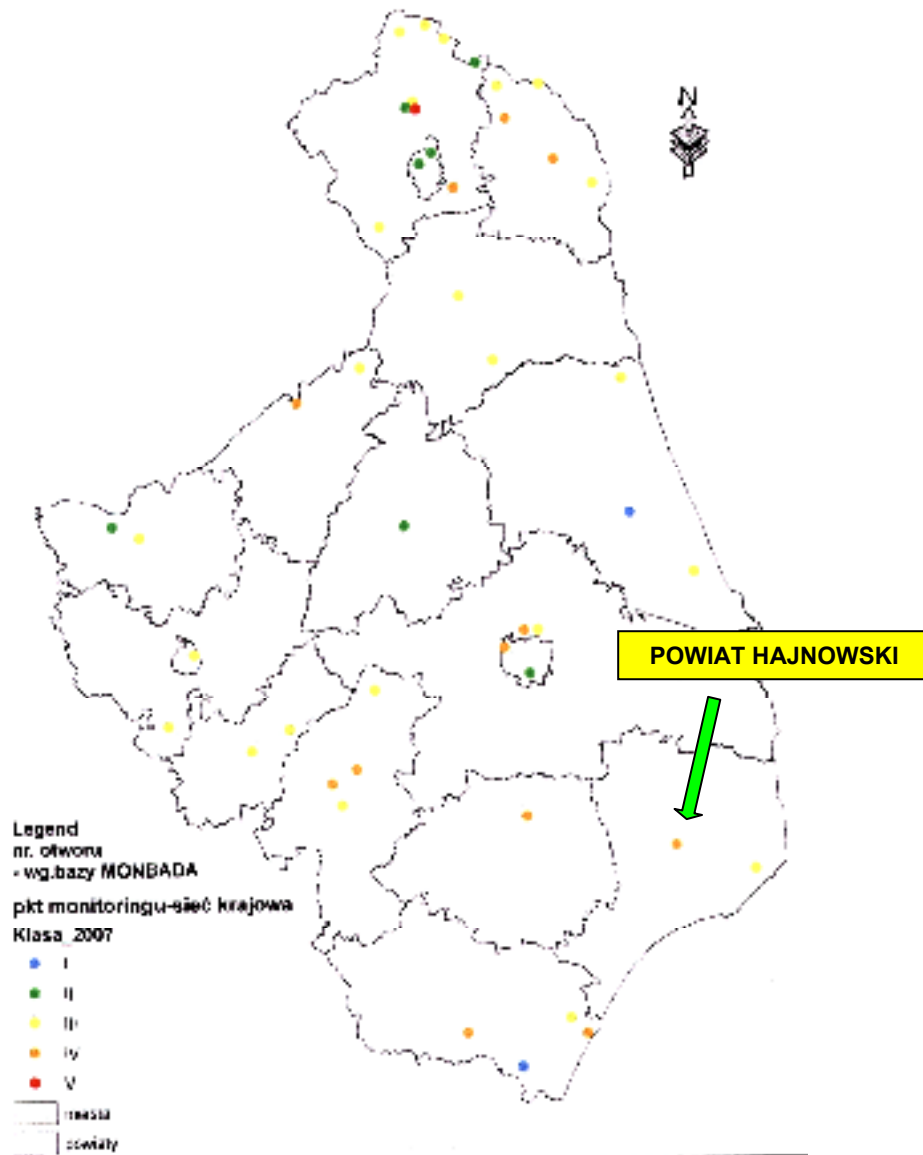
7 – obszary zabudowane

nb – nie badano

Na 7 przebadanych studni w 2005 roku na terenie powiatu hajnowskiego, 5 charakteryzowało się dobrym stanem wód (klasa II i III), 2 studnie odznaczały się niezadowalającą jakością wód (klasa IV).

W 2006 roku stan czystości przebadanych studni był taki sam jak w roku 2005 i odpowiadał odpowiednio: studnia w Białowieży – II klasa (wody dobrej jakości), studnia w Hajnówce - IV klasa (wody niezadowalającej jakości).

Należy podkreślić, że przedstawiona klasyfikacja wód podziemnych skierowana jest na ocenę stopnia zanieczyszczenia wód i nie obejmuje oceny stanu sanitarnego oraz badań pod kątem przydatności wody do picia (po uzdatnieniu). Oceny te wykonuje Państwowa Inspekcja Sanitarna.

RYSUNEK NR 3 Ocena jakości wód podziemnych woj. podlaskie 2007r.⁶

3.1.2.3 Wnioski

W klasyfikacji ogólnej na 46 przebadanych otworów w sieci krajowej, 32 studnie charakteryzowały się dobrym stanem wód (Klasa I, II i III), w 14 otworach stwierdzono wody niezadawalającej i złej jakości (klasa IV i V). Na terenie analizowanego powiatu (2 przebadane

⁶ Źródło: Wyniki badań wód podziemnych na terenie województwa podlaskiego w 2007r. – WIOŚ Białystok 2008r.

studnie) wody podziemne charakteryzowały się stanem wód odpowiadającym III i IV klasie. Dominującymi wskaźnikami w zakresie stężeń odpowiadających wodzie o niskiej jakości były: żelazo – 65% i amoniak – 17,4% zbadanych otworów. Inne zanieczyszczenia klasyfikujące wodę do niskiej jakości wystąpiły sporadycznie tzn.: wodorowęglany – 2 studnie, azotyny - 2, sód, bor, miedź i fluorki – 1 studnia. Dominujące wskaźniki przekraczające normy dopuszczalne wód przeznaczonych do spożycia przez ludzi to: żelazo - 69,6% i mangan – 67,4% zbadanych otworów. Inne zanieczyszczenia wystąpiły sporadycznie w pojedynczych studniach (As, B, Fluorki, Na). W 11 studniach spełnione były normy wód przeznaczonych do spożycia, co stanowiło 24% zbadanych otworów.

3.2 Powietrze atmosferyczne

3.2.1 Emisja, emisja niska i imisja

3.2.1.1 Stan aktualny

Na poziom stężeń zanieczyszczeń w powietrzu mają wpływ: wielkość napływowej i lokalnej emisji zanieczyszczeń do powietrza, warunki klimatyczne i topografia terenu.

Powiat hajnowski charakteryzuje się zróżnicowaną rzeźbą terenu i warunkami klimatycznymi, co ma istotny wpływ na rozprzestrzenianie się zanieczyszczeń. Powiat, podobnie jak województwo, znajduje się pod wpływem dominującej zachodniej cyrkulacji mas powietrza. Sprzyja to napływowi zanieczyszczeń z dalszych odległości, w tym z terenów uprzemysłowionych zachodniej i południowej Polski. Napływ mas powietrza z zachodu ma duży udział w ładunkach wnoszonych z opadami do podłoża na terenie powiatu. Na stan czystości powietrza powiatu hajnowskiego rzutują punktowe źródła emisji zanieczyszczeń. Duży udział w tym mają: ciepłownia miejska w Hajnówce, zakłady przemysłowe, paleniska indywidualne (domowe), a także zanieczyszczenia komunikacyjne związane z ruchem pojazdów, głównie na trasie Białystok – Hajnówka, Białystok – Bielsk Podlaski – Kleszczele – przejście graniczne Połowce oraz Hajnówka – Bielsk Podlaski – Białowieża.

Największy udział w zanieczyszczeniach mają substancje pochodzące z procesów energetycznego spalania paliw. Należy do nich dwutlenek siarki, tlenki azotu, tlenek węgla i pyły. Pozostałe zanieczyszczenia emitowane z zakładów przemysłowych zlokalizowanych na terenie powiatu wynikają z rodzaju produkcji i stosowanej technologii. Wśród najczęściej występujących zanieczyszczeń technologicznych są: węglowodory alifatyczne, aromatyczne, benzyna, alkohole alifatyczne, węglowodory pierścieniowe, kwas octowy, butanol, ketony, formaldehyd, ksylen, amoniak oraz w mniejszej ilości inne zanieczyszczenia związane ze specyfiką produkcji zakładów.

Na terenie powiatu największa emisja zanieczyszczeń powietrza pochodzi z miast gdzie głównymi źródłami zanieczyszczeń są miejskie przedsiębiorstwa energetyki ciepłej i zakłady przemysłowe.

Do zakładów kontrolowanych przez WIOŚ należą m.in.:

- Fabryka Mebli Forte S.A. w Ostrowi Mazowieckiej,
 - RINDIPOL S.A. w Chojnicach Ciepłownia w Hajnówce,
 - "Gryfskand" sp. z o.o. w Gryfinie Oddział w Hajnówce - Zakład Produkcji Węgla Aktywnych,
 - Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Hajnówce,
 - Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Hajnówce,
 - Ceramika Budowlana LEWKOWO Sp. z o.o. w Lewkowie Starym,
 - Sprzedaż i Naprawa Klimatyzacja Chłódnictwo AGD w Hajnówce.
- **Fabryka Mebli Forte S.A..** Dwa największe źródła zorganizowanej emisji zanieczyszczeń do powietrza zostały sprzedane firmie „RINDIPOL” S.A. Aktualnie źródłami emisji zanieczyszczeń do powietrza są procesy technologiczne. Urządzeniami ochronnymi są dwa cyklony oraz cyklonofiltr z automatycznym czyszczeniem worków filtrujących. Zgodnie z pozwoleniem Starosty Hajnowskiego na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza oraz Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2004 r. w sprawie wymagań w zakresie prowadzenia pomiarów wielkości emisji prowadzący nie jest zobowiązany do prowadzenia okresowych lub ciągłych pomiarów oraz ewidencjonowania wielkości emisji. Prowadzący instalacje posiada pozwolenie z dnia 04.01.2006 r. wydaną przez Starostę Hajnowskiego na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza. Pozwolenie jest ważne do dnia 31.12.2015 r.
- **RINDIPOL S.A w Chojnicach, Ciepłownia w Hajnówce.** Źródłami emisji zanieczyszczeń do powietrza są: kotłownia węglowa wyposażona w 2 kotły o nominalnej mocy 12,5 MW każdy, posiadające cyklonofiltr, kotłownia na biomasę wyposażona w 3 kotły o nominalnej mocy cieplnej 5,8 MW każdy, posiadające multicyklony oraz zbiornik odpadów drzewnych składający się z zespołu 6 cyklonów. Spółka posiada pozwolenie z dnia 19.03.2007 r. wydane przez Starostę Hajnowskiego na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza obu eksploatowanych kotłowni. Firma wywiązuje się z obowiązku prowadzenia dwukrotnie w ciągu roku okresowych pomiarów emisji zanieczyszczeń do powietrza. Nie stwierdzono przekroczeń emisji dopuszczalnych ustalonych w pozwoleniu Starosty Hajnowskiego. Podczas kontroli dokonano pomiaru wielkości emisji zanieczyszczeń do powietrza z jednego kotła w kotłowni węglowej. Przekroczeń nie stwierdzono.
- **„Gryfskand” sp. z o.o. w Hajnówce - Zakład Produkcji Węgla Aktywnych.** Źródłami emisji zanieczyszczeń są: dwa kotły utylizacyjne (po jednym w wydziale NA i ND) które nie posiadają urządzeń redukujących emisję, młyn węgla kamiennego z zainstalowanym filtrem tkaninowym, młyn węgla drzewnego posiadający cyklonofiltr oraz odsiewacze węgla drzewnego, koksu aktywnego, węgla formowanych sorbentów (trzy wyposażone w cyklonofiltr, jeden w multicyklony). Zakład posiada decyzję z dnia 19.01.2006 r. wydaną przez Starostę Hajnowskiego na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza z procesów technologicznych prowadzonych w zakładzie. Decyzja ważna jest do 31.12.2015 roku. Podczas kontroli przeprowadzonej w 2006 r. wykonano pomiar emisji zanieczyszczeń z kotła utylizacyjnego na wydziale NA. Przekroczeń nie stwierdzono.
- **Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Hajnówce.** Źródłami emisji zanieczyszczeń są:
- kotłownia wyposażona w kotły olejowe o łącznej mocy cieplnej 5,2 MW, nie posiadająca urządzeń redukujących emisję zanieczyszczeń,
 - spalarnia odpadów medycznych firmy Hoval. W skład ciągu technologicznego termicznego unieszkodliwiania odpadów wchodzi: system załadunku odpadów do komory pizolitycznej, pirolityczna komora do unieszkodliwiania odpadów medycznych, komora termiczna dopalania parogazów (termoreaktor), wymiennik ciepła do wytwarzania pary technologicznej, komin awaryjny stalowy dwupłaszczowy izolowany, instalacja do oczyszczania gazów odlotowych wraz z kominem, urządzenia do cementacji popiołów, pyłów oraz zużytego sorbentu. Zakład posiada decyzję z 18.11.2003 r. wydaną przez Wojewodę Podlaskiego ustalającą rodzaje i ilości substancji zanieczyszczających dopuszczonych do wprowadzania do powietrza ze spalarni odpadów medycznych. Decyzja ważna jest do 30.09.2013 r. Podczas kontroli w 2006 r. przeprowadzono pomiar emisji ze spalarni odpadów medycznych. Przekroczeń nie stwierdzono. Zakład nie realizuje obowiązku wykonywania ciągłych i okresowych pomiarów emisji do powietrza z instalacji spalania odpadów. Po kontroli w 2006 r, wydano zarządzenie pokontrolne, w którym nakazano podjęcie działań w celu wykonywania ww. pomiarów – zarządzenie zrealizowano. Podczas kontroli w 2007 r. ponownie

wykonano pomiar kontrolny ze spalarni odpadów medycznych. Przekroczeń nie stwierdzono. Zaobserwowano również ze SP ZOZ nie wywiązuje się z obowiązku wykonywania ciągłych i okresowych pomiarów emisji zanieczyszczeń do powietrza z instalacji spalania odpadów. Jednakże uzyskano informację że Szpital podpisał z Przedsiębiorstwem Usługowo – Handlowym „MPO” umowę dzierżawy spalarni odpadów medycznych na świadczenie usług utylizacji odpadów medycznych z jednoczesnym świadczeniem tychże usług dla wynajmującego. MPO zobowiązało się do 31.12.2008 r. wykonać system ciągłego monitoringu składu spalin oraz wykonać pomiary okresowe.

- **Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Hajnówce.** Źródłem emisji zanieczyszczeń jest kotłownia wyposażona w 1 kocioł o mocy cieplnej 4,76 MWt, 1 kocioł typu o mocy cieplnej 3,43 MWt i 2 kotły P2 – 65/12 o mocy cieplnej 1,8 MWt. Poszczególne kotły wyposażone są w indywidualne urządzenia odpylające (baterie cyklonów i dopalacze spalin). Spółdzielnia posiada decyzję z dnia 22.12.2003 r. wydaną przez Starostę Hajnowskiego na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza z eksploatowanej kotłowni. Decyzja ważna jest do 30.11.2013 r. Zakład realizuje obowiązek prowadzenia okresowych pomiarów wielkości emisji zanieczyszczeń z kotłowni. Nie stwierdzono przekroczeń wielkości dopuszczalnych emisji zanieczyszczeń ustalonych w pozwoleniu Starosty Hajnowskiego. W czasie kontroli przeprowadzony został pomiar emisji zanieczyszczeń gazowych. Przekroczeń nie stwierdzono.
- **Ceramika Budowlana LEWKOWO Sp. z o.o. w Lewkowie Starym.** Źródłami emisji zanieczyszczeń są: kotłownia wyposażona w 2 kotły węglowe o mocy cieplnej 2,8 MW każdy z zainstalowanymi koncentratorami pyłu oraz piece tunelowe do wypału cegły (3 szt.) wyposażone w urządzenia do redukcji emitowanych zanieczyszczeń. Zakład posiada pozwolenie z dnia 11.01.2007 r. wydane przez Starostę Hajnowskiego na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza z procesu energetycznego spalania paliw w kotłowni oraz procesów technologicznych prowadzonych podczas wypału wyrobów ceramicznych w eksploatowanych piecach tunelowych. Pozwolenie ważne jest do 15.01.2017 r. W trakcie kontroli przeprowadzono pomiar emisji zanieczyszczeń z emitora pieca tunelowego. Przekroczeń nie stwierdzono.
- **Sprzedaż i Naprawa Klimatyzacja Chłodnictwo AGD w Hajnówce.** W zakładzie prowadzony jest obrót substancjami zubożającymi warstwę ozonową (kontrolowanymi), obsługa techniczna urządzeń i instalacji zawierających substancje kontrolowane. Podmiot posiada wymagane dokumenty dotyczące prowadzonej działalności (aktualne świadectwo kwalifikacji, ewidencję substancji kontrolowanych, oznakowane urządzenia zawierające substancje kontrolowane). W trakcie kontroli stwierdzono, że zakład nie przekazał za 2005 r. ewidencji substancji kontrolowanych do Biura Ochrony Warstwy Ozonowej w Warszawie. Wydano zarządzenie pokontrolne, w którym nakazano przekazanie ewidencji substancji kontrolowanych – zarządzanie zrealizowane.

Zawarte w aktualnej ocenie poziomów substancji w powietrzu i klasyfikacji stref województwa podlaskiego (Art. 89 Ustawy Prawo ochrony środowiska) wykonanej za 2006 rok, wielkości emisji dla poszczególnych zanieczyszczeń przedstawiały się w powiecie hajnowskim następująco:

- dwutlenku azotu (NO₂) – 167,7 Mg/rok,
- dwutlenku siarki (SO₂) – 211,3 Mg/rok,
- tlenku węgla (CO) – 472,3 Mg/rok,
- dwutlenku węgla (CO₂) – 136866 Mg/rok,
- pył ogółem - 237,5 Mg/rok.

Imisja

Ocena stopnia zanieczyszczenia powietrza na terenie woj. podlaskiego dokonywana jest w oparciu o pomiary kontrolne głównych zanieczyszczeń bezpośrednio emitowanych do atmosfery (emisja) oraz badania monitoringowe substancji powstających w atmosferze (imisja).

Na terenie powiatu hajnowskiego oceny jakości powietrza dokonano na podstawie pomiarów prowadzonych metodą pasywną. Ostatni cykl badawczy został zrealizowany w okresie od lutego 2003 r. do stycznia 2004 r. Wyniki tych badań wskazały na problem z dotrzymaniem norm dopuszczalnych dla pyłu zawieszonego PM10.

Wykonywana corocznie (zgodnie art. 89 Ustawy Prawo ochrony środowiska) „Ocena poziomów substancji w powietrzu i klasyfikacji stref województwa podlaskiego” nie wykazała za rok 2006 przekroczeń norm zanieczyszczenia powietrza, jednakże wyniki pomiarów wskazują, że z dużym prawdopodobieństwem istnieje możliwość wystąpienia przekroczeń wartości dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM10. W związku z tym, że dotychczasowe pomiary miały charakter okresowy, nie dokonano jednoznacznej klasyfikacji strefy (powiatu) do stref z przekroczoną normą. W 2008 roku planowane jest przeprowadzenie ciągłych całorocznych badań, niezbędnych do jednoznacznego określenia czy dotrzymana jest norma jakości powietrza ze względu na zapylenie. W przypadku stwierdzenia jej przekroczenia konieczne będzie opracowanie programu naprawczego.

Jednakże na podstawie wykonanych ocen jakości powietrza w Polsce można zauważyć, że problem ponadnormatywnych stężeń pyłu PM10 dotyczy terenu całej Polski.

3.2.1.2 Zagrożenia

W zakładach kontrolowanych przez WIOŚ w Białymstoku źródłami zanieczyszczeń do powietrza są procesy technologiczne, kotłownie węglowe, kotłownie na biomasę, kotły utylizacyjne, które nie posiadają urządzeń redukujących emisję, kotły olejowe, spalarnia odpadów medycznych oraz obrót substancjami zubożającymi warstwę ozonową (kontrolowanymi). Do tej pory w poszczególnych zakładach kontrole nie wykazały przekroczenia dopuszczalnych wielkości emisji do powietrza.

3.2.1.3 Wnioski

Najważniejszym problemem występującym na terenie powiatu hajnowskiego jest dotrzymanie norm jakości powietrza w zakresie stężeń pyłu PM10, którego źródłem jest tzw. niska emisja. W celu poprawy jakości powietrza należałoby skierować działania inwestycyjne na rozwój centralnych systemów ogrzewania lub zamianę kotłów opalanych paliwami stałymi na kotły olejowe bądź gazowe. Nie stwierdzono przekroczeń średniorocznych dopuszczalnych stężeń pozostałych badanych zanieczyszczeń: SO₂, NO₂, i benzenu. Wartości były znacznie niższe od norm dopuszczalnych. W sezonie grzewczym obserwowano nieznaczny wzrost zanieczyszczeń SO₂. W przypadku NO₂ i benzenu nie obserwowano podobnej zależności.

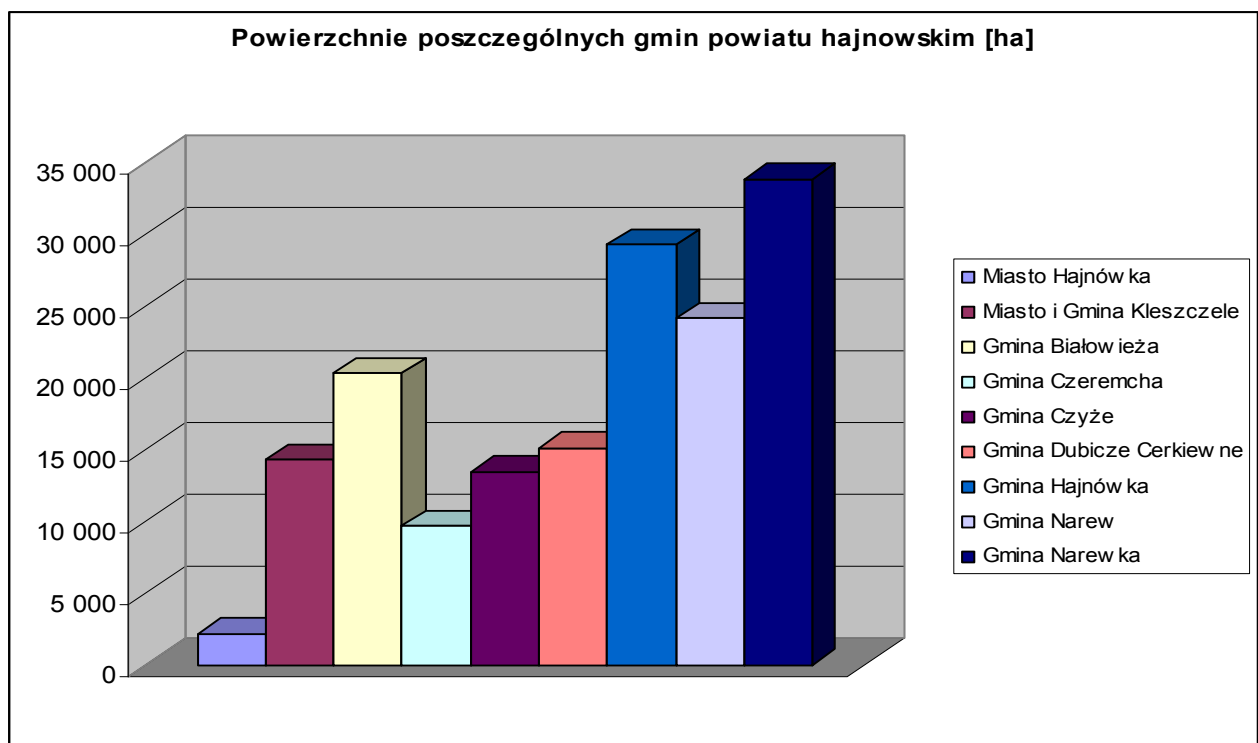
3.3 Powierzchnia ziemi

Najczęstszymi formami użytkowania terenu na terenie powiatu hajnowskiego są: użytki rolne, użytki zielone, lasy.

TABELA NR 3 Zestawienie zbiorcze danych dotyczących powierzchni użytków rolnych, lasów i pozostałych gruntów w poszczególnych gminach powiatu hajnowskiego

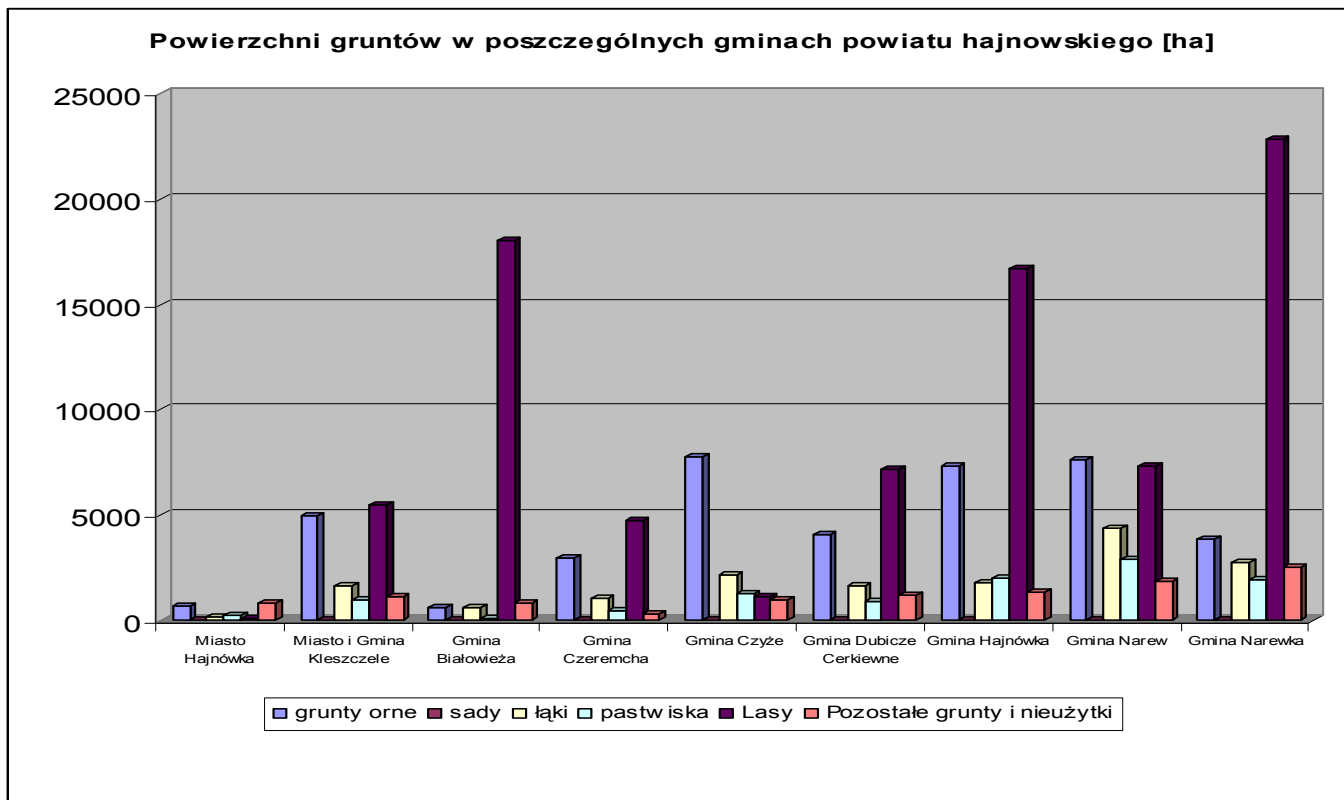
Lp.	Gmina	Ogólna powierzchnia gminy	Użytki rolne				Lasy	Pozostałe grunty i nieużytki
			grunty orne	sady	łąki	pastwiska		
			[ha]					
1.	Miasto Hajnówka	2 129	714	4	180	257	136	838
2.	Miasto i Gmina Kleszczele	14 262	4 981	12	1 627	1 001	5 488	1 153
3.	Gmina Białowieża	20 320	620	5	635	140	18 057	863
4.	Gmina Czeremcha	9 673	3 006	35	1 082	505	4 748	297
5.	Gmina Czyże	13 420	7 756	48	2 197	1 288	1 147	984
6.	Gmina Dubicze Cerkiewne	15 119	4 102	3	1 666	887	7 214	1 247
7.	Gmina Hajnówka	29 315	7 334	56	1 830	2 024	16 727	1 344
8.	Gmina Narew	24 179	7 619	5	4 397	2 915	7 339	1 904
9.	Gmina Narewka	33 948	3 851	32	2 730	1 936	22 858	2 541

Zródło: www.stat.gov.pl – dane za 2005r.

WYKRES NR 6 Powierzchnie poszczególnych gmin powiatu hajnowskiego [ha]⁷

⁷ www.stat.gov.pl – dane za 2005r.

WYKRES NR 7 Powierzchnie użytków rolnych, lasów i gruntów pozostałych w gminach powiatu hajnowskiego [ha]⁷

Teren, który obejmuje powiat hajnowski charakteryzuje się małym zróżnicowaniem przestrzennym. Płaski teren, na którym znajdują się nieliczne wzniesienia rzadko przekraczające 200 m n. p. m. jest poprzecinany dolinami rzek tworzącymi tereny bagienne. Na krajobraz duży wpływ wywierają kompleksy lasów, które pokrywają znaczną część obszaru powiatu. Zachodnia część powiatu cechuje się występowaniem w krajobrazie pól uprawnych i łąk poprzecinanych bardziej gęstą siecią dróg.

Powiat jest położony w całości na Nizinie Północnopodlaskiej i swoimi granicami obejmuje rejon fizyczno-geograficzny Doliny Górnej Narwi od północy, Równiny Bielskiej w centralnej części i Wysoczyzny Drohiczyńskiej na południu.

Nizina Północnopodlaska, na której jest położony powiat hajnowski obejmuje północno-wschodnią Polskę i północno-zachodnią Białoruś. Jej powierzchnia w granicach administracyjnych Polski wynosi około 15,6 tys. km². Nizina Północnopodlaska cechuje się bardziej chłodnym – kontynentalnym klimatem od Nizin Środkowopolskich. Obszar ten stanowi także rubież geobotaniczną działu północnego stanowiącego część subborealnej strefy leśnej Europy Wschodniej.

Region ma charakter pofałdowanej równiny poprzeplatanej różnego rodzaju formami polodowcowymi z okresu zlodowacenia środkowopolskiego. Część północna niziny oddzielona dorzeczem Narwi ma, w odróżnieniu od części południowej, bardziej wyraźny charakter polodowcowy. Granica północna Niziny Północnopodlaskiej została wyznaczona przez zasięg zlodowacenia bałtyckiego. Zachodnią granicę stanowi dolina Pisy, południową granicę stanowi dolina Bugu. Szerokie

doliny rzeczne Narwi i Biebrzy podzieliły obszar na kilka wysoczyzn. W dnach dolin rzek i różnego rodzaju zagłębień terenu występują liczne tereny bagienne. Dużą część niziny pokrywają lasy.

3.3.1 Gleby

3.3.1.1 Stan aktualny

Morfologia gleb powiatu hajnowskiego została ukształtowana bezpośrednio przez zlodowacenia. Podłoże krystaliczne (tak zwane podczwartorzędowe) zalega na głębokości około 800 m i reprezentują je zespoły skał osadowych. Pokrywa osadów polodowcowych sięga około 200 m. Są to głównie piaski i żwiry osadzone przez odpływające w kierunku północnym wody topniejącego lodowca (z okresu zlodowacenia środkowopolskiego), a także gliny moreny czołowej ciągnącej się w okolicach miejscowości: Hajnówka, Czerlonka, Grudki, Krynica. W obniżeniach między pasami moren cechą charakterystyczną są wypełnienia piaszczyste (tworzące miejscami formacje wydmowe), żwirowe oraz obszary intensywnej depozycji organogenicznej (torfy). Proces osadzania się tego typu osadów jest charakterystyczny dla dolin większych i mniejszych rzek na terenie powiatu hajnowskiego.

Na obszarze powiatu hajnowskiego występuje cała gama gleb powstałych w procesie glebotwórczym z utworów polodowcowych: gleby bielcowe, gleby brunatnoziemne, gleby płowe, gleby rdzawe, różne postacie gleb oglejonych, a w dolinach rzek i na torfowiskach gleby organogeniczne: czarne ziemie, gleby murszowe oraz torfy torfowisk przejściowych, niskich i wysokich. Stosunkowo niewielkie powierzchnie zajmują mady rzeczne. Największe powierzchnie stanowią gleby brunatne, brunatne oglejone i płowe.

3.3.1.2 Zagrożenia

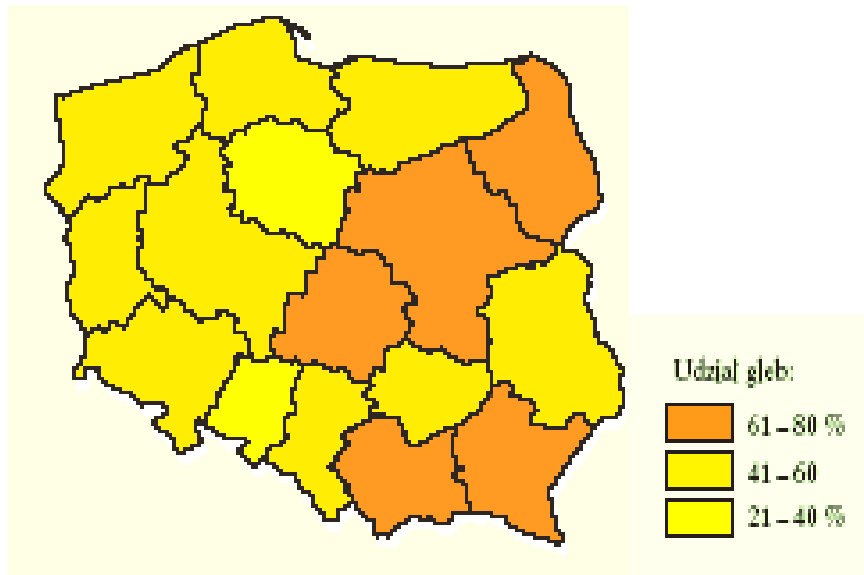
Głównym zagrożeniem powierzchni ziemi są erozja, odpady i chemizacja rolnictwa, zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych. Negatywny wpływ na powierzchnię ziemi może mieć również postępująca urbanizacja i osadnictwo, między innymi ze względu na zmianę sposobu użytkowania gleby, powstawanie odpadów, wytwarzanie ścieków. Szczegółowe informacje na temat odpadów na terenie powiatu zawiera *Plan Gospodarki Odpadami dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2008-2011*.

Erozja gleb to proces niszczenia (zmywania, żłobienia, wywiewania) wierzchniej warstwy gleby wywołany siłą wiatru i płynącej wody. Erozję gleb przyspiesza działalność gospodarcza człowieka: nadmierny wyrąb lasów, niszczenie szaty roślinnej, nieprawidłowa uprawa gruntów i dobór roślin uprawnych, odwadnianie bagien itp. w zależności od bezpośredniego czynnika sprawczego wyróżnia się erozję: wietrzną (eoliczną), wodną, wodnogravitacyjną (ruchy masowe) oraz uprawową. Masowo występuje erozja wietrzna oraz wodna (powierzchniowa i wąwozowa).

Erozja wietrzna (eoliczna) polega na wywiewaniu odspojonych cząstek gruntu, a następnie ich przemieszczaniu, sortowaniu i osadzaniu. Zagrożenie gleb erozją wietrzną ocenia się przy pomocy 3-stopniowej skali, uwzględniając rzeźbę terenu, pokrycie powierzchni roślinnością (lesistość) oraz rodzaj

gleby. Najbardziej narażone na erozję wietrzną są piaski luźne drobnoziarniste i utwory murszowe, na których silne zagrożenie występuje już nawet w terenie płaskim o lesistości 25.

Chemizacja rolnictwa na terenie powiatu jest mała w stosunku do całego kraju. Poniższa mapa przedstawia ocenę stanu zakwaszenia gleb w województwie podlaskim w porównaniu do innych obszarów Polski.

RYSUNEK NR 4 Ocena stanu zakwaszenia gleb użytków rolnych Polski w latach 2002-2005⁸

3.3.1.3 Wnioski

Główne zagrożenia dla powierzchni ziemi na terenie powiatu hajnowskiego to:

- degradacja gleb, erozja, zakwaszenie
- pogłębiające się niedobory wody, zwłaszcza w okresie letnim,
- zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych,
- zanieczyszczenie atmosfery,
- chemizacja rolnictwa,
- wprowadzanie do gleby nieoczyszczonych ścieków komunalnych i przemysłowych,
- urbanizacja i osadnictwo.

3.3.2 Kopaliny

Na terenie powiatu hajnowskiego w okolicach Lewkowa Starego, Trywieży i Czyżach występują złoża surowców ilastych przydatne do produkcji wyrobów ceramicznych. Wyroby gotowe produkowane na bazie surowców ilastych (ceramika budowlana) służą w znacznej mierze do zaspokojenia potrzeb budownictwa. Największe złoża surowców ilastych w skali województwa występują w okolicy Hajnówki.

⁸ Źródło: *Ochrona środowiska 2006*, Główny Urząd Statystyczny

3.3.2.1 Zagrożenia

Zagrożeniem dla środowiska jest nielegalna eksploatacja kopalin. W chwili obecnej nie istnieje żadna ewidencja, ani inwentaryzacja tego zjawiska, w związku z tym nie ma danych na temat, wielkości obszarów do rekultywacji. Brak rekultywacji terenów pogórnich stanowi poważne zagrożenie dla środowiska.

3.4 Walory przyrodnicze i krajobrazowe

3.4.1 Lasy

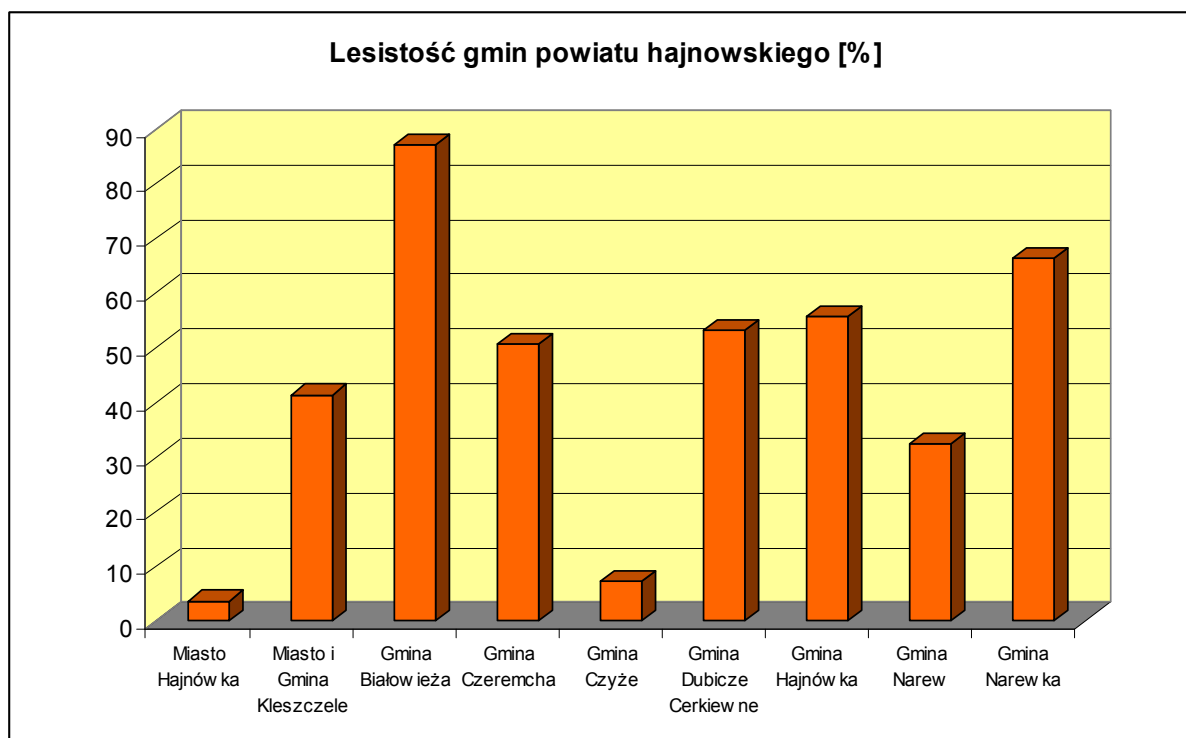
Lasy zajmują około 49% powierzchni powiatu hajnowskiego. Lasy pozostałej części Puszczy są lasami państwowymi, zarządzanymi przez nadleśnictwa Browsk, Białowieża i Hajnówka. Ponadto, poza Puszcza Białowieża, około 6,2 tys. ha powierzchni zajmują lasy państwowe nadleśnictwa Bielsk i nadleśnictwa Browsk, 8,1 tys. ha – lasy prywatne oraz 0,2 tys. ha – lasy gminne. Ogólna powierzchnia gruntów leśnych powiatu wynosi 85,85 tys. ha. Średnia lesistość powiatu wynosi 51,9 %.

Lasy spełniają wielorakie funkcje, wynikające z potencjału biotycznego ekosystemów leśnych i preferencji społecznych. Są to funkcje ekologiczne (ochronne), gospodarcze (produkcyjne) i społeczne (socjalne). Funkcje lasu mają charakter współzależny a płynące z użytkowania lasów korzyści dla społeczeństwa są wielkościami nieograniczonymi.

TABELA NR 4 Porównanie powierzchni gmin z powierzchnią lasów na terenie powiatu hajnowskiego

Gminy	Powierzchnia gminy [ha]	Powierzchnia lasów [ha]	Lesistość [%]
Miasto Hajnówka	2 129	79,7	3,70
Miasto i Gmina Kleszczele	14 289	5 971,3	41,40
Gmina Białowieża	20 314	17 702,1	87,10
Gmina Czeremcha	9 682	4 898,5	50,60
Gmina Czyże	13 453	1 001,8	7,40
Gmina Dubicze Cerkiewne	15 144	8 043,6	53,10
Gmina Hajnówka	29 293	16 291,3	55,60
Gmina Narew	24 151	7 813,3	32,40
Gmina Narewka	33 898	22 476,2	66,30
Razem:	162 353	84 226,3	51,90

Źródło: www.stat.gov.pl – dane z 31 XII 2006r.

WYKRES NR 8 Lesistość poszczególnych gmin powiatu hajnowskiego [%]

Źródło: www.stat.gov.pl – dane za 2006r.

3.4.2 Formy ochrony przyrody

Tereny chronione występujące na obszarze powiatu hajnowskiego obejmują 95 017,3 ha, czyli 58,5% jego powierzchni. Składa się na nie Białowiecki Park Narodowy, 23 rezerwy przyrody, dwa obszary chronionego krajobrazu: Puszczy Białowieckiej i Doliny Górnej Narwi oraz 114 użytków ekologicznych.

TABELA NR 5 Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona.

Wyszczególnienie	Ogółem		Parki narodowe	Rezerwy przyrody	Obszary chronionego krajobrazu	Użytki ekologiczne	Pomniki przyrody
	w ha	w % powierzchni ogólnej					
Powiat hajnowski ogółem							
2006 r.	95017,3	58,5	10517,3	12 340,3	84 492,8	344,5	1 190
Gmina miejska							
Hajnówka	-	-	-	-	-	-	60
Gmina miejsko-wiejska							
Kleszczele	3274,0	22,9	-	227,0	3274,0	-	1
Gminy wiejskie							
Białowieża	19 030,7	93,7	6 055,7	4 305,1	12 975,0	53,0	547
Czeremcha	550,0	5,7	-	-	550,0	-	1
Czyże	60,0	0,4	-	-	60,0	-	-
Dubicze Cerkiewne	10 634,0	70,2	-	155,3	10 634,0	55,7	15
Hajnówka	17 691,0	60,4	-	5 688,1	17 691,0	183,8	496

Narew	10 138,9	42,0	-	-	10 130,0	8,9	2
Narewka	33 653,9	99,3	4 461,6	1 964,8	29 178,8	43,1	68

Źródło: Ochrona środowiska i leśnictwo w województwie podlaskim w 2006 r. Urząd statystyczny w Białymstoku

Parki Narodowe

Białowiecki Park Narodowy

Na terenie powiatu hajnowskiego znajduje się najstarszy park narodowy w Polsce. Początki jego sięgają 1921 roku, kiedy na tym terenie zostało utworzone leśnictwo „Rezerwat”, które w 1932 roku przemianowano na „Park Narodowy w Białowieży”. W roku 1947 obiekt ten reaktywowano jako Białowiecki Park Narodowy. W 1977 roku UNESCO włączyło Białowiecki Park Narodowy w poczet światowych rezerwatów biosfery, a w 1979 r. uznano go za pierwszy i jedyny w Polsce przyrodniczy Obiekt Dziedzictwa Światowego. W 1992 roku UNESCO rozszerzyło granice Obiektu Dziedzictwa Światowego na przyległy do BPN Białoruski Park „Bielawieżska Puszcza”. W ten sposób powstał polsko - białoruski transgraniczny Obiekt Dziedzictwa Światowego. W 1997 roku przyznano Parkowi Dyplom Europy.

Białowiecki Park Narodowy leży w centralnej części Puszczy Białowieżskiej, przy granicy z Białorusią, w widłach rzek Narewki i Hwoźnej, które stanowią jego granice od zachodu i północno-wschodu. Jest to najbardziej naturalny kompleks leśny na niżu Europy. Powierzchnia Parku (powiększonego o ponad 5 000 ha w 1996 r.) wynosi 10 517,3 ha, w tym najstarsza część Obszar Ochrony Ścisłej zajmuje 4 747 ha, Park Pałacowy 48 ha i Ośrodek Hodowli Żubrów 274 ha. Ekosystemy leśne zajmują ponad 90% obszaru Parku. Otulina parku zajmuje obszar o powierzchni 3224,3 ha.

Puszcza Białowieża to rozległy kompleks leśny, który mimo wielowiekowej działalności człowieka zachował charakter naturalny, a liczne jego fragmenty posiadają cechy lasu pierwotnego. Dzisiejszy kompleks leśny określany nazwą Puszcza Białowieża to pozostałości dawnej Puszczy Białowieżskiej oraz sąsiadujących z nią puszczy: Świsłockiej, Szereszewskiej i Bielskiej, zwanej Ładzka. Łącznie z leżącymi wewnątrz kompleksu leśnego polami osadniczymi obszar puszczy wynosi 149 230 ha. Część zachodnia licząca 61 864 ha znajduje się w Polsce i stanowi 41%, zaś wschodnia o powierzchni 87 367 ha znajduje się na terenie Białorusi i obejmuje 59%. Teren leśny polskiej puszczy zajmują lasy zagospodarowane, administrowane przez 3 nadleśnictwa (Białowieża, Browek, Hajnówka).

Puszcza Białowieża leży przy wododziale Wisły i Niemna. W Parku nie ma jezior i większych rzek. Najbardziej cenny obszar Parku, objęty ochroną ścisłą, leży w widłach rzek Hwoźnej i Narewki. Na tym terenie ma swoje źródła rzeka Orłówka. Przez obszar przyłączony do Parku w roku 1996 przepływają dopływy Narewki: Łutownia, Przedzielna i Braszczka.

Rezerваты przyrody

Na terenie powiatu hajnowskiego (przede wszystkim na terenie Kompleksu Leśnego Puszczy Białowieżskiej) zlokalizowanych jest 25 rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni 12 340,3 ha. Wśród

rezerwatów wyróżniono część o charakterze faunistycznym, chroniących rzadkie gatunki motyli (Dębowy Grąd, Starzyna, Olszanka - Myśliszcze, Berezowo, Przewłoka, Podcerkwa). Jeden z rezerwatów (Szczekotowo) jest o charakterze archeologicznym. Obejmuje skupiska kurhanów. Największym jest rezerwat Lasy Naturalne Puszczy Białowieskiej, o powierzchni 8 575,47 ha, utworzony przez Ministra Środowiska w 2003 roku. Obejmuje on swym zasięgiem najlepiej zachowane stare drzewostany puszczańskie. Pozostałe rezerваты to: Lipiny, im. Wł. Szafera, Nieznanowo, Głęboki Kąt, Sitki, Michnówka, Kozłowe Borki, Podolany, Pogorzelce, Wysokie Bagno, Gnilec, Dolina Waliczówki, Siemianówka, Jelonka, Czechy Orłańskie. Stanowią one typowe rezerваты leśne lub leśno-florystyczne (chroniące rzadkie gatunki flory dna lasu).

„**Rezerwat Krajobrazowy im. prof. W. Szafera**” powołany w 1921 r., reaktywowany w 1969 r., (1355,8 ha), usytuowany wzdłuż szosy Hajnówka - Białowieża, co daje możliwość zapoznania się z najważniejszymi zbiorowiskami Puszczy Białowieskiej. Część zachodnia - płaska, zdominowana przez grądy, część wschodnią, z wydmowymi wzniesieniami, zajmują bory mieszane. W okolicach Czerlonki występuje zbiorowisko świetlistej dąbrowy z rzadkimi gatunkami roślin. Na obszarze rezerwatu na niewielkich powierzchniach występują bory świeże, bagienne, olsy i tęgi. Spotkać tu można prawie wszystkie występujące w Puszczy zwierzęta.

Spśród rezerwatów faunistycznych największym jest „**Rezerwat Olszanka Myśliszcze**” (276,76 ha). Zbiorowiska nieleśne w torfowej dolinie rzeki Leśnej Prawej. Najciekawsza ostoja występowania reliktovej fauny motyli odznaczającej się dużym bogactwem gatunków i występowaniem form endemicznych w południowej części Puszczy.

W grupie rezerwatów torfowych największym jest „**Rezerwat Michnówka**” (84,92 ha). Zbiorowisko boru bagiennego w zagłębieniu międzywydmowym, w południowej części doliny rzeki Perebel. Obejmuje on torfowisko wysokie oraz otaczające je lasy reprezentujące szereg dobrze zachowanych zbiorowisk leśnych borowych i grądowych.

Obszary chronionego krajobrazu

Obszar chronionego krajobrazu tworzony jest na mocy rozporządzenia wojewody (lub rady gminy) i uwzględniany jest przy opracowywaniu planów przestrzennego zagospodarowania. Obszary te obejmują tereny o wysokich walorach środowiska przyrodniczego o łącznej powierzchni 84 492,8 ha na terenie powiatu. Stosowana forma ochrony ma zapewnić zachowanie równowagi ekologicznej środowiska i zabezpieczyć tereny cenne przyrodniczo i krajobrazowo przed dewastacją. Tereny chronionego krajobrazu obejmują kompleks leśny wokół Puszczy Białowieskiej o powierzchni 78 538 ha i część terenów chronionego krajobrazu Doliny Górnej Narwi przepływającej przez teren powiatu o powierzchni 5 954,8 ha.

Aktywność gospodarczą na obszarach chronionego krajobrazu regulują przepisy prawne zabezpieczające stan środowiska naturalnego. Wprowadzają one m.in. zakaz lokalizacji zakładów

przemysłowych i obiektów uciążliwych dla środowiska, zakaz prowadzenia działalności niekorzystnie wpływających na krajobraz, dbałość o styl budownictwa dostosowany do lokalnych tradycji.

Obszary chronionego krajobrazu pełnią różnorodne funkcje m. in.: otulinową (dla parków narodowych i krajobrazowych), rekreacyjną (tereny dla turystyki i wypoczynku, odciążające obszary o wyjątkowych walorach przyrodniczych) oraz są naturalnymi korytarzami ułatwiającymi migracje zwierząt.

Pozostałe formy ochrony przyrody

Spośród pozostałych form ochrony przyrody na terenie powiatu hajnowskiego spotyka się pomniki przyrody i użytki ekologiczne. Pomnikiem przyrody jest obiekt chroniony prawnie stanowiący twór przyrody żywej (pomnik przyrody ożywionej) lub nieożywionej (pomnik przyrody nieożywionej), bądź ich zespoły, charakteryzujące się niepowtarzalnymi wartościami naukowymi, krajobrazowymi, historyczno-pamiątkowymi, kulturowymi lub estetycznymi. Do pomników przyrody zalicza się m.in.: okazałe zabytkowe drzewa i ich skupiska, parki, aleje, głązy narzutowe, ciekawe formy skalne, jaskinie, źródła, wywierzyska, wodospady. Obiekty tego typu w dawnych czasach pełniły często rolę miejsc kultu religijnego i obiektów kultu religijnego.

Na terenie powiatu hajnowskiego jest zaewidencjonowanych 1 190 pomników przyrody. Spośród tej liczby 1 145 jest drzewami, 35 pomników to grupa drzew, 9 pomników to pomniki nieożywione będące głazami narzutowymi. Spośród drzew pomników najczęściej spotyka się sosny zwyczajnych, których wysokość przekracza 30 m, a obwód pnia 250 cm, dębów szypułkowych przekraczających wysokość 32 m i obwód pnia 350 cm, świerków pospolitych o wysokości ponad 36 m i obwodzie pnia 280 cm. Pomnikiem przyrody jest również topola biała w osadzie Stary Kornin, której wiek został określony na 130 lat, a obwód pnia osiągnął 600 cm przy wysokości 27 m. Do grupy pomników przyrody nieożywionej należą głązy zlepieńce znajdujące się w nieczynnych żwirowniach mające obwód 720-890 cm i wysokość 120-170 cm na terenie gminy Dubicze Cerkiewne.

Znajdujące się na terenie powiatu użytki ekologiczne zajmują obszar 344,5 ha. Użytek ekologiczny jest to jedna z form ochrony przyrody polegająca na zabezpieczeniu fragmentu ekosystemu mającego znaczenie dla zachowania unikatowych zasobów genowych i siedlisk, np.: naturalnych zbiorników wodnych, śródpolnych i śródleśnych "oczek wodnych", kęp drzew i krzewów, bagien, torfowisk, wydm, starorzeczy, wychodni skalnych, skarp, kamieńców i nie użytkowanych gospodarczo płątów roślinności. Użytek ekologiczny uwzględnia się w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i uwidacznia w ewidencji gruntów. Może być wprowadzony w drodze rozporządzenia wojewody lub uchwały rady gminy.

Sieć NATURA 2000

Natura 2000 to sieć obszarów chronionych na terenie państw członkowskich Unii Europejskiej. Celem wyznaczania tych obszarów jest ochrona cennych pod względem przyrodniczym i zagrożonych składników różnorodności biologicznej w państwach Unii Europejskiej. W skład sieci Natura 2000 wchodzi:

- obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO) – wyznaczone na podstawie Dyr. Rady 79/409/EWG w sprawie siedlisk dziko żyjących ptaków, tzw. Dyrektywy Ptasiej,
- specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO) – wyznaczone na podstawie Dyr. Rady 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, tzw. Dyrektywa Siedliskowa.

Na terenie powiatu hajnowskiego wyznaczono obszary OSO i zgłoszone do KE obszary SOO obszary objęte już wcześniej innymi formami ochrony przyrody. Na terenie powiatu znajdują się cztery kompleksy ochronne wyznaczone w ramach Natura 2000:

- Obszary SOO (zgłoszone do KE)
 - PLC 200004 – Puszcza Białowieska – 63 147,6 ha
 - PLH 200010 – Ostoja w Dolinie Górnej Narwi – 20 308,8 ha
- Obszary OSO (wyznaczone rozp. MŚ z dnia 21.07.2004r. – Dz.U. Nr 229, poz. 2 313 ze zm.)
 - PLC 200004 – Puszcza Białowieska – 63 147,6 ha (w całości położony w powiecie hajnowskim),
 - PLB 200007 – Dolina Górnej Narwi – 18 384,1 ha (z czego w powiecie hajnowskim 7 424, 7 ha – ok. 40% powierzchni ogólnej)

Wyznaczone obszary obejmują kompleks leśny Puszczy Białowieskiej i dolinę Narwi począwszy od zbiornika Siemianówka.

3.4.3 Zagrożenia obszarów chronionych

Wszystkie zagrożenia środowiska przyrodniczego, dotyczą również obszarów chronionych. Część tych zagrożeń może być jednak szczególnie groźna właśnie dla takich obszarów. Na terenie powiatu ich ilość nie jest wielka a ich intensywność nie jest zbyt wysoka. Tym niemniej kilka z nich występuje i w większości są pochodzenia antropogenicznego. Do najważniejszych zaliczyć należy:

- zagrożenia pożarowe obszarów leśnych i torfowisk,
- urbanizacja obszarów cennych przyrodniczo,
- zagrożenia związane z gospodarką komunalną,
- nadmierna eksploatacja przez turystykę i rekreację obszarów o wyjątkowej atrakcyjności.

3.5 Infrastruktura techniczna

3.5.1 Gospodarka wodno – ściekowa

TABELA NR 6 Wodociągi i kanalizacja według gmin powiatu hajnowskiego

Wyszczególnienie	Sieć w km		Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych		Zdroje uliczne	Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych	
	wodociągo wa rozdzielcza	Kanalizacyj na ^a	wodociągowe	kanalizacyjne		w dm ³	na 1 mieszkańca w m ³
Powiat hajnowski	644,9	195,5	12 427	5 165	13	1 372,2	28,5
miasto	92,1	72,9	4 259	2 791	6	791,0	33,7
wieś	552,8	122,6	8 168	2 374	7	581,2	23,6
Gmina miejska Hajnówka	78,6	67,7	3 903	2 645	3	763,3	34,6
Gmina miejsko-wiejska Kleszczele	54,1	6,0	972	172	3	58,7	20,3
miasto	13,5	5,2	356	146	3	27,7	19,3
wieś	40,6	0,8	616	26	-	31,0	21,2
Gminy wiejskie							
Białowieża	29,3	24,1	666	431	3	58,3	21,7
Czeremcha	61,9	9,3	1 214	205	2	114,3	31,4
Czyże	70,7	1,1	852	4	-	73,7	29,2
Dubicze Cerkiewne	67,4	7,0	852	110	-	70,9	37,9
Hajnówka	100,7	21,7	1 447	509	-	83,6	19,6
Narew	95,7	19,7	1 387	237	-	75,6	18,3
Narewka	86,5	38,9	1 134	852	2	73,8	18,4

^a - Łącznie z kolektorami.

Źródło: Ochrona środowiska i leśnictwo w województwie podlaskim w 2006 r. Urząd statystyczny w Białymstoku.

3.5.1.1 Zaopatrzenie w wodę

Źródłem zaopatrzenia w wodę ludności, rolnictwa i przemysłu powiatu hajnowskiego są wody podziemne. Według GUS (stan na 31 grudnia 2006 r.) łączna długość rozdzielczej sieci wodociągowej w powiecie hajnowskim wynosiła 644,9 km (92,1 km w miastach i 552,8 km na wsi). Z zaopatrzenia w wodę siecią komunalną korzystało 96,6% mieszkańców miasta Hajnówka oraz 96,3 mieszkańców miasta Kleszczele – 22 538 mieszkańców. Natomiast liczba ludności korzystającej z wodociągu na terenach wiejskich wynosiła 43 264 osób.

3.5.1.2 Kanalizacja i oczyszczalnie ścieków

Prowadzona gospodarka wodno-ściekowa w powiecie hajnowskim wpływa niekorzystnie na stan czystości rzek. Na 644,9 km wodociągów istnieje tylko 195,5 km kanalizacji. Powoduje to wzrost zużycia wody, a co za tym idzie wzrost ilości ścieków. Ścieki gromadzone są również w zbiornikach bezodpływowych.

Na terenie powiatu hajnowskiego łączna długość kanalizacji sanitarnej wynosi 195,5 km. Kanalizacja sanitarna ma 5 165 przyłączy. W układzie gmin najwyższy wskaźnik sieci kanalizacyjnej

posiada gmina Białowieża (9,3 km/100 km²) i gmina Czeremcha (6,4 km/100 km²). Analizując pod względem ilości przypadającej kanalizacji sanitarnej na jedną miejscowość, najlepszy współczynnik posiada gmina Białowieża (2,1 km) i gmina Narewka (0,4 km).

Kanalizacja sanitarna jest obsługiwana przez 13 oczyszczalni, z czego 11 jest oczyszczalniami komunalnymi. Oczyszczalnie komunalne obsługują 64,7% ludności powiatu. Oczyszczalnie obsługują 97,4% mieszkańców miast i tylko 33,5% mieszkańców wsi. Spośród gmin najwięcej mieszkańców jest obsługiwanych przez oczyszczalnie ścieków w mieście Hajnówka (100,0%) i gminach wiejskich, takich jak Białowieża (58,2%) oraz Narewka (56,8%). Oczyszczalnie komunalne w 2006 roku oczyściły 1 694 dam³ ścieków, a w tym samym okresie gospodarstwa domowe zużyły 1372,2 dam³ wody.

TABELA NR 7 Komunalne oczyszczalnie ścieków w powiecie hajnowskim i województwie w 2006 roku.

Wyszczególnienie	Oczyszczalnie			Przepustowość oczyszczalni według projektu		Ścieki oczyszczone ^a w dam ³ /rok	Osady wytworzone				Ludność korzystająca ^b z komunalnych oczyszczalni ścieków	Ścieki dowiezione do oczyszczalni w dam ³ /rok	
	ogółem	biologiczne	z podwyższonym usuwaniem biodeków	biologicznych	z podwyższonym usuwaniem biodeków		ogółem	wykorzystane na cele		składowane			Osady nagromadzone
								przemysłowe	rolnicze				
				w dam ³					w tonach suchej masy				
Powiat hajnowski	13	11	2	1 414	7 080	1 694	435	298	4	133	41	30 932	16
miasto	2	1	1	100	6 000	1 409	299	298	-	1	3	23 527	10
wieś	11	10	1	1 314	1 080	285	136	-	4	132	38	7 405	6
Gmina miejska Hajnówka	1	-	1	-	6 000	1 391	298	298	-	-	-	22 677	9
Gmina miejsko-wiejska Kleszczele - miasto	1	1	-	100	-	18	1	-	-	1	3	850	1
Gminy wiejskie													
Białowieża	1	-	1	-	1 080	114	9	-	-	9	34	1 551	-
Czeremcha	2	2	-	260	-	33	4	-	4	-	-	1 500	3
Dubicze Cerkiewne	1	1	-	54	-	2	-	-	-	-	-	200	1
Hajnówka	1	1	-	120	-	34	2	-	-	2	4	1 108	-
Narew	2	2	-	323	-	35	92	-	-	92	-	780	2
Narewka	4	4	-	557	-	67	29	-	-	29	-	2 266	-

^a - Łącznie z wodami opadowymi; bez ścieków komunalnych oczyszczonych przez oczyszczalnie przemysłowe,

^b - stan w końcu 2006 roku, bez ludności korzystającej z oczyszczalni przemysłowych.

Źródło: Ochrona środowiska i leśnictwo w województwie podlaskim w 2006 r. Urząd statystyczny w Białymstoku.

3.5.2 Energetyka

3.5.2.1 Ciepłownictwo

Scentralizowane systemy zaopatrzenia w energię ciepłą występują w następujących gminach:

- Hajnówka miasto – funkcjonuje tu 15 kotłowni o łącznej mocy cieplnej 76,8 MW;

- Gmina Hajnówka – występują tu prawie w 100% kotłownie indywidualne, opalane drewnem, węglem oraz olejem opałowym; w kilku zakładach stolarskich występują kotłownie węglowe służące do suszenia drewna; jedyna większa kotłownia na terenie gminy służy do zaopatrywania w ciepło mieszkańców osiedla po byłym PGR w Nowoberezowie; szkoła w Dubinach opalana jest olejem opałowym, a szkoły w Nowokorninie i w Orzeszkowie węglem;
- Kleszczele miasto – źródłem ciepła są dwie kotłownie osiedlowe i dziesięć lokalnych; większość z tych kotłowni opalana jest węglem lub miałem węglowym; z centralnego ogrzewania i ciepłej wody korzysta około 30% mieszkańców;
- Narew – do sieci ciepłej podłączonych jest 291 gospodarstw domowych (14,1%); występują dwa systemy ciepłe; w eksploatacji znajduje się 211 indywidualnych kotłowni o łącznej mocy cieplnej 3,9 MW;
- Czeremcha – istnieje tu 16 większych źródeł wytwarzania energii cieplnej, zaopatrujących obiekty zakładowe PKP, obiekty gminne oraz część budynków mieszkalnych; w większości są to kotłownie opalane węglem;
- Dubicze Cerkiewne – system zaopatrzenia w energię cieplną stanowią 4 kotłownie o sumarycznej mocy cieplnej 550 kW; są to kotłownie olejowe, co ma istotne znaczenie w aspekcie ochrony środowiska przed emisją zanieczyszczeń wprowadzanych do powietrza; kotłownie te zaopatrują w ciepło Urząd Gminy, ośrodek wypoczynkowy w Starzynie, gminny ośrodek zdrowia oraz szkołę podstawową;
- Narewka – w eksploatacji znajduje się 12 kotłowni: 5 węglowych, 1 gazowa i 6 olejowych; siecią ciepłą objętych jest 169 gospodarstw domowych (8,8%);
- Białowieża – funkcjonuje tu 8 kotłowni olejowych; są to kotłownie: Białowieskiego Parku Narodowego zapewniające ciepło dla wszystkich obiektów położonych w Parku Pałacowym, kotłownia Strażnicy Straży Granicznej, Komendy Policji, Technikum Leśnego, Restauracji „Żubrówka”, Domu Pomocy Społecznej, szkoły podstawowej oraz urzędu gminy.

Powszechnymi nośnikami energii cieplnej w gospodarstwach domowych powiatu hajnowskiego są: drewno i trociny, rzadziej węgiel.

3.5.2.2 Gazownictwo

Powiat hajnowski dotychczas nie jest wyposażony w sieć gazową. Wobec braku sieci gazu przewodowego mieszkańcy powiatu korzystają z gazu propan-butan, dystrybuowanego w butlach.

3.5.2.3 Elektroenergetyka

Obszar powiatu hajnowskiego jest zasilany z dwóch stacji wysokiego i średniego napięcia (WN\SN) znajdujących się w Hajnówce i Lewkowie oraz 484 stacji średniego napięcia i niskiego napięcia (SN/NN).

Długość linii wysokiego napięcia wynosi ponad 52 km, a długość linii średniego napięcia ponad 750 km, w tym ponad 80 km linii kablowych. Możliwość dalszych połączeń odbiorców w odniesieniu

do stacji WN\SN nie stanowi problemu technicznego ze względu na wykorzystanie tylko w około 50% mocy transformatorów zainstalowanych w tych stacjach. W przypadku stacji SN\NN sytuacja przedstawia się następująco: w blisko 10% stacji miejskich obciążenie jest bliskie znamionowemu, zaś pozostałe stacje miejskie obciążone są w około 50%. Obciążenie wiejskich stacji SN\NN wynosi znacznie poniżej 50%. Realizowane są inwestycje mające na celu poprawę stanu technicznego urządzeń i sieci elektroenergetycznej w gminach Narew, Kleszczele, Czeremcha i Czyże.

Program reelektryfikacji do 2006 roku uwzględnia szereg działań mających podwyższyć jakość dostaw energii elektrycznej. Dotyczą one modernizacji urządzeń w następujących miejscowościach:

- Dubiny, Pasieczniki Duże, Nowosady (gmina Hajnówka),
- Siemianówka, Lewkowo, Masiewo, Zabłotczyzna (gmina Narewka),
- Teremiski, Pogorzelce, Czerlonka (gmina Białowieża),
- Pasieczniki Małe, Długi Bród, Jelonka (gmina Dubicze Cerkiewne).

3.5.3 Gospodarka odpadami⁹

Na terenie powiatu hajnowskiego funkcjonują 2 składowiska odpadów komunalnych urządzone zgodnie z wymogami ochrony środowiska. Jest to składowisko gminy Narewka we wsi Olchówka oraz zmodernizowane w 1998 r. składowisko dla gminy Narew.

Żadne, z eksploatowanych na terenie powiatu składowisk komunalnych, nie jest przystosowane do składowania odpadów niebezpiecznych. Na terenie powiatu brak jest również wyznaczonego miejsca do wywożenia produktów zneutralizowanych w wyniku przeprowadzonych akcji ratowniczych o znamionach poważnych awarii np. skażonej gleby itp.

Na terenie powiatu hajnowskiego nie ma stałych składowisk odpadów przemysłowych. Oprócz istniejących, urządzonych składowisk gminnych w gminach Hajnówka oraz Czeremcha istnieje szereg wysypisk wiejskich. Część z nich została przeznaczona do likwidacji w terminie do 2009 roku.

3.5.4 Hałas

Do podstawowych czynników mających wpływ na klimat akustyczny województwa zaliczyć należy komunikację drogową oraz w znacznie mniejszym stopniu hałas przemysłowy, którego uciążliwość ma charakter lokalny o stosunkowo niedużym zasięgu.

Hałas komunikacyjny jest obecnie najpowszechniejszym i najbardziej uciążliwym źródłem hałasu w środowisku zurbanizowanym. Ciągły wzrost ilości pojazdów mechanicznych, przy jednoczesnym braku właściwych rozwiązań drogowych, braku obwodnic miejskich, złej jakości nawierzchni znacząco powiększa obszar środowiska o ponadnormatywnym hałasie drogowym.

Badania hałasu drogowego

⁹ Gospodarka odpadami w powiecie hajnowskim została szczegółowo opracowana w „Planie gospodarki odpadami dla powiatu hajnowskiego na lata 2008 – 2011”

Na terenie powiatu hajnowskiego, w latach 2006 i 2007, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku nie prowadził badań hałasu komunikacyjnego.

Hałas przemysłowy

Zagrożenie hałasem przemysłowym związane jest głównie z niekorzystną lokalizacją zabudowy mieszkaniowej, w pobliżu zakładów przemysłowych. Emisja hałasu przemysłowego jest uzależniona w dużym stopniu od procesu technologicznego i wykorzystywanych w nim maszyn i urządzeń, których ilość, stan techniczny, poziom nowoczesności, a także izolacyjność akustyczna i lokalizacja źródła są czynnikami decydującymi o stopniu uciążliwości dla otoczenia.

W ewidencji WIOŚ znajduje się 13 podmiotów gospodarczych z obszaru powiatu hajnowskiego, których działalność gospodarcza może być przyczyną uciążliwości poprzez pogorszenie klimatu akustycznego w sąsiedztwie obiektów.

Na przestrzeni lat 2006 - 2007 WIOŚ skontrolował 6 podmiotów gospodarczych z terenu powiatu:

- **FURNEL S. A w Hajnówce, ul. 3 Maja 51 (obecnie Fabryka Mebli FORTE S.A.).** Zakład prowadzi działalność w zakresie produkcji mebli. Kontrolę problemową zakładu przeprowadzono w kwietniu 2006 r. Głównymi źródłami hałasu są następujące urządzenia: korowarki do drewna, cyklon D-800, cyklon C 21 630/2, cyklofiltry, filtry tkaninowe, filtry wentylacyjne. Innymi źródłami hałasu jest praca maszyn do obróbki drewna zlokalizowanych wewnątrz hali produkcyjnej, transport zakładowy oraz transport samochodowy związany z dostarczaniem surowca do produkcji i odbiorem gotowych wyrobów. Kontrolowany obiekt nie posiada decyzji Starosty Powiatowego w Hajnówce określającej dopuszczalne wielkości hałasu przenikającego do środowiska w wyniku działalności zakładu. Przeprowadzone w dniu kontroli pomiary na granicy zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej nie wykazały przekroczeń wartości dopuszczalnych hałasu na chronionych terenach mieszkalnych w porze dziennej.
- **GRYFSKAND Sp. z o. o w Gryfinie Oddział w Hajnówce – Zakład Produkcji Węgla Aktywnych.** Kontrola problemowa zakładu odbyła się w maju 2006 r. Głównymi źródłami hałasu w zakładzie są pracujące w ruchu ciągłym urządzenia technologiczne nieposiadające zabezpieczeń akustycznych. Innymi źródłami hałasu jest wewnętrzny transport zakładowy oraz samochodowy związany z dostawą surowca do produkcji i odbiorem gotowych wyrobów. Przeprowadzone w dniu kontroli pomiary hałasu nie wykazały występowania przekroczeń wartości dopuszczalnych hałasu przy zabudowie mieszkaniowej w porze dziennej i nocnej.
- **Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Hajnówce, ul. Warszawska 108.** Kontrolę interwencyjną zakładu przeprowadzono w maju 2006 r. Stwierdzono, iż głównymi źródłami hałasu w zakładzie są urządzenia: wentylatory ciągu spalin w kotłowni, maszynownia chłodnicza, urządzenia technologiczne, chłodnia wody lodowej, a także transport samochodów ciężarowych i transport wewnętrzny. Kontrolowany obiekt nie posiada decyzji Starosty Powiatowego w Hajnówce określającej dopuszczalne wielkości hałasu przenikającego do środowiska, powstającego w wyniku prowadzonej działalności. Przeprowadzone w dniu kontroli pomiary nie wykazały przekroczeń wartości dopuszczalnych hałasu na granicy terenów mieszkalnych w porze nocnej i dziennej.
- **Fabryki Mebli FORTE S. A oddział w Hajnówce, ul. 3 Maja 51.** Kontrola o charakterze problemowym odbyła się w zakładzie w maju 2007 roku. Stwierdzono, iż głównymi źródłami hałasu w zakładzie są korowarki do drewna, cyklon trocin D 800, cyklon C 21, cyklofiltr, filtry wentylacyjne i tkaninowe oraz transport na terenie zakładu. Fabryka nie posiada decyzji określającej dopuszczalne wielkości hałasu przenikającego do środowiska, powstającego w wyniku prowadzonej działalności. Wykonane pomiary nie wykazały przekroczeń wartości dopuszczalnych hałasu na granicy terenów mieszkalnych.
- **Zakład Kamieniarsko – Betoniarski Eugeniusz Oksentowicz, Hajnówka ul. Gruntowa 22.** Zakład został skontrolowany w lipcu 2007 roku. Źródłami hałasu na terenie obiektu są

następujące urządzenia: szlifierki do polerowania i szlifierki kątowe ręczne do polerowania. Kontrolowany obiekt nie posiada decyzji określającej dopuszczalne wielkości hałasu przenikającego do środowiska w wyniku działalności zakładu oraz pozwolenia na użytkowanie obiektu. Przeprowadzone w dniu kontroli pomiary wykazały występowanie przekroczeń wartości dopuszczalnych hałasu o 11,5 dB w porze dziennej. Według informacji przekazanych przez właściciela zakładu - Pana Oksentowicza, działalność Zakładu Kamieniarsko - Batoniarskiego została w bieżącym roku zawieszona. W przypadku jej wznowienia, Inspektorat obejmie zakład ponowną kontrolą. Zakład posiada decyzję Starosty o dopuszczalnym poziomie hałasu znak: RS.7638/1/2007 z dnia 01.10.2007r.

- **RSP „ROLMAK” w Makówce – Ferma Drobiu w Narwi.** Kontrolę fermy przeprowadzono w październiku 2007 roku. Stwierdzono, iż głównymi źródłami hałasu na fermie są wentylatory oraz transport na terenie gospodarstwa. Zgodnie z udzielonym pozwoleniem zintegrowanym, zakład ma obowiązek prowadzenia okresowych pomiarów hałasu w środowisku w porze dziennej i w porze nocnej raz na dwa lata, z uwzględnieniem specyfiki pracy źródeł hałasu. Od dnia wydania decyzji do dnia kontroli nie minął wyznaczony termin wykonania przez podmiot pomiarów

3.5.5 Promieniowanie elektromagnetyczne

Wśród zidentyfikowanych, szkodliwych dla środowiska, rodzajów promieniowania powodowanego działalnością człowieka, wyróżnia się :

- **promieniowanie jonizujące**, pojawiające się w wyniku użytkowania zarówno wzbogaconych, jak i naturalnych substancji promieniotwórczych w energetyce jądrowej, ochronie zdrowia, przemyśle, badaniach naukowych,
- **promieniowanie niejonizujące**, pojawiające się wokół linii energetycznych wysokiego napięcia, radiostacji, pracujących silników elektrycznych oraz instalacji przemysłowych, urządzeń łączności, domowego sprzętu elektrycznego, elektronicznego itp., nadmierne dawki promieniowania działają szkodliwie na człowieka i inne żywe organizmy, stąd ochrona przed szkodliwym promieniowaniem jest jednym z ważnych zadań ochrony środowiska.

⇒ Promieniowanie jonizujące

Przy opracowywaniu zbiorczych ocen zagrożeń radiacyjnych dla ludzi i środowiska rozróżnia się zagrożenia pochodzące od radionuklidów naturalnych i sztucznych. Sytuację radiologiczną Polski określają poziomy promieniowania:

- Obecnych w środowisku radionuklidów naturalnych głównie radionuklidów szeregu uranoworadowego, szeregu uranowo-aktynowego, szeregu torowego i potasu K-40 (radionuklidów o dużym połowicznym okresie zaniku w porównaniu z czasem istnienia Ziemi) oraz takich radionuklidów, jak H-3, Be-7, Na-22 i C-14, powstających w wyniku oddziaływania promieniowania kosmicznego na pierwiastki występujące na powierzchni ziemi i w atmosferze,
- Radionuklidów pochodzenia sztucznego, które przedostały się do środowiska w wyniku prób z bronią jądrową lub zostały uwolnione z obiektów jądrowych i składowisk paliwa w trakcie ich normalnej eksploatacji lub w stanach awaryjnych (np. katastrofa elektrowni jądrowej w Czarnobylu), a także promieniowanie generowane przez różnego rodzaju urządzenia stosowane w diagnostyce medycznej, przemyśle, badaniach naukowych i innych dziedzinach działalności

ludzkiej.

Ogólną sytuację radiacyjną w środowisku charakteryzują obecnie następujące wielkości podstawowe:

- Poziom promieniowania gamma, obrazujący zagrożenie zewnętrzne naturalnymi i sztucznymi źródłami promieniowania jonizującego, istniejące w środowisku lub wprowadzone przez człowieka,
- Stężenia naturalnych i sztucznych izotopów promieniotwórczych w komponentach środowiska, a w konsekwencji w artykułach spożywczych, obrazujące narażenie wewnętrzne ludzi w wyniku wchłonięcia izotopów drogą pokarmową.

Wymienione wielkości charakteryzuje naturalna zmienność, są one także w poważnym stopniu uzależnione od wprowadzonych do środowiska substancji promieniotwórczych w wyniku wybuchów jądrowych oraz katastrofy w Czarnobylu.

Biorąc pod uwagę informacje zawarte w roczniku statystycznym GUS, a także opierając się na aktualnym komunikacie Prezesa Państwowej Agencji Atomistyki w sprawie sytuacji radiacyjnej Polski w I kwartale 2002 r., należy stwierdzić, że rejestrowane obecnie w Polsce moce dawek promieniowania oraz zawartość cezu-137 w powietrzu i mleku (podstawowy wskaźnik reprezentujący skażenie promieniotwórcze materiałów środowiskowych oraz artykułów spożywczych sztucznymi izotopami promieniotwórczymi) utrzymują się na poziomie z 1985 r. tzn. z okresu przed awarią czarnobylską.

⇒ Promieniowanie niejonizujące

Głównymi źródłami promieniowania niejonizującego w środowisku są:

- Elektroenergetyczne linie napowietrzne wysokiego napięcia,
- Stacje radiowe i telewizyjne,
- Łączność radiowa, w tym CB radio, radiotelefony i telefonia komórkowa,
- Stacje radiolokacji i radionawigacji.

Znaczenie tego oddziaływania w ostatnich latach rośnie. Powodowane jest to przez rozwój radiokomunikacji oraz powstawanie coraz większej liczby stacji nadawczych radiowych i telewizyjnych (operatorów publicznych i komercyjnych). Dodatkowymi źródłami promieniowania niejonizującego są stacje bazowe telefonii komórkowej, systemów przywoławczych, radiotelefonicznych, alarmowych komputerowych itp., pokrywających coraz gęstsza siecią obszary dużych skupisk ludności, jak również coraz powszechniej stosowane radiotelefony przenośne.

Wymieniony rozwój źródeł pól elektromagnetycznych powoduje zarówno ogólny wzrost poziomu tła promieniowania elektromagnetycznego w środowisku, jak też zwiększenie liczby i powierzchni obszarów o podwyższonym poziomie natężenia promieniowania. Należy jednak stwierdzić, że wzrost poziomu tła elektromagnetycznego nie zwiększa istotnie zagrożenia środowiska i ludności. W dalszym ciągu poziom promieniowania w tle pozostaje wielokrotnie niższy od natężeń, przy których możliwe jest jakiegokolwiek szkodliwe oddziaływanie na organizm ludzki. Nie dotyczy to jednak pól elektromagnetycznych w bezpośrednim otoczeniu wszelkiego rodzaju stacji nadawczych, które

lokalnie, w odległościach zależnych od mocy, częstotliwości i konstrukcji stacji, mogą osiągać natężenie na poziomie uznawanym za aktywny pod względem biologicznym.

Zagrożenie promieniowaniem niejonizującym może być stosunkowo łatwo wyeliminowane lub ograniczone pod warunkiem zapewnienia odpowiedniej separacji przestrzennej człowieka od pól przekraczających określone wartości graniczne.

W przepisach obowiązujących w Polsce ustalone są dopuszczalne poziomy elektromagnetycznego promieniowania niejonizującego na terenach dostępnych dla ludzi. Szczególnej ochronie podlegają obszary zabudowy mieszkaniowej, a także obszary, na których zlokalizowane są szpitale, żłobki, przedszkola, internaty.

W bazie Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Białymstoku zewidencjonowane są 24 źródła emitujące pola elektromagnetyczne na terenie powiatu hajnowskiego. Główne źródła promieniowania to stacje bazowe i radiolinii telefonii komórkowej oraz stacje nadawcze radiowo-telewizyjne. Poza tym znajdują się także obiekty tj. urządzenia radiokomunikacyjne, radiolokacyjne i radionawigacyjne, systemy radiowego dostępu abonenckiego SRDA oraz sieć elektroenergetyczna 400 kV.

W latach 2006 i 2007 Inspektorat nie przeprowadził kontroli obiektów nadawczych emitujących pola elektromagnetyczne na terenie powiatu. Dotychczasowe badania przeprowadzone na terenie województwa podlaskiego obejmujące największe źródła emisji nie wykazały przekroczeń norm.

3.5.6 Komunikacja i transport

Na terenie powiatu hajnowskiego występują:

- droga krajowa nr 66 - przebiegająca w relacji Bielsk Podlaski - Kleszczele – Czeremcha – granica państwa z międzynarodowym przejściem granicznym w Połowcach; posiada nawierzchnię bitumiczną;
- drogi wojewódzkie - nr 691 Hajnówka - Kleszczele, nr 693 Kleszczele - Siemiatycze, nr 685 - Zabłudów - Hajnówka, nr 687 Nowosady - Narewka - Michałowo i nr 689 Bielsk Podlaski - Hajnówka - Białowieża - granica państwa; mimo utwardzonej nawierzchni wymagają one gruntownych remontów i modernizacji, gdyż nie są dostosowane do szybko zwiększającego się nasilenia ruchu drogowego; nie są też wyposażone w parkingi i zatoki autobusowe, co ogranicza w znacznym stopniu możliwości manewrowe w ruchu samochodowym;
- drogi powiatowe - o długości 510 km, w tym około 17 km o nawierzchni brukowcowej, 83 km o nawierzchni powierzchniowo utwardzonej, 166 km o

powierzchni mineralnoasfaltowej, 85 km o nawierzchni mineralno-smołowej, 146 km o nawierzchni żwirowej i 13 km o nawierzchni gruntowej¹⁰;

- drogi gminne - o długości 337 km, w tym 200 km dróg utwardzonych¹⁰;
- drogi lokalne (miejskie) - o długości 90 km, w tym 38 km dróg utwardzonych¹⁰.

Przez obszar powiatu hajnowskiego przebiegają następujące linie kolejowe:

- Białystok – Bielsk Podlaski – Kleszczele – Czeremcha – granica państwa,
- Warszawa – Siedlce – Siemiatycze – Czeremcha – Hajnówka – Cisówka – granica państwa.

Stan techniczny tych linii jest niezadowalający. Występują ograniczenia prędkości przejazdu pociągów nawet do 30 km/h. Linie te ze względu na połączenia z ośrodkami administracji wojewódzkiej i powiatowej, a także za stolicą, mają istotne znaczenie w zakresie obsługi komunikacyjnej. Z ruchu kolejowego w 1994 roku wyłączono linię Białowieża – Hajnówka – Bielsk Podlaski. Ograniczono kolejowy ruch osobowy na trasie Czeremcha - Hajnówka - Cisówka, a nawet Bielsk Podlaski – Kleszczele – Czeremcha. Kolejowe przejście graniczne (osobowe i towarowe) w Czeremsze ma znormalizowany tor do Brześcia na Białorusi. Na kolejnym przejściu towarowym w Siemianówce w kierunku Wołkowyska na Białorusi wymagane jest dostosowywanie wagonów do tzw. „szerokich” torów. Dominującym środkiem komunikacji zbiorowej w powiecie jest PKS. W 2004 roku uruchomiono kursy mikrobusów na dwóch liniach komunikacyjnych tj. Bielsk Podlaski - Hajnówka - Białowieża i Hajnówka - Budy - Białowieża. W 2005 uruchomiono kursowanie mikrobusów na linii Hajnówka – Leśna i Hajnówka – Siemieniakowszczyzna, a w 2006 roku na linii Czeremcha – Hajnówka – Łosinka oraz Łosinka – Białystok.

W związku z przygranicznym położeniem powiatu hajnowskiego na jego terenie funkcjonują następujące przejścia graniczne z Białorusią:

- drogowe osobowe w Połowcach (tylko dla obywateli Polski i Białorusi),
- kolejowe międzynarodowe: osobowe w Czeremsze (znormalizowany tor do Brześcia na Białorusi),
- kolejowe towarowe w Siemianówce (wymagane dostosowywanie wagonów do „szerokich” torów),
- międzynarodowe przejście dla ruchu pieszego i rowerowego w Puszczy Białowieskiej Białowieża – Piererow.

TABELA NR 8 Drogi publiczne w zależności od rodzaj nawierzchni w gminach powiatu hajnowskiego

Gmina	Drogi o nawierzchni twardej	Drogi o nawierzchni twardej ulepszonej	Drogi o nawierzchni gruntowej
	[km]		
Miasto Hajnówka	26,10	26,10	39,70
Miasto i Gmina Kleszczele	6,70	3,60	47,00
Gmina Białowieża	46,00	46,00	4,00
Gmina Czeremcha	23,70	7,00	26,20

¹⁰ Plan Rozwoju lokalnego 2007 – 2013 powiat hajnowski - wrzesień 2006r

Gmina Czyże	4,70	4,70	19,60
Gmina Dubicze Cerkiewne	2,00	0,00	33,00
Gmina Hajnówka	6,60	6,60	30,10
Gmina Narew	6,90	6,40	83,90
Gmina Narewka	5,00	5,00	60,00

Źródło: www.stat.gov.pl

Poważne źródło zagrożenia na terenie powiatu, oceniane nawet na większe niż pochodzące od obiektów stacjonarnych, mogą stwarzać katastrofy kolejowe oraz wypadki drogowe środków transportu, przewożących materiały niebezpieczne. Szczególnie groźne są awarie w rejonach przepraw mostowych na tych trasach, grożą one bezpośrednim skażeniem wód płynących.

Na terenie powiatu hajnowskiego znajduje się kilkanaście stacji paliw. Eksploatacja ich może stworzyć lokalne zagrożenie dla środowiska np. możliwość awarii czy pożary. Głównie jednak wypadki o znamionach poważnych awarii wynikają z transportu paliw do zaopatrzenia stacji.

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku uczestniczy w cyklicznie powtarzanych kilkudniowych akcjach organizowanych pod kryptonimem „TRACK” prowadzonych na obszarze województwa, na głównych drogach wylotowych z Białegostoku. Akcje organizowane są przez Komendę Wojewódzką Policji przy współpracy Państwowej Straży Pożarnej, Transportowego Dozoru Technicznego, Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska oraz Straż Graniczną i Inspekcję Transportu Drogowego. Kontrola obejmuje kołowe i kolejowe środki transportu materiałów toksycznych i surowców chemicznych. Zakres kontroli obejmuje sprawdzenie stanu technicznego środków transportu, wymaganego wyposażenia i prawidłowości oznakowania oraz kompletności dokumentacji.

W 2006 r. na terenie województwa podlaskiego skontrolowano ogółem 689 pojazdów przewożących towary niebezpieczne. Podczas działań kontrolnych na terenie powiatu zastosowano 5 pouczeń, nie wydano żadnych decyzji administracyjnych, mandatów karnych i wniosków o ukaranie oraz nie zatrzymano w żadnym z przypadków dowodu rejestracyjnego. Tylko w jednej sytuacji stwierdzono wykroczenie z art. 87 § 1 Kodeksu Wykroczeń.

W dniu 15.03 .2007 r., w wyniku rozszczelnienia instalacji podczas rozładunku cysterny kolejowej na terenie Operatora Logistycznego Paliw Płynnych Sp. z o.o. w Płocku (Baza Paliw nr 15 w Narewce), napełnionej mieszaniną gazów propan-butan, w ilości ok. 40 Mg, nastąpiło ulotnienie się znacznej ilości gazu. Utworzyła się chmura gazowa, która pod wpływem nieznanego źródła zapłonu uległa zapaleniu. Pożar nie spowodował rozerwania cysterny, uległa ona jedynie opaleniu, w wyniku szybko podjętej akcji przez zakładowe służby, a następnie jednostki OSP i PSP. W wyniku zapalenia chmury gazu uległo uszkodzeniu ok. 0,1 ha lasu, znajdującego się przy bocznicy kolejowej. W trakcie zdarzenia oparzeń nóg doznał jeden z pracowników obsługi przeładunku.

4 ZRÓWNOWAŻONE WYKORZYSTANIE MATERIAŁÓW, WODY I ENERGII – WNIOSKI

Na obszarze powiatu hajnowskiego największe oddziaływanie na środowisko występuje poprzez:

- transport,
- zakłady przemysłowe,
- gospodarkę komunalną – głównie oczyszczalnie ścieków oraz składowiska odpadów.

Istotne kierunki oddziaływania na środowisko to: emisja hałasu oraz zanieczyszczeń do wód i powietrza, wytwarzanie odpadów. Uzyskanie efektów zmniejszania wodochłonności, materiałochłonności i energochłonności jest sprawą bardzo ważną, ponieważ koszt pozyskania energii, surowców ze źródeł pierwotnych i wody jest wysoki.

4.1 Racjonalne gospodarowanie wodą

Szybki wzrost gospodarczy kraju nie zwiększa poboru wody na potrzeby gospodarki narodowej. Jest to możliwe zarówno dzięki wdrażaniu wodoszczędnych technologii przez podmioty gospodarcze, jak również w wyniku realizacji celów polityki ekologicznej państwa (np. kontrole przedsiębiorstw wykorzystujących wodę). Dalsze ograniczenie zużycia wody wymagać będzie kontynuowania działań takich jak:

- wprowadzenie normatywów zużycia wody w wybranych, szczególnie wodochłonnych procesach produkcyjnych w oparciu o dane o najlepszych dostępnych technikach (BAT),
- opracowanie i wprowadzenie systemu kontroli wodochłonności produkcji w formie obowiązku rejestracji zużycia wody do celów przemysłowych i rolniczych w przeliczeniu na jednostkę produktu,
- ograniczenie zużycia wody z ujęć podziemnych,
- właściwe utrzymanie wód i urządzeń wodnych,
- intensyfikacja stosowania zamkniętych obiegów wody.

4.2 Wykorzystanie energii

Rozwój energetyki opartej na wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii (OZE) stanowi jeden z priorytetów krajowej polityki energetycznej¹¹. Podstawowym celem polityki w tym zakresie jest zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych w bilansie paliwowo-energetycznym kraju do 7,5% w 2010r. i do 14% w 2020r. w strukturze zużycia nośników pierwotnych.¹² Racjonalne wykorzystanie energii odbywać się będzie przez:

¹¹ Polityka energetyczna Polski do 2025r. – dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dn. 4 stycznia 2005r.

¹² Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2007-2010 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2011-2014

- zmniejszenie energochłonności gospodarki poprzez stosowanie energooszczędnych technologii (również z wykorzystaniem kryteriów BAT), racjonalizację przewozów oraz wydłużenie cyklu życia produktów;
- zmniejszenie zużycia energii poprzez wprowadzanie indywidualnych liczników energii elektrycznej, wody i ciepła;
- wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

4.3 Racjonalne wykorzystanie materiałów

Ograniczenie materiałochłonności przez zakłady przemysłowe i rolnictwo zalecane jest zarówno przez kierunki polityki ekologicznej Polski, jak i Unii Europejskiej poprzez zastosowanie najlepszych możliwych technologii. Do podstawowych zasad jakie zalecane są przez BAT należą:

- zapobieganie i ograniczanie powstawania odpadów u źródła, a także zmniejszenie ich negatywnego oddziaływania na środowisko;
- zmniejszenie materiałochłonności gospodarki poprzez wprowadzanie technologii niskoodpadowych oraz recykling;
- zmniejszenie oddziaływania rolnictwa na środowisko poprzez rozpropagowanie i stosowanie Kodeksu Dobrych Praktyk, kontynuacja budowy płyt obornikowych i zbiorników na gnojówkę;
- racjonalne gospodarowanie kopalinami poprzez opracowanie planów eksploatacji kopalni i rekultywacji terenów poeksploatacyjnych.

Na terenie powiatu hajnowskiego występują w znaczącej ilości materiały do produkcji biopaliw typu: słoma, drewno oraz możliwości rozwoju upraw do produkcji biopaliw (np. rzepak, wierzba energetyczna). Natomiast nie jest w pełni wykorzystywany potencjał hydroenergetyczny rzek.

5 NADZWYCZAJNE ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA

Nadzwyczajnymi zagrożeniami dla środowiska, jakie mogą wystąpić na terenie powiatu hajnowskiego są:

- pożary,
- susze,
- powodzie,
- gradobicia,
- silne wiatry,
- awarie urządzeń infrastruktury technicznej,
- katastrofy komunikacyjne drogowe i kolejowe, w tym katastrofy związane z transportem materiałów niebezpiecznych.

5.1 Zagrożenie powodziowe¹³

Wody powierzchniowe

Na terenie działania Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Hajnówce znajdują się następujące cieki i zbiorniki wodne:

- Zbiornik „Siemianówka” – położony na terenie gminy Narewka, powierzchnia 2900 ha;
- Zbiornik „Repczyce” – położony na terenie gminy Kleszczele
- Zalew „Bachmaty” – położony na terenie gminy Dubicze Cerkiewne, powierzchnia 5,5 ha;
- rzeka Narew – biegnąca przez gminy Narewka i Narew;
- rzeka Narewka – biegnąca przez gminy Białowieża i Narewka.

Tereny zalewowe i poldery

Na terenie powiatu występują dwa poldery związane z ze Zbiornikiem „Siemianówka” o łącznej powierzchni 33 km². Pojemność polderów pozwala na przyjęcie wody z całego zbiornika.

Zbiorniki retencyjne.

Na terenie powiatu znajdują się trzy zbiorniki, które pełnią rolę retencyjnych, tj.:

- Zbiornik „Siemianówka”;
- Zalew „Bachmaty”.
- Zbiornik „Repczyce”.

Cieki wodne stwarzające zagrożenie.

Przez Powiat Hajnówka przepływa rzeka Narew, na której monitorowany jest poziom wody. Stan pogotowia powodziowego ogłaszany jest przy osiągnięciu stanu 161 cm odczytu na łacie

¹³ Komenda Państwowej Straży Pożarnej w Hajnówce , www.hajnowka.straz.bialystok.pl

wodomierza, zaś stan alarmowy przy osiągnięciu 191 cm odczytu na łacie. Drugą z rzek jest Narewka, która nie stwarza zagrożenia powodzią.

Na terenie powiatu miejscowości zagrożone powodzią to:

- Siemianówka – 346 osób do ewakuacji
- Odrynki – 62 osoby do ewakuacji;
- Bruszkowszczyzna – 11 osób do ewakuacji;
- Rybaki – 4 osoby do ewakuacji;
- Cimochy Hajdukowszczyzna – 9 osób do ewakuacji;
- Słobódka – 41 osób do ewakuacji;
- Eliaszuki – 16 osób do ewakuacji.

Ogółem zagrożonych jest 7 miejscowości, w których na zalanie narażonych jest 130 gospodarstw, do ewakuacji przewidzianych jest 489 osób oraz 425 zwierząt. Miasta na terenie powiatu nie są zagrożone powodzią.

Zagrożenie powodziowe transgraniczne nie występuje.

Wg Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2007 – 2010 na terenie powiatu hajnowskiego zagrożenie powodziowe występuje w okolicach zalewu Siemianówka – **ZAŁĄCZNIK NR 7**¹⁴.

5.2 Zagrożenie pożarowe¹³

Na obszarach niezurbanizowanych pożarami zagrożone są głównie rejony zwartych kompleksów leśnych, szczególnie w warunkach długotrwałej suszy i przy silnych wiatrach. Do I KZLP należy zaliczyć nadleśnictwo Żednia, Bielsk, do III KZLP należy zaliczyć nadleśnictwo Hajnówka, Białowieża, Browsk.

Główne przyczyny pożarów w regionie to:

- nieostrożność osób dorosłych i dzieci (otwarty ogień, substancje łatwopalne),
- podpalenia,
- wady urządzeń i instalacji grzewczych oraz ich nieprawidłowa eksploatacja,
- wady urządzeń i instalacji elektrycznych oraz ich nieprawidłowa eksploatacja,
- wady urządzeń i instalacji mechanicznych oraz ich nieprawidłowa eksploatacja,
- nieprzestrzeganie zasad bhp i ppoż. w procesach technologicznych,
- nieprawidłowe magazynowanie substancji niebezpiecznych,
- wyładowania atmosferyczne.

Na terenie powiatu funkcjonuje dobrze zorganizowany system ratowniczo-gaśniczy Państwowej Straży Pożarnej. W ramach systemu sprawnie działają jednostki ratownictwa chemicznego i ekologicznego do zwalczania skutków pożarów oraz likwidacji skutków poważnych awarii. Ponadto funkcjonuje system oceny zagrożenia pożarowego w lasach.

¹⁴ Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2007 – 2010 – wrzesień 2007r

Powiat Hajnówka, pod względem czynników stwarzających zagrożenie pożarowe, można scharakteryzować między innymi następującymi danymi:

- około 52 tysięcy mieszkańców,
- 208 miejscowości
- zakłady dużego ryzyka wystąpienia awarii przemysłowej
- 1 zakład zwiększonego ryzyka wystąpienia awarii przemysłowej
- 2 szpitale
- 9670 prywatnych gospodarstw rolnych,
- 86.902 ha lasów,
- 69.551 ha użytków rolnych.

Jako że znaczną część terytorium powiatu zajmują lasy, rokrocznie notuje się w nich dosyć dużą liczbę interwencji. Na terenie powiatu hajnowskiego lasy podzielone są pomiędzy pięć nadleśnictw oraz Białowiecki Park Narodowy, tj.:

1. Nadleśnictwo Białowieża;
 - powierzchnia ogólna - 126,11 km²;
 - powierzchnia leśna - 122,22 km²;
 - kategoria zagrożenia pożarowego - kat. III;
 - najbardziej zagrożone tereny: I-ctwo Suche, Batorówka, Krzyże.
2. Nadleśnictwo Bielsk;
 - powierzchnia ogólna - 130,98 km² , (powiat Hajnówka);
 - powierzchnia leśna - 128,32 km²;
 - kategoria zagrożenia pożarowego - kat. I;
 - najbardziej zagrożone tereny: lasy przy torach kolejowych Hajnówka – Siedlce oraz Czeremcha – Białystok, przy drogach Suchowolce – Kleszczele – Granica Państwa, Dubicze Cerkiewne – Wojnówka, Wojnówka – Orzeszkowo, kompleksy leśne okalające łąki i pastwiska Kleszczel i Dobrowody, kompleksy leśne przy nieużytkach porolnych wsi Zubacze.
3. Nadleśnictwo Browsk;
 - powierzchnia ogólna - 204,38 km² ;
 - powierzchnia leśna - 198,87 km²;
 - kategoria zagrożenia pożarowego - kat. II;
 - najbardziej zagrożone tereny: drzewostany sosnowe na gruntach porolnych w leśnictwach Narew, Lewkowo
4. Nadleśnictwo Hajnówka;
 - powierzchnia ogólna - 196,64 km²;
 - powierzchnia leśna - 184,67 km²;
 - kategoria zagrożenia pożarowego - kat. II;

- najbardziej zagrożone tereny: lasy przy torach kolejowych Hajnówka – Czeremcha, tereny na nieużytkach rolniczych obrębu Starzyna.
5. Białowiecki Park Narodowy w Białowieży (Obręb Ochronny Hwoźna);
- powierzchnia ogólna - 51,58km²;
 - powierzchnia leśna - 48,53 km²;
 - kategoria zagrożenia pożarowego - kat. III;
 - najbardziej zagrożone tereny: tereny wsi Olchówka, Masiewo, Kosego Mostu.
6. Nadleśnictwo Żednia;
- powierzchnia ogólna - 24,1 km² (powiat Hajnówka);
 - kategoria zagrożenia pożarowego - kat. I;
 - najbardziej zagrożone tereny: leśnictwo Michałowo, Zabłudów.

5.3 Poważna awaria przemysłowa¹³

Poważne awarie mogą powstawać w przypadku awarii i katastrof w obiektach przemysłowych zlokalizowanych na terenach miast powiatu oraz w wyniku wypadków kolejowych i drogowych z udziałem cystern i autocystern przewożących materiały niebezpieczne. Zdarzenia te charakteryzują się specyficznymi cechami takimi jak niepewność ich wystąpienia, złożoność przyczyn, różnorodność bezpośrednich skutków oraz indywidualnym, niepowtarzalnym przebiegiem.

WIOŚ w Białymstoku prowadzi rejestr i kontrole obiektów mogących spowodować poważne awarie w środowisku. W rejestrze znajduje się 5 zakładów zlokalizowanych na terenie powiatu:

- Operator Logistyczny Paliw Płynnych Sp. z o.o. w Płocku Baza Magazynowa Nr 15 w Narewce,
- TERMINAL INTEGRO Sp. z o.o. Zakład w Plancie,
- „CYKLON” Handel Hurtowy i Detaliczny gazem propan-butan Zabłotczyzna 30,
- Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Spółka z o.o. w Białymstoku Zakład Gazu Bezprzewodowego w Hajnówce,
- „GRYFSKAND” Sp. z o.o. w Gryfinie Oddział w Hajnówce, Zakład Produkcji Węgla Aktywnych w Hajnówce.

5.3.1 Niebezpieczne substancje w zakładach przemysłowych

Wymienione powyżej zakłady możemy podzielić na 3 grupy: zakłady o dużym ryzyku powstania poważnej awarii przemysłowej, zakłady o zwiększonym ryzyku powstania poważnej awarii przemysłowej oraz inne zakłady mogące być źródłem poważnej awarii przemysłowej. Powyższy podział jest zgodny z kryteriami wynikającymi z Rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie rodzajów i ilości substancji niebezpiecznych, których znajdowanie się w zakładzie decyduje o zaliczeniu go do zakładu o zwiększonym ryzyku albo zakładu o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej (Dz.U. Nr 58, poz. 535).

Zakłady o dużym ryzyku powstania poważnej awarii przemysłowej:

- Operator Logistyczny Paliw Płynnych Sp. z o.o. w Płocku Baza Magazynowa Nr 15 w Narewce (magazynowane i przeładowywane substancje niebezpieczne to paliwa płynne oraz mieszaniny gazów propan-butan).
- TERMINAL INTEGRO Sp. z o.o. Zakład w Plancie (magazynowana i przeładowywana substancja niebezpieczna to mieszaniny gazów propan-butan).
- „CYKLON” Handel Hurtowy i Detaliczny gazem propan-butan Zabłotczyzna 30 (magazynowana i przeładowywana substancja niebezpieczna to mieszaniny gazów propan-butan).

Zakłady o zwiększonym ryzyku powstania poważnej awarii przemysłowej:

- Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Spółka z o.o. w Białymstoku Zakład Gazu Bezprzewodowego w Hajnówce (magazynowana i przeładowywana substancja niebezpieczna to mieszaniny gazów propan-butan).

Inne zakłady mogące być źródłem poważnej awarii przemysłowej:

- „GRYFSKAND” Sp. z o.o. w Gryfinie Oddział w Hajnówce Zakład Produkcji Węgla Aktywnych w Hajnówce (magazynowana substancja niebezpieczna to mieszaniny gazów propan-butan).

Wymienione powyżej zakłady o dużym ryzyku powstania poważnej awarii przemysłowej (ZDR) opracowały, wymagane przepisami, dokumentacje dotyczące ich bezpieczeństwa, które to zostały zatwierdzone przez Komendanta Wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej w Białymstoku. Zakłady poddawane są cyklicznej corocznej kontroli WIOŚ w Białymstoku. W wyniku przeprowadzonych kontroli nie stwierdzono istotnych nieprawidłowości, mogących mieć wpływ na bezpieczeństwo zakładów i terenów przyległych.

Na terenie powiatu zakładem mogącym być źródłem poważnej awarii była również Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Hajnówce wykorzystująca amoniak w instalacji chłodniczej. W roku 2006 zlikwidowano instalację amoniakalną, amoniak został przekazany specjalistycznej jednostce.

5.3.2 Transport substancji niebezpiecznych

Powiat Hajnówka z uwagi na swoje położenie geograficzne stanowi jedna z głównych tras przewozu materiałów niebezpiecznych ze wschodu na zachód. Na terenie powiatu znajduje się kolejowe towarowe przejście graniczne w Siemianówce, w którym dokonywana jest odprawa materiałów niebezpiecznych przewożonych koleją z Białorusi oraz innych państw byłego Związku Radzieckiego. Cysterny kolejowe tu odprawione trafiają do baz przeładunkowych znajdujących się na terenie Gminy Narewka (Terminal INTEGRO, NAFTOBAZY, CYKLON), w których są przeładowywane do cystern kolejowych normalnotorowych lub do autocystern i w taki sposób materiały niebezpieczne zostają dystrybuowane w głąb kraju.

Komenda Powiatowa Państwowej Straży pożarnej w Hajnówce stara się prowadzić monitoring przewozu materiałów niebezpiecznych. Z uwagi na fakt zasłaniania się tajemnicą handlową uzyskanie szczegółowych danych jest bardzo utrudnione, szczególnie jeżeli chodzi o transport samochodowy. Niemniej jednak niektóre podmioty zajmujące się dystrybucją materiałów niebezpiecznych na wniosek tutaj. Komendy przedstawiają dane dotyczące ilości przewożonych substancji. Dane uzyskane w ten sposób są umieszczane w Katalogu Zagrożeń Powiatu Hajnowskiego, który jest aktualizowany dwa razy w roku.

Transport drogowy na terenie powiatu hajnowskiego odbywa się drogami wojewódzkimi:

- Nr 687 (Nowosady – Narewka – Bondary);
- Nr 692 (Bielsk Podlaski – Czeremcha);
- Nr 689 (Hajnówka - Bielsk Podlaski);
- 685 (Hajnówka - Narew – Białystok)

TABELA NR 9 Ilości substancji przewożonych ww. drogami (dane uzyskane od przewoźników)

Lp.	Rodzaj substancji	Ilość [t]
1.	Olej opałowy	80 051
2.	Gaz płynny	59 131
3.	Paliwa (benzyna, olej napędowy)	60 077

Przez miasto Hajnówka w chwili obecnej nie są wyznaczone drogi do przewozu materiałów niebezpiecznych.

TABELA NR 10 Wykaz tras kolejowych, po których przewozi się materiały niebezpieczne.

Lp.	Trasa	Rodzaj materiałów	Ilość przewozów
1.	Granica państwa - Siemianówka – Hajnówka – Czeremcha – Siedlce	Sadza techniczna	5 808
		Propylen	1 826
		Fosfor żółty	746
		Węglowodory gazowe	66 327
		Dwuchloroetan	2 290
		Fenol	5 079
		Paliwo do silników diesla	29 424
		Olej opałowy	21 780
		Amoniak	10 795
		Aceton	51
		Razem:	144 126

Powyższy wykaz obejmuje wszystkie ilości substancji niebezpiecznych, które przekroczyły granicę państwa na przejściu kolejowym w Siemianówce (dane uzyskane z PKP).

5.4 Biotechnologia i organizmy zmodyfikowane genetycznie

Biotechnologia jest dyscypliną nauk technicznych wykorzystującą procesy biologiczne na skalę przemysłową. Konwencja o różnorodności biologicznej, sporządzona w Rio de Janeiro dnia 5

czerwca 1992 r. (Dz. U. z 2002 r., Nr 184, poz. 1532) podaje jedną z najszerzych definicji: „Biotechnologia oznacza zastosowanie technologiczne, które używa systemów biologicznych, organizmów żywych lub ich składników, żeby wytwarzać lub modyfikować produkty lub procesy w określonym zastosowaniu.” Biotechnologie są w stosunku do tradycyjnych (chemicznych) znacznie mniej energochłonne, bezodpadowe lub niskoodpadowe, tańsze i wydajniejsze oraz często mniej obciążające środowisko, znajdują zastosowanie także w działalności służącej ochronie środowiska (w oczyszczaniu ścieków, neutralizacji odpadów, w produkcji biogazu).

Organizmy Modyfikowane Genetycznie (GMO) są to rośliny lub zwierzęta, które dzięki modyfikacji w ich genomie - materiale genetycznym - uzyskały nowe cechy. Modyfikacja genetyczna zwykle polega na wstawieniu nowego genu (co fizycznie jest fragmentem DNA) do genomu modyfikowanego organizmu. Jednak można także i wyciszać geny poprzez wprowadzenie komplementarnego genu kodującego tzw. nonsensowne RNA, czy też za pomocą kierowanej mutagenyzy, wywołać mutacje w konkretnym genie, co może doprowadzić do jego inaktywacji (dokładnie inaktywacji produktu tego genu).

Na świecie ma miejsce dynamiczny rozwój badań w zakresie inżynierii genetycznej i rozwój przemysłu opartego na biotechnologiach.

Produkty nowoczesnej biotechnologii (organizmy genetycznie zmodyfikowane) coraz częściej pojawiają się na rynku, budząc wiele kontrowersji, szczególnie w odniesieniu do problematyki bezpieczeństwa tych produktów dla zdrowia człowieka i ewentualnego ich wpływu na inne organizmy w środowisku. W związku z powyższym zachodzi potrzeba dokonywania oceny stopnia zagrożenia tych produktów dla zdrowia ludzi i środowiska. Procedury i mechanizmy oceny ryzyka związanego z wykorzystywaniem genetycznie zmodyfikowanych organizmów są ciągle doskonalone.

W 2006r. przyjęto Ramowe Stanowisko Rządu RP dotyczące GMO. Jest to dokument wyznaczający kierunek działań dotyczących GMO, na podstawie którego realizowana będzie w Polsce polityka w tym zakresie.

Biotechnologie i rozwój przemysłu opartego na biotechnologiach daje nowe możliwości rozwoju. Korzystanie z osiągnięć biotechnologii związane może być jednak z nieznanym dotąd zagrożeniem bezpieczeństwa biologicznego.

Najważniejsze problemy:

- brak nadzoru nad wprowadzaniem GMO,
- brak świadomości społecznej w zakresie biotechnologii i bezpieczeństwa biologicznego,
- zagrożenie rodzimych gatunków roślin i zwierząt przez obce gatunki lub nowe organizmy wytworzone technikami transgenezy,
- brak jednoznacznych regulacji prawnych w zakresie rozwiązań systemowych dotyczących ochrony środowiska, a zwłaszcza koegzystencji upraw roślin modyfikowanych i niemodyfikowanych.

W dniu 21 grudnia 2004 roku Sejmik Województwa Podlaskiego podjął stanowisko w sprawie ogłoszenia obszaru województwa podlaskiego strefą wolną od upraw organizmów

roślinnych zmodyfikowanych genetycznie (GMO). Stanowisko zostało przesłane do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Ogłoszenie województwa strefą wolną od GMO nie zobowiązuje rolników do zaniechania uprawy genetycznie zmodyfikowanych odmian roślin. Podjęte działania miały na celu ochronę środowiska przyrodniczego i kulturowego regionu przed wpływem roślin uprawnych modyfikowanych technikami genetycznymi oraz konieczność zachowania rodzimej kultury rolnej. Sprzeciwy w zakresie wdrożenia upraw GMO wyrażone przez samorzady województw w Polsce i regiony w innych krajach Europy nie są uwzględniane przez władze unijne. Rozwiązania prawne (Dyrektywa 2001/18/WE z dnia 12 marca 2001 r. w sprawie zamierzonego uwalniania do środowiska organizmów zmodyfikowanych genetycznie i uchylenia dyrektywy 90/220/EWG oraz Dyrektywy Rady 2002/53/WE z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie wspólnego katalogu odmian gatunków roślin rolniczych) są korzystne dla producentów nasion roślin modyfikowanych genetycznie, bądź też są interpretowane na ich korzyść. Unijne rozwiązania prawne nakładają na podmiot zainteresowany utworzeniem strefy wolnej od GMO obowiązek udowodnienia w drodze kosztownych badań szkodliwości tych roślin i powstałych z nich produktów.

6 EDUKACJA EKOLOGICZNA

Warunkiem koniecznym i niezbędnym do realizacji celów związanych z ochroną środowiska zgodną z zasadą zrównoważonego rozwoju jest dobrze zaplanowany, zorganizowany i realizowany proces powszechnej edukacji, obejmujący nie tylko dzieci i młodzież, ale też całe społeczeństwo.

Edukacja ekologiczna zwana także edukacją środowiskową, to koncepcja kształcenia i wychowywania społeczeństwa w duchu poszanowania środowiska przyrodniczego zgodnie z hasłem myśleć globalnie - działać lokalnie. Obejmuje ona wprowadzanie do programów szkół wszystkich szczebli tematyki z zakresu ochrony i kształtowania środowiska, umożliwiającej łączenie wiedzy przyrodniczej z postawą humanistyczną, tworzenie krajowych i międzynarodowych systemów kształcenia specjalistów i kwalifikowanych pracowników dla różnych działów ochrony środowiska, nauczycieli ochrony środowiska, dokształcanie inżynierów i techników różnych specjalności oraz menedżerów gospodarki, a także powszechną edukację szkolną i pozaszkolną. W potocznym rozumieniu są to wszelkie formy działalności skierowanej do społeczeństwa, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży, które mają na celu wpływanie na poziom świadomości ekologicznej, propagowanie konkretnych zachowań korzystnych dla środowiska naturalnego, upowszechnianie wiedzy o przyrodzie. Działania te prowadzone są przez szkoły, przez specjalistyczne placówki edukacyjne zarówno publiczne jak i niepubliczne, a także przez liczne organizacje ekologiczne.

Edukacja ekologiczna może przyjmować różne formy:

- kształcenie ustawiczne (wykłady, seminaria, rozdawanie ulotek i programy edukacyjne),
- kształcenie dzieci i młodzieży w zakresie ekologii,
- zielone szkoły.

Niestety istnieje moda na konsumpcyjny styl życia. Zauważalny jest brak myślenia w kategoriach ponadlokalnych o problemach ochrony środowiska, w szczególności gospodarki odpadami i gospodarki wodno-ściekowej. Niejednokrotnie wiąże się to z niskim poziomem socjalnym społeczeństwa, a działania „ekologiczne”, to wciąż działania kosztowne. Mieszkańcy województwa niechętnie stosują się do zasad zrównoważonego rozwoju. Wciąż zbyt wolno postępuje wzrost świadomości społecznej dotyczącej konieczności gospodarowania w sposób przyjazny dla środowiska.

Edukacja ekologiczna mieszkańców spoczywa na barkach szkół, jednostek samorządu terytorialnego. Na obszarze województwa podlaskiego funkcjonują 33 ekologiczne organizacje pozarządowe i 47 „zielonych” inicjatyw¹⁵. Ponad 2/3 wszystkich organizacji pozarządowych skupiło się w miastach na prawach powiatu. Natomiast w ponad połowie powiatów nie funkcjonuje ani jedna organizacja. Obserwując działania organizacji pozarządowych należy zwrócić uwagę na rozkład

¹⁵ Na podstawie: Ruch ekologiczny w Polsce. Mapa aktywności obywatelskiej.

wyższej aktywności w powiatach od łomżyńskiego przez grajewski, augustowski po Suwałki i powiat suwalski.

Województwo podlaskie charakteryzuje się wysokimi współczynnikami nasycenia tak organizacjami, jak i inicjatywami, zdecydowanie przekraczającymi średnie dla całego kraju, jednakże aktywność tych organizacji jest nierównomierna, niesystematyczna i częstokroć krótkotrwała. W latach 2000 – 2006 podejmowano działania w niewielkiej liczbie obszarów tematycznych, zdecydowanie najczęściej realizowano inicjatywy wynikające z bogactwa przyrodniczych zasobów województwa - w zakresie ochrony gatunkowej oraz przestrzennych form ochrony, a także ogólnie w zakresie ochrony środowiska. Edukacja ekologiczna obecna jest w formalnym systemie kształcenia od 2002 roku. Wprowadzona została prawnie poprzez *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół*. Rozporządzenie wprowadza edukację ekologiczną w postaci oddzielnej ścieżki edukacyjnej o charakterze wychowawczo-dydaktycznym począwszy od II etapu edukacyjnego (klasy IV-VI).

Edukacja powinna być akceptowana i realizowana przez ogół nauczycieli, poprzez właściwe wykorzystanie treści ekologicznych zawartych w programach nauczania danego szczebla szkolnictwa. Treści związane z nauczaniem i wychowaniem pro środowiskowym należy prezentować w sposób bardzo interesujący, aby w następstwie uczyły one nowego podejścia do problemów związanych z ekologią. Cóż dają najpiękniejsze nawet treści werbalne, które nie rozbudzają autentycznych potrzeb czynnego uczenia się i rozwiązywania wysuwanych problemów. W edukacji ekologicznej każde dziecko powinno stać się aktywnym uczestnikiem, i umieć współdecydować o tym, czego i w jaki sposób się uczyć.

W podlaskich szkołach edukacja ekologiczna niejednokrotnie ogranicza się do akcji „Sprzątania Świata”, zbierania baterii czy próby selektywnej zbiórki odpadów. Nie można jednak niedoceniać roli edukacji ekologicznej w prawidłowym wychowywaniu młodzieży, uczenia jej szacunku dla przyrody i zwiększaniu świadomości ekologicznej.

Podstawą tworzenia systemu edukacji ekologicznej może być *Narodowy Program Edukacji Ekologicznej*, będący rozwinięciem i konkretyzacją zapisów *Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej*. System edukacji ekologicznej powinien eliminować działania pozorne i mało efektywne, propagować zaś działania które przyczynią się aby zachować zdrowe środowisko oraz jego walory dla przyszłych pokoleń zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Główne cele Narodowego Programu Edukacji Ekologicznej to:

1. Wdrożenie zaleceń Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej z uwzględnieniem zmian zachodzących w procesie reformowania Państwa oraz integracji z Unią Europejską;
2. Stworzenie mechanizmów pozwalających sprostać wyzwaniom związanym z wdrażaniem idei i zasad rozwoju zrównoważonego, pozwalających kształtować świadomość ekologiczną w warunkach demokratyzacji życia społecznego i wzrastającej roli komunikacji społecznej;
3. Zwiększenie efektywności edukacji ekologicznej przez promowanie najsukcesowniej jej form i najważniejszych treści, wskazanie sposobów optymalnej alokacji środków finansowych, uporządkowanie przepływu informacji i decyzji z wykorzystując najlepsze krajowe i zagraniczne doświadczenia.

Cele operacyjne Narodowego Programu Edukacji Ekologicznej to:

1. Dokonanie kompleksowej, empirycznej diagnozy funkcjonowania edukacji ekologicznej w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem jej źródeł, priorytetów i stosowanych w niej metod i procedur wdrożenia.

2. Dostarczenie informacji o optymalnym systemie edukacji ekologicznej w kraju i o warunkach dochodzenia do takiego systemu.
3. Wypełnienie zobowiązań wynikających z sygnowanych przez RP porozumień międzynarodowych.
4. Inspirowanie potencjalnych podmiotów do tworzenia branżowych, resortowych, regionalnych, lokalnych, instytucjonalnych oraz innych programów edukacji ekologicznej.
5. Stworzenie jednolitego dokumentu pozwalającego monitorować rozwój edukacji ekologicznej w Polsce w kontekście oczekiwań społecznych i możliwości realizacyjnych.

Zgodnie z zapisami *Narodowego Programu Edukacji Ekologicznej* wyróżniono następujące trzy sfery implementacji zapisów Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej:

1. Edukacja formalna to zorganizowany system kształcenia zgodny z określonymi zasadami sformułowanymi w odpowiednich aktach prawnych (ustawy i rozporządzenia). Polski system edukacji formalnej obejmuje system oświaty i szkolnictwa wyższego.
2. Ekologiczną świadomość społeczną możemy określić jako stan wiedzy, poglądów i wyobrażeń ludzi o środowisku przyrodniczym, jego antropogennym obciążeniu, stopniu wyeksploatowania, zagrożeniach i ochronie, w tym także stan wiedzy o sposobach i instrumentach sterowania, użytkowania i ochrony środowiska. Świadomość ta kształtowana jest przede wszystkim przez organizacje państwowe, społeczne (Pozarządowe Organizacje Społeczne - POS) oraz media.
3. Szkolenia to zinstytucjonalizowane formy przekazywania wiedzy i umiejętności dla określonej grupy zawodowej lub społecznej służące podnoszeniu kwalifikacji niezbędnych zarówno w życiu zawodowym, działalności społecznej jak i dla potrzeb indywidualnych.

Trzy wyodrębnione sfery edukacji ekologicznej w chwili obecnej są ze sobą dość luźno powiązane i nie stymulują się wzajemnie, stąd też efektywność edukacji ukierunkowanej na propagowanie idei i zasad rozwoju zrównoważonego jest niewielka.

Zgodnie z zapisami *Narodowego Programu Edukacji Ekologicznej*, edukacja ekologiczna na obszarze województwa podlaskiego realizowana będzie poprzez priorytet 4 *Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2007-2010*. Budowa świadomości ekologicznej społeczeństwa. Priorytet ten będzie realizowany poprzez następujące cele:

- zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców województwa,
- propagowanie ekologicznego stylu produkcji i konsumpcji,
- edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży w szkołach i przedszkolach,
- tworzenie lokalnych ośrodków edukacji ekologicznej,
- kształtowanie polityki informacyjnej mającej na celu rezygnację przez firmy i instytucję z kotłowni węglowych,
- mobilizowanie społeczeństwa do podejmowania działań proekologicznych,
- wspieranie instytucji i organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną środowiska,
- podnoszenie skuteczności przestrzegania przepisów dotyczących ochrony środowiska.

Edukacja ekologiczna nie ogranicza form stosowanych przy jej realizacji. Warunek atrakcyjności, niezbędny w procesie przebudowy postaw i utrwalania dobrych nawyków każe stosować możliwie bogatą gamę stymulatorów. Planowane formy edukacji ekologicznej to: akcje, festiwale, święta, manifestacje oraz inne imprezy uliczne, protesty, interpelacje i procedury odwoławcze, aukcje,

festyny, happeningi, pokazy i zloty, olimpiady, targi, wystawy i dni otwarte w miejscach (instytucjach) związanych z ekologią, wycieczki, turystyka kwalifikowana, ścieżki dydaktyczne i przyrodnicze, publikacje, strony internetowe.

7 ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKIEM I INSTRUMENTY OCHRONY

Proces zarządzania obejmuje następujące czynności: planowanie, organizowanie, decydowanie, motywowanie, kontrolowanie. W każdym systemie zarządzania można wyodrębnić sferę procesów realnych i sferę regulacji. Sfera procesów realnych obejmuje działalność człowieka skierowaną bezpośrednio na podmioty materialne i przekształcenie materii, a sfera regulacji – całość procesów informacyjnych, myślowych i decyzyjnych, podejmowanych z myślą o kształtowaniu systemu sfery realnej.

W Polsce zarządzanie środowiskiem funkcjonuje na 4 poziomach: centralnym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Podział kompetencji stanowi dużą uciążliwość zarówno dla administracji publicznej, jak i dla wszystkich stron biorących udział w działaniach podejmowanych na rzecz ochrony środowiska. Struktura organizacyjna ochrony środowiska nie ma charakteru hierarchicznego. Składają się na nią odrębne i niezależne od siebie organy rządowe i samorządowe, a dany szczebel administracji realizuje w zasadzie tylko te zadania, których nie można realizować na szczeblu niższym.

Do organów ochrony środowiska należą:

- Organy decyzyjne państwa: Sejm wraz z Senatem i Prezydentem oraz Rada Ministrów.
- Centralne organy administracji państwowej: premier, ministrowie, w szczególności Minister Środowiska i kierownicy urzędów centralnych, ministerstwa i urzędy centralne.
Minister Środowiska – odpowiedzialny za realizację Polityki ekologicznej państwa, konwencji międzynarodowych, przygotowanie projektów ustaw ekologicznych i rozporządzeń wykonawczych.
- Terenowe organy administracji rządowej: wojewodowie i urzędy wojewódzkie.
Wojewoda – zarządza ochroną przyrody w województwie.
- Samorządy terytorialne: gminne, powiatowe, wojewódzkie.
Samorząd Województwa dysponuje kompetencjami o charakterze strategicznym: ustala strategię rozwoju województwa, politykę przestrzenną w postaci planu zagospodarowania przestrzennego a także wojewódzkie programy. Z mocy prawa opracowanie i realizacja tych dokumentów należy do *Zarządu Województwa*.
Marszałek Województwa – zajmuje się egzekwowaniem opłat z tytułu gospodarczego korzystania ze środowiska i ich redystrybucją na rzecz funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej; prowadzi także bazę danych o emisjach substancji, wytwarzanych odpadach, pobranej ilości wody w województwie. Jest organem w zakresie melioracji wodnych. Wydaje decyzje analogiczne do starosty, ale w odniesieniu do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, wymagających obligatoryjnie raportu o oddziaływaniu na środowisko.

Sejmik - uchwała wojewódzki plan zagospodarowania przestrzennego, strategię rozwoju województwa, program ochrony środowiska i plan gospodarki odpadami.

Starosta – główny decydent w ochronie środowiska, wydający decyzje dla przedsięwzięć, które są klasyfikowane jako przedsięwzięcia mogące znacząco oddziaływać na środowisko (spis decyzji poniżej), sprawujący nadzór nad lasami nie stanowiącymi własności Skarbu Państwa, spółkami wodnymi, racjonalną gospodarką łowiecką, realizujący zadania z zakresu edukacji ekologicznej.

Rada Powiatu - uchwała *Program ochrony środowiska wraz z planem gospodarki odpadami*, co 2 lata analizuje raporty z realizacji *Programu ochrony środowiska i planu gospodarki odpadami*, ustanawia obszary ograniczonego użytkowania wokół niektórych instalacji (składowiska odpadów komunalnych, kompostowni, oczyszczalni ścieków, tras komunikacyjnych, linii i stacji elektroenergetycznych oraz instalacji radiokomunikacyjnej, radionawigacyjnej i radiolokacyjnej), wyraża zgodę na powołanie społecznej straży rybackiej.

Wójt, burmistrz, prezydent miasta - rozpatrują sprawy związane z korzystaniem ze środowiska przez osoby fizyczne nie będące przedsiębiorcami, wycinaniem drzew, krzewów, utrzymaniem zieleni, realizują uchwały rad gmin w sprawie utrzymania czystości i porządku w gminach, zaopatrzenia w wodę, ciepło, energię, odprowadzenia ścieków, systemu zbierania odpadów komunalnych, realizacji postanowień planu zagospodarowania przestrzennego gminy.

Rada Gminy – uchwała miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, uchwała budżet gminy, uchwała plany gospodarcze i rozwojowe mikroregionu, ustala zakres działań jednostek pomocniczych, uchwała podatki i opłaty lokalne, w tym np.: stawki za usuwanie i unieszkodliwianie odpadów, czy podejmuje decyzje odnośnie współpracy z innymi jednostkami, jak np.: utworzenie związku gmin.

– Jednostki kontrolno – monitoringowe

Inspekcja Ochrony Środowiska – wykonuje kontrole przestrzegania wymogów ochrony środowiska przez wszystkich korzystających ze środowiska, bada i ocenia stan środowiska (monitoring środowiska), wymierza kary za nieprzestrzeganie wymogów ochrony środowiska, prowadzi działania zapobiegające nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska.

Zadania z ochrony środowiska niejednokrotnie są także realizowane przez stowarzyszenia i związki gmin, powołane np. w celu wspólnej gospodarki odpadami.

Podział kompetencji w zakresie ochrony środowiska nakłada na wszystkie szczeble samorządu i organów rządowych obowiązek wzajemnego informowania się i uzgadniania. Należy podkreślić wzmocnienie relacji i wpływu organów samorządowych na działanie Inspekcji Ochrony Środowiska oraz uprawnienia kontrolne organów samorządowych.

Do instrumentów prawnych ochrony środowiska należą:

1. Pozwolenia na wprowadzanie do środowiska substancji lub energii, w tym pozwolenia:
 - zintegrowane,
 - na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza,
 - na emitowanie hałasu do środowiska,

- na emitowanie pól elektromagnetycznych,
 - na wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi,
 - na pobór wody,
 - na wytwarzanie odpadów.
2. Zezwolenia między innymi na:
- przewóz lub wywóz odpadów niebezpiecznych za granicę,
 - odzysk, unieszkodliwianie i transport, zbieranie odpadów,
 - przewożenie przez granicę państwa określonych roślin i zwierząt.
3. Oceny między innymi:
- jakości powietrza,
 - jakości wód powierzchniowych i podziemnych,
 - stanu akustycznego środowiska,
 - pól elektromagnetycznych w środowisku.
4. Rejestry terenów, na których, między innymi:
- stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych poziomów substancji w powietrzu,
 - stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych,
 - stwierdzono przekroczenie standardów jakości gleby,
 - występują obszary lub obiekty objęte ochroną.
5. Raporty między innymi:
- bezpieczeństwa,
 - o oddziaływaniu na środowisko
6. Zgody między innymi:
- na przeznaczenie gruntów rolnych na cele nierolnicze,
 - na gospodarcze wykorzystanie odpadów
7. Koncesje wydane na podstawie Prawa geologicznego i górniczego; pkt 1, pkt. 6,
8. Zgłoszenia, np. poważnych awarii do GIOŚ,
9. Informacje np. o stanie środowiska.
10. Programy między innymi:
- ochrony środowiska,
 - ochrony powietrza,
 - zalesień,
 - ochrony środowiska przed hałasem.
11. Plany między innymi:
- gospodarki odpadami,
 - działań, sporządzane w przypadku ryzyka występowania przekroczeń dopuszczalnych lub alarmowych poziomów substancji w powietrzu,
 - gospodarowania wodami dorzecza,
 - zewnętrzne plany ratownicze,
 - ochrony przeciwpowodziowej.

Do instrumentów strukturalnych umożliwiających realizację *Programu Ochrony Środowiska* należą:

- plany zagospodarowania przestrzennego (przygotowywane przez gminy),
- programy obszarowe realizujące różne cele ekologiczne,
- strategie sektorowe (które powinny również spełniać wymogi ochrony środowiska).

8 PODSUMOWANIE ANALIZY STANU OBECNEGO

8.1 Analiza SWOT

Celem syntetycznego ujęcia pozycji powiatu hajnowskiego w stosunku do występujących warunków, zarówno wewnętrznych jak i zewnętrznych, zastosowano system analizy SWOT. Zastosowanie tej metody pozwala na identyfikację słabych i mocnych stron powiatu oraz szans i zagrożeń zarówno tych obecnie występujących, jak też potencjalnych. Każde planowanie, aby mogło być obciążone stosunkowo najmniejszym błędem, winno brać pod uwagę maksymalną ilość czynników mogących mieć wpływ na przebieg zdarzeń. Precyzyjna i obiektywna analiza w tym zakresie pozwala dokonać właściwego wyboru kierunków rozwoju i możliwości realizacji.

W ramach uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych przeanalizowano następujące obszary:

- Ochrona wód,
- Gospodarka wodno – ściekowa,
- Warunki glebowe,
- Środowisko przyrodnicze,
- Ochrona atmosfery,
- Ochrona przed hałasem,
- Gospodarka odpadami,
- Edukacja ekologiczna,
- Gospodarka finansowa.

Uwarunkowania wewnętrzne podzielono za zagadnienia dotyczące:

- Stanu infrastruktury służącej ochronie środowiska,
- Sfery gospodarczej,
- Sfery społecznej,
- Sfery prawnej i politycznej,
- Sfery przyrodniczej.

Poniżej w tabeli przedstawiono mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia, które wywierają istotny wpływ na istnienie i rozwój środowiska.

Uwarunkowania wewnętrzne	
Stan infrastruktury służącej ochronie środowiska	
Mocne strony	Słabe strony
<p>Hałas</p> <ul style="list-style-type: none"> — W rezerwatach i BPN są na ogół przestrzegane normy w zakresie ograniczenia emisji hałasu przez podmioty gospodarcze. <p>Promieniowanie jonizujące i niejonizujące</p> <ul style="list-style-type: none"> — Funkcjonowanie sztucznych źródeł radiacji na terenie powiatu nie stwarza zagrożenia dla ludności i nawet ewentualna awaria może mieć charakter wyłącznie miejscowy. — Rozwój źródeł pól elektromagnetycznych powoduje ogólny wzrost poziomu tła promieniowania elektromagnetycznego w środowisku. Dotychczasowy wzrost poziomu tła elektromagnetycznego nie powoduje znaczącego zagrożenia środowiska i ludności. <p>Gospodarka odpadami</p> <ul style="list-style-type: none"> — Na terenie powiatu powstaje mało odpadów przemysłowych (ok. 7,8 % ogólnej ilości odpadów przemysłowych wytworzonych w województwie). — Około 97,4% odpadów (z wyłączeniem komunalnych) wytworzonych jest wykorzystywanych. — Unieszkodliwianie niebezpiecznych odpadów medycznych z placówek opieki zdrowotnej. — Kształtująca się tendencja do powstania rejonowych składowisk odpadów komunalnych. <p>Gospodarka wodna i ściekowa</p> <ul style="list-style-type: none"> — Istniejące rezerwy wydajności ujęć wody w powiecie pozwolą w perspektywie na swobodny rozwój mieszkalnictwa i gospodarki. — Rozwinięta sieć wodociągowa w miastach (Hajnówka, Kleszczele) jak również intensywnie rozwijające się 	<p>Powietrze atmosferyczne</p> <ul style="list-style-type: none"> — Występowanie uciążliwości w postaci „niskiej emisji” pochodzącej ze spalania paliw wysoko zanieczyszczających, głównie węgla. — Niski stopień wykorzystania źródeł energii odnawialnej. — Brak gazyfikacji powiatu. — Wzrastający wskaźnik zanieczyszczeń komunikacyjnych. <p>Hałas</p> <ul style="list-style-type: none"> — Pogarszanie się klimatu akustycznego, głównie na terenach zurbanizowanych spowodowane przez wzrost natężenia ruchu, w tym wzrost udziału samochodów ciężarowych w ruchu. <p>Rolnictwo</p> <ul style="list-style-type: none"> — Niewielka liczba gospodarstw rolnych produkujących „zdrową żywność”- ekologicznych. — Brak związanej gospodarki gnojowicą w gospodarstwach. — Wysoki udział gleb niskoprodukcyjnych. — Występowanie gleb wymagających rekultywacji. <p>Przemysł</p> <ul style="list-style-type: none"> — Istnienie zakładów bazujących na przestarzałych technologiach (istnienie zakładów wymagających dokapitalizowania w zakresie infrastruktury ekologicznej). <p>Gospodarka odpadami</p> <ul style="list-style-type: none"> — Brak w pełni rozwiniętego systemu selektywnej zbiórki surowców wtórnych. — Brak systemu zagospodarowania odpadów komunalnych, opakowaniowych, biodegradowalnych i budowlanych. — Nieuporządkowana gospodarka odpadami niebezpiecznymi (azbest, PCB). — Brak zorganizowanego systemu unieszkodliwiania odpadów weterynaryjnych, padłych zwierząt. — Brak składowisk odpadów spełniających wymagania prawne (występowanie „dzikich wysypisk”). <p>Gospodarka wodno-ściekowa</p> <ul style="list-style-type: none"> — Konieczność modernizacji niektórych istniejących oczyszczalni

<p>wodociągowanie terenów wiejskich podnosi atrakcyjność inwestycyjną powiatu.</p> <p>— Istnieją znaczne rezerwy przepustowości w oczyszczalniach ścieków. Daje to możliwość dociążenia tych obiektów poprzez przesył, bądź dowóz ścieków.</p> <p>Poważne awarie</p> <p>— Zakłady o dużym i zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii posiadają programy zapobiegania awariom.</p>	<p>ścieków z uwagi na potrzebę dostosowania parametrów oczyszczanych ścieków do obowiązujących norm.</p> <p>— Nieuporządkowany system kanalizacji deszczowej w miastach.</p> <p>— Zbyt niski stopień skanalizowania obszarów wiejskich.</p> <p>— Niedostatek zbiorników małej retencji.</p> <p>— Niedostateczna infrastruktura w zakresie gospodarki ściekowej - kanalizacja, oczyszczalnie ścieków.</p> <p>Transport</p> <p>— Niedostateczna jakość dróg asfaltowych oraz zbyt duża ilość nawierzchni zwirowych.</p> <p>— Sukcesywne ograniczanie liczby kursów pociągów pasażerskich.</p> <p>— Duża wypadkowość w ruchu drogowym wynikająca z nieostrożnej, często zbyt szybkiej jazdy.</p> <p>— Brak dróg dla rowerzystów.</p> <p>Przejścia graniczne</p> <p>— Mała przepustowość przejścia granicznego Połowce – Pieszczałka.</p> <p>— Brak międzynarodowego samochodowego przejścia granicznego.</p> <p>— Słabe wykorzystanie przejścia rowerowego i pieszego Białowieża – Piererów.</p>
Sfera gospodarcza	
<p>Mocne strony</p> <p>Przemysł</p> <p>— Zmniejszenie się ilości wytwarzanych odpadów przemysłowych na terenie powiatu hajnowskiego.</p> <p>— Wdrożenie zasad gospodarki leśnej sprzyjającej zachowaniu różnorodności biologicznej stopniowa ekologizacja gospodarki leśnej</p> <p>Rolnictwo</p> <p>— Nieagresywna w stosunku do środowiska gospodarka rolna, rozwój przyjaznych środowisku form gospodarowania.</p> <p>— Brak gospodarstw rolnych prowadzących wielkofermową produkcję zwierzęcą.</p>	<p>Słabe strony</p> <p>— niski poziom uprzemysłowienia,</p> <p>— ciągle istniejące zakłady bazujące na przestarzałych technologiach w ciepłownictwie i przemyśle,</p> <p>— istnienie zakładów stwarzających uciążliwość odorową dla otoczenia,</p> <p>— niedostateczny stan infrastruktury drogowej,</p> <p>— wzrost zanieczyszczeń komunikacyjnych, hałasu i wibracji,</p> <p>— mała liczba gospodarstw rolnych produkujących „zdrową żywność”,</p> <p>— duża ilość wyrobów zawierających azbest zainstalowanych w obiektach budowlanych,</p> <p>— niska jakość melioracji szczegółowych,</p> <p>— brak dostatecznego przygotowania terenów inwestycyjnych,</p> <p>— brak przestrzegania możliwości rozwoju w związku z ograniczeniami działalności gospodarczej na obszarach chronionych i w bezpośrednim ich sąsiedztwie.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> — brak instytucji pełniących skutecznie rolę pobudzania przedsiębiorczości mieszkańców. — brak dostatecznej liczby instytucji wsparcia biznesu. — mały stopień zrzeszania się podmiotów gospodarczych. — słaba dostępność instrumentów wsparcia typu fundusz poręczeniowy czy pożyczkowy.
Sfera społeczna	
Mocne strony	
<p>Spoleczeństwo</p> <ul style="list-style-type: none"> — Bardzo niska gęstość zaludnienia terenu powiatu. — Wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa. — Wprowadzenie do programów nauczania w szkołach zagadnień ochrony przyrody. — Upowszechnianie wiedzy na temat ochrony środowiska przez środki masowego przekazu. <p>Instytucje</p> <ul style="list-style-type: none"> — Rosnące doświadczenie i kwalifikacje osób zajmujących się ochroną środowiska przyrodniczego. — Rozwój organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną środowiska naturalnego. — Działalność ośrodka naukowego PAN i IBL w Białowieży. — Szeroko zakrojona akcja edukacyjna prowadzona przez BPN. — Funkcjonowanie stowarzyszenia gmin, które koordynuje w skali powiatu m.in. zagadnienia ochrony środowiska przyrodniczego. 	<p style="text-align: center;">Słabe strony</p> <ul style="list-style-type: none"> — niedostateczny stopień stosowania zasad zrównoważonego rozwoju przez społeczeństwo, — niski poziom socjalny części społeczeństwa, — wysoki poziom bezrobocia, — niski budżet jednostek samorządu terytorialnego na inwestycje, — zbyt wolno postępujący wzrost świadomości społecznej dotyczącej konieczności gospodarowania w sposób przyjazny dla przyrody i środowiska, — moda na konsumpcyjny styl życia, — utrzymujące się kłusownictwo na zwierzynie oraz kłusownictwo rybackie — brak myślenia w kategoriach ponadlokalnych o problemach gospodarki odpadami i gospodarki wodno-ściekowej.
Sfera prawna i polityczna	
Mocne strony	
<ul style="list-style-type: none"> — każda gmina i powiat ma uchwalony Program Ochrony Środowiska i Plan Gospodarki Odpadami, — rosnące nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska – dotacje w ramach funduszy strukturalnych. — uchwalenie przez część gmin przepisów prawa miejscowego regulujących gospodarkę odpadami. — obwarowania w zakresie lokalizacji nowych obiektów budowlanych w zakresie proekologicznych źródeł ogrzewania i przestrzegania norm poszanowania krajobrazu. 	<p style="text-align: center;">Słabe strony</p> <ul style="list-style-type: none"> — brak regulacji prawnych w pełni umożliwiających realizację zadań z zakresu ochrony środowiska, — brak dostatecznych źródeł finansowania obszarów chronionych i mechanizmów finansowych w stosunku do Natury 2000, — brak systematycznej realizacji przez jednostki samorządu terytorialnego Programu Ochrony Środowiska i Planu Gospodarki Odpadami, — niepełna inwentaryzacja i waloryzacja stanu przyrody województwa — mała skuteczność egzekwowania obowiązujących przepisów z

<ul style="list-style-type: none"> — konsensus lokalnych środowisk politycznych w kwestiach utrzymania ochrony środowiska naturalnego w dotychczasowym kształcie. — wzrost nakładów na ochronę środowiska naturalnego. 	<ul style="list-style-type: none"> — zakresu ochrony środowiska, niechęć do stosowania przepisów ochrony przyrody i środowiska przez społeczeństwo i podmioty gospodarcze.
Sfera przyrodnicza	
Mocne strony	
<p>Krajobraz i przyroda</p> <ul style="list-style-type: none"> — Wysoka atrakcyjność przyrodnicza i duża różnorodność biologiczna w skali kraju i Europy. — Bardzo wysokie walory krajobrazowe części obszaru powiatu region Puszczy Białowieskiej i Dorzecza Narwi. — Ponad połowa obszaru powiatu jest objęta prawną ochroną przyrody. — Występują wszystkie formy ochrony przyrody, BPN to ostoja przyrody o randze europejskiej. — Duże zasoby wartości kulturowych podnoszące walory krajobrazowe 	<p>Krajobraz i przyroda</p> <ul style="list-style-type: none"> — Wprowadzanie zbyt intensywnych form gospodarowania w rolnictwie, leśnictwie. — Wysoka antropopresja turystyki i rekreacji na terenach cennych i wrażliwych przyrodniczo, szczególnie w obrębie BPN. — Niekorzystne zmiany funkcjonowania przyrody wynikające z: <ul style="list-style-type: none"> – zmian cech siedlisk spowodowanych na przykład eutrofizacją, odwadnianiem terenów podmokłych, chemizacją. – osłabienia lub przerwania powiązań przyrodniczych pomiędzy siedliskami. – przekształcenia krajobrazu i likwidacji siedlisk w wyniku zmian użytkowania ziemi. — Postępująca dewastacja krajobrazu poprzez nie harmonizującą z otoczeniem zabudowę oraz infrastrukturę techniczną. — Nadmierne zurbanizowanie obrzeży puszczy. — Degradacja krajobrazu przez nielegalne budownictwo letniskowe. — Zbyt liberalna polityka części samorządów w zakresie gospodarki przestrzennej, nie respektująca zasad ochrony krajobrazu i środowiska.
Szata roślinna	
<ul style="list-style-type: none"> — Stosunkowo dobrze zachowana szata roślinna z dużymi kompleksami leśnymi zbliżonymi do naturalnych. — Obecność gatunków rzadkich, zagrożonych i chronionych. — Możliwość gospodarczego wykorzystania walorów bogatej szaty roślinnej (leśnictwo, rekreacja, zbieractwo). — Dobrze rozwinięta sieć obszarów obejmujących prawną ochroną szatę roślinną. 	
Świat zwierząt	
<ul style="list-style-type: none"> — Dobrze zachowany stan fauny, z dużą ilością gatunków zagrożonych w skali kraju i Europy. — Populacja niektórych gatunków rzadkich i zagrożonych osiąga największe znane zagęszczenia w Europie (żubry). — Wysoki stan liczebny i gatunkowy zwierzyny grubej łownej sprzyja rozwojowi łowiectwa. — Występowanie wysokich liczebnie stanów populacji dużych gatunków saków: żubry, łosie, jelenie, dziki, wilki. 	<p>Szata roślinna</p> <ul style="list-style-type: none"> — Niedostateczne rozpoznanie walorów szaty roślinnej. — Presja różnorodnej działalności człowieka na szatę roślinną (gospodarka leśna, zanieczyszczenia wód, chemizacja, rekreacja, urbanizacja, zmiany systemu użytkowania terenu). — Istnieje nadal potrzeba uzupełnienia sieci obszarów objętych prawną ochroną, głównie na terenach nieleśnych. <p>Świat zwierząt</p> <ul style="list-style-type: none"> — Zabudowa brzegów kompleksu lasów puszcząskich, urbanizacja miejsc cennych przyrodniczo. — Postępująca eutrofizacja rzek i zbiornika Siemianówka, a w jej
Lasy	
<ul style="list-style-type: none"> — Wyższa niż średnia w kraju i województwie leśistość (powiat – 	

<p>50,5%, kraj - 28,4 %, województwo – 30,1%).</p> <p>Zadawalający stan zdrowotny i sanitarny drzewostanów.</p> <p>Duża ilość gruntów o niskiej przydatności rolniczej preferowanych do zalesień w pierwszej kolejności.</p> <p>Występowanie rejonów nasiennych dominujących gatunków drzew.</p> <p>Uchwalenie „Wojewódzkiego programu zwiększenia lesistości na lata 2001-2010”.</p> <p>Powietrze atmosferyczne</p> <p>Generalnie bardzo dobry stan czystości powietrza atmosferycznego, spełniający wymogi norm sanitarnych nawet dla obszarów ochrony uzdrowiskowej</p> <p>Gleby</p> <p>Występowanie urodzajnych gleb w południowo-zachodniej części powiatu.</p> <p>Generalnie dobry stan czystości gleb (udział metali ciężkich na ogół na poziomie zbliżonym do naturalnego).</p> <p>Brak ograniczeń w uprawie roślin do produkcji żywności.</p> <p>Kopaliny</p> <p>Występowanie złóż kopalin (kruszywo naturalne, surowce ilaste, piaski kwarcowe, torf) stanowiących potencjał dla przemysłu materiałów budowlanych</p> <p>Wody powierzchniowe</p> <p>Generalnie dość dobry stan czystości rzek i zbiorników wodnych, pozwalający na ich rekreacyjne wykorzystanie.</p> <p>Dobra jakość wód wglębnych z większości ujęć wymaga tylko prostego uzdatnienia.</p> <p>Zadawalające rozmieszczenie warstw wodonośnych zapewniające dobre zaopatrzenie w wodę.</p> <p>Odnawialne źródła energii (oze)</p> <p>Występowanie w znaczącej ilości biopaliw typu: słoma, drewno.</p> <p>Możliwość rozwoju upraw do produkcji biopaliw (np. rzepak, wierzba energetyczna).</p> <p>Potencjał hydroenergetyczny rzek nie w pełni wykorzystywany</p>	<p>następstwie ubożenie fauny wodnej.</p> <p>Rozwój motoryzacji prowadzi do wycinania starych drzew w celu poszerzenia dróg. Jest on przyczyną wzrostu śmiertelności owadów, płazów, ptaków i ssaków ginących pod kołami.</p> <p>Dewastacja zadrzewień śródpolnych i ubytek w lasach starych dziuplastych drzewostanów.</p> <p>Wzrost kłusownictwa.</p> <p>Zmiany dotychczasowego sposobu użytkowania gruntów rolnych (zamiana łąk na grunty orne, zaniechanie działalności rolniczej, intensyfikacja produkcji monokultur np. projektowane zwiększenie upraw rzepaku).</p> <p>Nagminne wczesnowiosenne wypalanie traw.</p> <p>Lasy</p> <p>Niska lesistość zachodniej części powiatu, duże rozdrobnienie kompleksów leśnych.</p> <p>Niezbyt żyzne warunki siedliskowe lasu (dominują siedliska borowe).</p> <p>Zbyt duży udział drzewostanów iglastych, szczególnie sosny.</p> <p>Gorszy stan lasów prywatnych.</p> <p>Powietrze atmosferyczne</p> <p>Sezonowe występowanie zwiększenia stężeń SO₂ i pyłu w Hajnówce i innych miejscowościach spowodowane „niską emisją” (w wyniku spalania paliw, głównie węgla).</p> <p>Zwiększenie stężenia NO₂ na terenach obciążonych dużym ruchem samochodowym.</p> <p>Napływ zanieczyszczeń z zewnątrz, głównie z południa i z zachodu.</p> <p>Wysoki udział paliw wysokoemisyjnych głównie, węgla w procesach zaopatrzenia w energię.</p> <p>Wysoka emisja zanieczyszczeń, w tym CO₂, w Hajnówce przez emitory energetyczne (ciepłownie, kotłownie) oraz zakłady produkcyjne.</p> <p>Znikomy udział źródeł energii odnawialnej w pokrywaniu zapotrzebowania na energię.</p> <p>Gleby</p> <p>Występowanie we wschodniej części powiatu gleb mało urodzajnych.</p>
---	--

	<p>— Wysoki poziom zakwaszenia gleb (udział gleb kwaśnych i bardzo kwaśnych wynosi około 50% powierzchni użytków rolnych).</p> <p>— Zagrożenie erozją gleb na południu powiatu.</p> <p>Kopaliny</p> <p>— Zaleganie części złóż kopalin na obszarach objętych ochroną przyrody.</p> <p>Wody powierzchniowe</p> <p>— Znaczne zeutrofizowanie zbiornika Siemianówka i innych.</p> <p>— Wysoka nieregularność przepływu rzeki Narew.</p> <p>— Niedostatecznie rozwiązana gospodarka ściekowa, głównie na terenach wiejskich oraz dopływ zanieczyszczeń z obszarów rolnych i zurbanizowanych.</p> <p>— Brak ustanowionych obszarów ochronnych zbiorników wód podziemnych.</p> <p>— Głównymi zagrożeniami jakości wód podziemnych są zanieczyszczenia powodowane przez ścieki sanitarne, chemizację rolnictwa i gnojowicę, składowiska odpadów oraz ścieki deszczowe z terenów zurbanizowanych.</p> <p>— Słabe rozpoznanie zasobów wód geotermalnych.</p> <p>Odnawialne źródła energii (oze)</p> <p>— Słabe wykorzystanie na obszarze powiatu potencjalnych źródeł energii odnawialnej.</p> <p>— W związku z intensyfikacją wykorzystania odnawialnych źródeł energii należy liczyć się z negatywnymi skutkami w postaci: zagrożenia dla krajobrazu i ptactwa przez urządzenia energetyki wiatrowej, zagrożenia dla drożności korytarzy ekologicznych przez elektrownie wodne, emisje zanieczyszczeń do atmosfery przez spalanie biopaliw.</p>
--	---

Uwarunkowania zewnętrzne	
<p>Szanse</p> <p>— środki finansowe w ramach Funduszy Strukturalnych</p> <p>— współpraca w zakresie ochrony przyrody,</p> <p>— regulacje ogólnokrajowe i międzynarodowe zobowiązujące do podniesienia jakości środowiska,</p>	<p>Zagrożenia</p> <p>— częste zmiany przepisów prawa w zakresie ochrony środowiska,</p> <p>— transport substancji niebezpiecznych przez teren powiatu,</p> <p>— efekt transgraniczny - możliwość wystąpienia groźnych dla człowieka, przyrody i środowiska awarii na Białorusi,</p>

Uwarunkowania zewnętrzne	
Szanse	Zagrożenia
<p>— proces decentralizacji zarządzania środowiskiem, — postęp technologiczny – BAT, — popyt w krajach UE na żywność produkowaną metodami ekologicznymi, — wzrost krajowego i zagranicznego popytu na „zdrową żywność”, — bezpieczne dla środowiska formy sportu i rekreacji, turystyki i kontaktu z przyrodą, — wprowadzenie nowych zasad finansowania inwestycji i działań proekologicznych (preferencyjne kredyty, ulgi podatkowe, dotacje z budżetu państwa), — prawny nakaz opracowywania programów ochrony środowiska przez jednostki administracji samorządowej oraz planów ochrony parków narodowych, krajobrazowych i rezerwatów przyrody, — doskonalenie krajowego systemu publicznej edukacji środowiskowej, — wdrożenie instrumentów prawno-ekonomicznych mobilizujących do realizacji inwestycji prośrodowiskowych wynikających ze strategii krajowych oraz przyjętych zobowiązań międzynarodowych, — rozwój kontaktów i współpracy międzynarodowej z krajami UE na szczeblu samorządów w celu wymiany doświadczeń w zakresie proekologicznych metod gospodarowania, — wydawanie pozwoleń zintegrowanych dla instalacji podlegających dyrektywie IPPC, — restrukturyzacja i konsolidacja najlepszych jednostek naukowych wokół nowych wieloletnich programów badawczych.</p>	<p>— niechęć społeczeństwa do rozwoju obszarów chronionych, — rozwój turystyki na obszarach o najcenniejszych walorach przyrodniczych, — napływ zanieczyszczeń powietrza spoza powiatu a nawet województwa, — wysokie koszty wdrożenia programów ochrony środowiska, nasilające się ekstremalne zjawiska pogodowe, — zagrożenie bezpieczeństwa biologicznego, związane z zastosowaniem genetycznie modyfikowanych organizmów, szczególnie w przemyśle rolno-spożywczym, — rozwój komunikacji przy jednoczesnym złym stanie dróg (zanieczyszczenie powietrza i hałas), — niewłaściwie przygotowana sieć dróg na wypadek awarii podczas przewożenia materiałów niebezpiecznych oraz brak miejsc postoju dla samochodów przewożących materiały niebezpieczne, — opóźnienia w przygotowywaniu nowych aktów prawnych i przepisów wykonawczych dotyczących ochrony przyrody i środowiska, w tym przepisów wprowadzających system Natura 2000, — migracja ludzi młodych i wykształconych.</p>

Powyższa analiza wskazuje na szereg uwarunkowań wpływających na możliwości rozwojowe powiatu. Wiele czynników jest niezależnych bezpośrednio od lokalnych ośrodków decyzyjnych, co ogranicza możliwość działania. Niemniej jednak są również te, na które mamy wpływ i które winny być prawidłowo wykorzystane.

9 ZAŁOŻENIA WYJŚCIOWE PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA

9.1 Cele i zasady Polityki ekologicznej państwa

„Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010” jest realizacją ustaleń ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska, która w art. 13 – 16 wprowadza obowiązek przygotowania i aktualizowania co 4 lata polityki ekologicznej państwa.

W 1990 r. powstał pierwszy dokument „Polityka ekologiczna państwa”, przyjęty przez Radę Ministrów, a następnie w 1991 r. zaakceptowany przez Sejm i Senat RP. W 2000 r. została sporządzona „II Polityka ekologiczna państwa”, która w 2001 r. została zaakceptowana przez Parlament. Ustala ona cele ekologiczne do 2010 i 2025 r. Opracowany w 2002 r. „Program Wykonawczy do II Polityki ekologicznej państwa, na lata 2002 – 2010” jest dokumentem o charakterze operacyjnym, tj. wskazującym wykonawców i terminy realizacji konkretnych zadań lub pakietów zadań, przewidzianych do realizacji, zgodnie z polityką ekologiczną państwa w latach 2002 – 2010, a także szacującym niezbędne nakłady i źródła ich finansowania.

Politykę ekologiczną, obejmującą lata 2003 – 2006 oraz 2007 – 2010, należy traktować jako aktualizację i uszczegółowienie długookresowej „II Polityki ekologicznej państwa”, przede wszystkim w nawiązaniu do priorytetowych kierunków działania określonych w przyjętym VI Programie działań Unii Europejskiej w dziedzinie środowiska.

W Unii Europejskiej funkcjonują średniookresowe programy działań na rzecz środowiska, tak więc dostosowana do wymagań nowej ustawy „Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010” wpisuje się również w funkcjonującą w tej dziedzinie praktykę. Aktualny, szósty program takich działań obowiązuje właśnie do 2010 r. Jest to tym bardziej warte podkreślenia, że znaczną część objętych „Polityką ...” działań Polska będzie realizować już jako członek Unii.

„Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010” została przygotowana i będzie realizowana równolegle ze sporządzonym i wielokrotnie aktualizowanym „Narodowym programem przygotowania do członkostwa”, a zwłaszcza przyjętym dokumentem zawierającym końcowe ustalenia i przyjęte przez Polskę zobowiązania (CONF-PL 95/01).

Ustawa Prawo ochrony środowiska w art. 13 stwierdza, że polityka ekologiczna państwa ma na celu stworzenie warunków niezbędnych do realizacji ochrony środowiska.

We współczesnym świecie oznacza to przede wszystkim, że polityka ta powinna być elementem równoważenia rozwoju kraju i harmonizowania z celami ochrony środowiska celów gospodarczych i społecznych. Oznacza to także, że realizacja polityki ekologicznej państwa w coraz większym stopniu powinna dokonywać się poprzez zmiany modelu produkcji i konsumpcji, zmniejszanie materiałochłonności, wodochłonności i energochłonności gospodarki oraz stosowanie

najlepszych dostępnych technik i dobrych praktyk gospodarowania, a dopiero w dalszej kolejności poprzez typowo ochronne, tradycyjne działania takie jak oczyszczanie gazów odlotowych i ścieków, unieszkodliwianie odpadów.

Oznacza to również, że aspekty ekologiczne powinny być obligatoryjnie włączane do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach gospodarowania, a także do strategii i programów rozwoju na szczeblu regionalnym i lokalnym.

Nadrzędną wartością w polityce ekologicznej państwa jest człowiek, co oznacza, że zdrowie społeczeństwa, komfort środowiska, w którym żyją i pracują ludzie, życie obywatela są głównym kryterium realizacji polityki ekologicznej na każdym szczeblu. Polityka ekologiczna państwa ma służyć zaspokojeniu rosnących potrzeb człowieka.

Wiodącą zasadą polityki ekologicznej państwa jest przyjęta w Konstytucji RP zasada zrównoważonego rozwoju, która uzyskała prawo obywatelstwa wśród społeczeństw świata w wyniku Konferencji Narodów Zjednoczonych w Rio de Janeiro w 1992 r. Istotą zrównoważonego rozwoju jest równorzędne traktowanie racji społecznych, ekonomicznych i ekologicznych.

Właściwemu osiągnięciu celów polityki ekologicznej sprzyja przestrzeganie następujących zasad:

- Zasada równorzędności polityki ekologicznej, gospodarczej i społecznej.
- Zasada integralności polityki ekologicznej z każdą wyodrębnioną polityką sektorową - w skali państwa z polityką międzynarodową, (uwzględnienie celów ekologicznych na równi z celami gospodarczymi i społecznymi).
- Zasada równego dostępu do środowiska przyrodniczego i jednakowego obowiązku jego ochrony.
- Zasada „zanieczyszczający płaci” (odpowiedzialność za skutki zanieczyszczenia i stwarzania zagrożeń ponosi jednostka użytkująca zasoby środowiska),
- Zasada uspołecznienia przez stworzenie warunków do uczestnictwa obywateli,
- Zasada ekonomizacji polityki ekologicznej, czyli osiągnięcia postawionych celów minimalnym nakładem sił i środków.
- Zasada przezorności (podwojenie działań, gdy pojawia się uzasadnione prawdopodobieństwo wystąpienia problemu),
- Zasada prewencji (podejmowanie działań zabezpieczających na wszystkich etapach realizacji przedsięwzięć),
- Zasada stosowania najlepszych dostępnych technik (BAT),
- Zasada subsydiarności (stopniowe przekazywanie kompetencji i uprawnień na niższych szczeblach zarządzania środowiskiem).

W „II Polityce ekologicznej państwa”, przyjętej przez Radę Ministrów w czerwcu 2000r., a następnie przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w sierpniu 2001r., ustalone zostały następujące ważniejsze limity krajowe, związane z racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych i poprawą stanu środowiska:

- **zmniejszenie wodochłonności produkcji o 50% w stosunku do stanu w 1990r.** (w przeliczeniu na PKB i wartość sprzedaną w przemyśle);

- **ograniczenie materiałochłonności produkcji o 50% w stosunku do 1990r.** w taki sposób, aby uzyskać co najmniej średnie wielkości dla państw OECD (w przeliczeniu na jednostkę produkcji, wartość produkcji lub PKB);
- **ograniczenie zużycia energii o 50% w stosunku do 1990r. i 25% w stosunku do 2000r.**
(w przeliczeniu na jednostkę produkcji, wartość produkcji lub PKB);
- **dwukrotne zwiększenie udziału odzyskiwanych i ponownie wykorzystywanych w procesach produkcyjnych odpadów przemysłowych w porównaniu ze stanem z 1990r.;**
- **odzyskanie i powtórne wykorzystanie co najmniej 50% papieru i szkła z odpadów komunalnych;**
- **pełna (100%) likwidacja zrzutów ścieków nieoczyszczonych z miast i zakładów przemysłowych;**
- **zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych, w stosunku do stanu z 1990 r., z przemysłu o 50%, z gospodarki komunalnej (na terenie miast i osiedli wiejskich) o 30% i ze spływu powierzchniowego – również o 30%;**
- **ograniczenie emisji pyłów o 75%, dwutlenku siarki o 56%, tlenków azotu o 31%, niemetanowych lotnych związków organicznych o 4% i amoniaku o 8% w stosunku do stanu w 1990 r.;**
- **do końca 2005r. wycofać z użytkowania etylinę i przejść wyłącznie na stosowanie benzyny bezołowiowej.**

Wszystkie wymienione limity dotyczą celów do osiągnięcia najpóźniej do 2010 r.

Limity powyższe nie były korygowane przy sporządzaniu „Polityki ekologicznej państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 - 2010”. W programach powiatowych mogą zostać ujęte w zależności od specyficznych warunków powiatu.

Cele polityki ekologicznej realizowane są w następujących dziedzinach:

➤ *Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody.*

Główne cele:

w zakresie ochrony przyrody i krajobrazu

- utrzymanie na odpowiednim poziomie różnorodności biologicznej i krajobrazowej,
- zwiększenie powierzchni obszarów chronionych (do 1/3 terytorium kraju),
- renaturalizacja i poprawa stanu najcenniejszych, zniszczonych ekosystemów i siedlisk,
- restytucja wybranych gatunków
- ochrona zasobów gleb użytkowanych przyrodniczo przed ich wyłączeniem z tego użytkowania,
- rekultywacja i renaturalizacja obszarów zdegradowanych,
- zwiększenie skuteczności ochrony obszarów objętych ochroną prawną,
- rozwój prac badawczych i inwentaryzacyjnych w zakresie oceny stanu i rozpoznania zagrożeń bioróżnorodności,
- utrzymanie krajobrazu rolniczego, zwiększenie wsparcia i rozwoju rolnictwa ekologicznego,
- zapewnienie ochrony i racjonalnego gospodarowania bioróżnorodnością,
- wzrost stanu świadomości ekologicznej społeczeństwa i władz lokalnych,
- zachowanie tradycyjnych praktyk gospodarczych na terenach przyrodniczo cennych,

- zapewnienie przeciwdziałania wprowadzania obcych gatunków, zagrażających integralności naturalnych ekosystemów i siedlisk.

w zakresie ochrony i zrównoważonego rozwoju lasów

- wzbogacanie i racjonalne użytkowanie zasobów leśnych,
- dalsze zwiększanie lesistości, stałe powiększanie zasobów leśnych,
- rozszerzanie zasięgu renaturalizacji obszarów leśnych,
- kształtowanie lasu wielofunkcyjnego (poprawa funkcji wodochronnej, klimatotwórczej, glebochronnej),
- wdrożenie zasad ochrony i powiększenie różnorodności biologicznej w lasach na poziomie genetycznym, gatunkowym i ekosystemowym,
- zachowanie zdrowotności i żywotności ekosystemów leśnych,
- zapewnienie ochrony leśnych zasobów genowych,
- racjonalne, zgodne z zasadami przyrody, użytkowanie zasobów leśnych,
- zachowanie w stanie zbliżonym do naturalnego lub odtworzenie śródleśnych zbiorników wodnych,
- utrzymanie i wzmacnianie społeczno – ekonomicznej funkcji lasów,
- ochrona gleb leśnych,
- wprowadzanie zadrzewień i zakrzewień jako czynnika ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej oraz racjonalnego użytkowania przestrzeni przyrodniczej,
- zapewnienie lasom i zadrzewieniom właściwego znaczenia w planowaniu przestrzennym,
- poprawa stanu i produktywności lasów prywatnych.

w zakresie ochrony gleb

- przeciwdziałanie przejmowania gleb nadających się do wykorzystania rolniczego lub leśnego na inne cele, zwłaszcza inwestycyjne,
- podniesienie poziomu wiedzy użytkowników gleb i gruntów w zakresie możliwości eksploatacji gleb,
- doskonalenie struktur organizacyjnych zajmujących się problematyką ochrony gleb, racjonalnego ich użytkowania, przygotowania programów działań w tym zakresie,
- wprowadzenie w rolnictwie sposobu produkcji zgodnego z ustawą o rolnictwie ekologicznym,
- objęcie monitoringiem gleb rejestracji zmian wynikających z rodzaju i intensywności eksploatacji oraz oddziaływania negatywnych czynników,
- przywracanie wartości użytkowej glebom, które uległy degradacji (oczyszczanie, rekultywacja, odbudowa właściwych stosunków wodnych),
- maksymalne zagospodarowanie terenów przemysłowych.

w zakresie ochrony zasobów kopalin i wód podziemnych

- ograniczenie wydobycia kopalin, jeśli możliwe jest znalezienie substytutu danego surowca,
- zwiększenie efektywności wykorzystania rozpoznanych i eksploatowanych złóż,
- objęcie ochroną zasobów kopalin leczniczych i wód podziemnych, zwłaszcza głównych zbiorników tych wód,
- poszerzanie wiedzy o budowie geologicznej Polski i kontynuowanie prac w zakresie poszukiwania, rozpoznawania i dokumentowania nowych złóż,
- ograniczanie naruszeń środowiska towarzyszących eksploatacji kopalin i pracom geologicznym.

w zakresie biotechnologii i organizmów zmodyfikowanych genetycznie

- podnoszenie świadomości społecznej w zakresie biotechnologii i bezpieczeństwa biologicznego,
- rozwijanie współpracy międzynarodowej w zakresie bezpieczeństwa biologicznego

➤ **Zrównoważone wykorzystanie surowców, materiałów, wody i energii.**

Główne cele:

w zakresie materiałochłonności, wodochłonności, energochłonności i odpadowości gospodarki:

- wprowadzenie systemu kontroli wodochłonności produkcji,
- ograniczenie zużycia wody z wód podziemnych,
- zmniejszenie energochłonności i materiałochłonności poprzez wprowadzenie nowoczesnych technologii,
- intensyfikacja stosowania obiegów zamkniętych oraz wtórnego wykorzystania mniej zanieczyszczonych ścieków,

w zakresie wykorzystania energii odnawialnej:

- wzrost produkcji ze źródeł odnawialnych,

w zakresie kształtowania stosunków wodnych i ochrony przed powodzią:

- eliminowanie wykorzystania wód podziemnych na cele przemysłowe,
- racjonalizacja zużycia wody,
- efektywna ochrona przed powodzią.

➤ **Środowisko i zdrowie. Poprawa jakości środowiska i wzrost bezpieczeństwa ekologicznego.**

Główne cele:

w zakresie jakości wód:

- osiągnięcie dobrego stanu ekologicznego wszystkich rodzajów wód pod względem jakościowym i ilościowym,
- zapobieganie zanieczyszczeniom wód powierzchniowych i podziemnych ze szczególnym uwzględnieniem zapobiegania „u źródła”,
- ochrona wód Morza Bałtyckiego przed substancjami biogennymi i niebezpiecznymi oraz przed nadmiernym eksploatowaniem zasobów żywych,
- przywracanie wodom podziemnym i powierzchniowym właściwego stanu ekologicznego, a przez to zapewnienie odpowiednich źródeł poboru wody do picia,
- zlewniowe zarządzanie gospodarką wodną i jakością wód,

w zakresie ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem:

- poprawa stanu czystości powietrza,
- uzyskanie norm emisyjnych wymaganych przez przepisy UE,
- konsekwentne przechodzenie na likwidację zanieczyszczeń „u źródła”,
- coraz szersze normowanie emisji w przemyśle, energetyce i transporcie,
- wprowadzanie norm ograniczających emisję do powietrza zanieczyszczeń w procesie produkcyjnym (w pełnym cyklu życia produktów i wyrobów),

w zakresie gospodarowania odpadami:

- pełne wprowadzanie w życie regulacji prawnych dot. odpadów,
- zapobieganie powstawania odpadów, przy rozwiązywaniu problemu odpadów „u źródła”,
- zwiększenie poziomu odzysku odpadów,
- stwarzanie podstaw dla nowoczesnego gospodarowania odpadami komunalnymi,
- zbudowanie krajowego systemu nieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych,

w zakresie bezpieczeństwa chemicznego:

- włączenie się Polski do realizacji międzynarodowych programów związanych z bezpieczeństwem chemicznym i biologicznym,
- harmonizowanie polskich przepisów prawnych z przepisami UE oraz wdrażanie wymogów i zaleceń,

w zakresie poważnych awarii:

- eliminowanie lub zmniejszenie skutków dla środowiska z tytułu poważnych awarii,
- sporządzenie ocen ryzyka obiektów, planów operacyjno – ratowniczych wojewódzkich i powiatowych planów zarządzania ryzykiem,
- doskonalenie istniejącego systemu ratowniczego na wypadek zaistnienia awarii i klęsk żywiołowych,
- wprowadzenie systemu ubezpieczeń ekologicznych,

w zakresie hałasu i promieniowania elektromagnetycznego:

- zmniejszenie skali narażenia ludności na ponadnormatywny poziom hałasu,
- nie dopuszczanie do pogorszenia się klimatu akustycznego tam, gdzie obecnie sytuacja jest korzystna,
- kontrola i ograniczenie emisji do środowiska promieniowania niejonizującego,
- stworzenie struktur zajmujących się monitorowaniem i badaniem pól elektromagnetycznych,
- kształtowanie zieleni zorganizowanej pełniącej funkcje ochronne,
- harmonizacja polskich przepisów z odpowiednimi dyrektywami UE,
- poprawa systemu transportu zbiorowego,
- produkcja urządzeń i pojazdów o hałaśliwości zgodnej z normami międzynarodowymi,

w zakresie przeciwdziałania zmianom klimatu:

- włączenie się Polski do wysiłków społeczności międzynarodowej na rzecz ochrony klimatu globalnego,
- zintegrowanie polskiej polityki ochrony klimatu z polityką UE,
- wypełnienie przez Polskę zobowiązań do redukcji emisji gazów cieplarnianych o 6 % w stosunku do roku bazowego,
- zapewnienie realizacji polityki ochrony klimatu na poziomie sektorów gospodarczych i przedsiębiorstw.

9.2 Założenia wyjściowe Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2007 – 2010.

Głównym celem *Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2007 – 2010*, zwanego dalej *Programem*, jest określenie polityki zrównoważonego rozwoju województwa podlaskiego, która ma być realizacją polityki ekologicznej państwa w skali regionu. Dokument w pełni odzwierciedla tendencje europejskiej polityki ekologicznej

Program uwzględnia uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne, w tym ekologiczne, przestrzenne, społeczne i ekonomiczne uwarunkowania rozwoju województwa, określa priorytetowe działania ekologiczne oraz harmonogram zadań ekologicznych.

Program przygotowany został z udziałem szerokich konsultacji społecznych, przy uwzględnieniu głosów środowiska naukowego, gospodarczego, pracowniczego, kulturalnego i pozarządowego. Założenia do projektu dokumentu, materiały, wnioski przedstawiano w mediach, w Internecie.

Główne funkcje *Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2007– 2010* to:

- realizacja polityki ekologicznej państwa na terenie województwa podlaskiego
- strategiczne zarządzanie regionem w zakresie ochrony środowiska i gospodarki odpadami
- wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju
- przekazanie informacji na temat zasobów środowiska przyrodniczego oraz stanu poszczególnych komponentów środowiska
- przedstawienie problemów i zagrożeń ekologicznych, proponując sposoby ich rozwiązania w określonym czasie
- pomoc przy konstruowaniu budżetu Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Białymstoku
- organizacja systemu informacji o stanie środowiska i działaniach zmierzających do jego poprawy.

Program obejmuje następujące zagadnienia merytoryczne:

- ochronę środowiska przyrodniczego,
- gospodarkę leśną,
- gospodarkę wodną,
- ochronę środowiska przed zanieczyszczeniami,

- sprawy bezpieczeństwa ekologicznego,
- kształtowania świadomości ekologicznej,
- propagowania proekologicznych form działalności gospodarczej.

Misją Programu jest **ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO PRZY ZACHOWANIU I PROMOCJI ŚRODOWISKA NATURALNEGO.**

Powyzsza misja będzie realizowana poprzez priorytety i działania ekologiczne województwa. Program będzie realizowany przez cele długoterminowe, nazywane dalej priorytetami, obejmujące lata 2007-2013 oraz przez cele krótkoterminowe (szczegółowe) w ramach każdego z celów długoterminowych, realizowane w latach 2007 - 2010.

Biorąc pod uwagę założenia wyjściowe z POŚWP na lata 2007 – 2010, Program Ochrony Środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2008 – 2011, określa własne priorytety i zadania do realizacji (rozdział 10), które są spójne z dokumentami wyższego rzędu.

10 USTALENIA PROGRAMU

10.1 *Priorytety i działania ekologiczne*

Misją¹⁶ Programu jest

**ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ POWIATU HAJNOWSKIEGO
PRZY ZACHOWANIU I PROMOCJI ŚRODOWISKA
NATURALNEGO**

Powyższa misja będzie realizowana poprzez priorytety i działania ekologiczne powiatu, z którymi będą spójne gminne priorytety i działania planowane w programach ochrony środowiska. Program będzie realizowany przez cele długoterminowe, nazywane dalej priorytetami, obejmujące lata 2008-2015 oraz przez cele krótkoterminowe (szczegółowe) w ramach każdego z celów długoterminowych, realizowane w latach 2008 – 2011.

PRIORYTET 1 – **Rozwój infrastruktury ochrony środowiska**

Główne cele krótkoterminowe to:

1. ograniczenie hałasu komunikacyjnego
 - rozwój infrastruktury drogowej w celu ograniczenia emisji hałasu i wibracji,
 - sporządzenie map akustycznych i programów ochrony przed hałasem w przypadku negatywnego oddziaływania akustycznego na znacznych obszarach oraz stwierdzonych przekroczeń dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku .
2. ograniczenie emisji pyłów do powietrza
 - wykorzystywanie technologii przyjaznych środowisku,
 - wspieranie działań zmierzających do zwiększania udziału stosowanych paliw gazowych, ciekłych, wykorzystania biomasy oraz innych odnawialnych źródeł energii,
 - racjonalizacja wykorzystania i modernizacja istniejących, scentralizowanych systemów grzewczych (modernizacja lub rozbudowa ciepłociągów i węzłów cieplnych z zastosowaniem najnowszych technologii i rozwiązań technicznych),
 - likwidacja tzw. „niskiej emisji” ze źródeł opalanych paliwem stałym poprzez rozbudowę istniejących sieci ciepłowniczych i gazowych oraz wykorzystanie biomasy i innych źródeł energii odnawialnej.
3. ograniczenia eutrofizacji wód (rolnictwo, doczyszczanie ścieków, gospodarka ściekowa na wsi)

¹⁶ Misja zgodna z dokumentem „Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2007 – 2010”

- opracowanie programu optymalizacji wykorzystania oczyszczalni ścieków z uwzględnieniem programu zagospodarowania osadów,
- realizacja inwestycji ograniczających zanieczyszczenia azotowe pochodzące z rolnictwa (głównie budowa płyt gnojowych i zbiorników na gnojowicę).
- zapewnienie ochrony naturalnych zbiorników retencyjnych, takich jak tereny podmokłe i nieuregulowane ciekł wodne poprzez wprowadzenie odpowiednich zapisów do planów,
- rozbudowa sieci kanalizacyjnej,
- rozbudowa sieci wodociągowej,
- modernizacja ujęć wody,
- modernizacja przestarzałych oczyszczalni ścieków.

PRIORYTET 2 – Ochrona ekologiczna regionu

Główne cele krótkoterminowe to:

- ochrona zdrowia,
- troska o gatunki chronione
- zwiększenie liczby terenów leśnych w celu ochrony atmosfery
- spełnianie wymogów regionalnego systemu informacji o trasach przewozu i miejscach składowania materiałów niebezpiecznych
- ograniczanie ryzyka wystąpienia poważnych awarii oraz sprawne usuwanie ich skutków
- ograniczenie negatywnego wpływu eksploatacji kopalni na środowisko
- eliminacja nielegalnych eksploatacji i niedopuszczenie do podejmowania wydobycia kopalni bez wymaganej koncesji.

PRIORYTET 3 – Racjonalna gospodarka odpadami, przyjazna środowisku w celu ochrony wód i powierzchni ziemi

Główne cele krótkoterminowe to:

- rozszerzenie zbiórki odpadów zmieszanych (100% mieszkańców powiatu objąć zorganizowaną zbiórką do 2010 r.),
- rozwój systemu zbiórki odpadów segregowanych (100% mieszkańców powiatu objąć zorganizowaną zbiórką do 2010r.),
- rekultywacja składowisk bądź ich wydzielonych części, niespełniających wymagań przepisów ochrony środowiska,
- Budowa Zakładu Zagospodarowania Odpadów w Dubiażynie,
- bezpieczne dla środowiska unieszkodliwianie odpadów niebezpiecznych, w tym w szczególności w zakresie unieszkodliwiania azbestu i odpadów poakcyjnych,

- wprowadzenie skutecznego systemu monitoringu składowanych odpadów komunalnych i oddziaływania składowisk na środowisko,
- likwidacja miejsc nielegalnego składowania odpadów,
- edukacja ekologiczna z zakresu gospodarki odpadami.

PRIORYTET 4 – Budowa świadomości ekologicznej społeczeństwa

Główne cele krótkoterminowe to:

- zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu,
- propagowanie ekologicznego stylu produkcji i konsumpcji,
- edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży w szkołach i przedszkolach,
- tworzenie lokalnych ośrodków edukacji ekologicznej,
- kształtowanie polityki informacyjnej mającej na celu rezygnację przez firmy i instytucje z konwencjonalnych źródeł energii,
- mobilizowanie społeczeństwa do podejmowania działań proekologicznych,
- wspieranie instytucji i organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną środowiska,
- podnoszenie skuteczności przestrzegania przepisów dotyczących ochrony środowiska.

10.2 Program zadaniowy

TABELA NR 11 Zadania własne (poza inwestycyjne i inwestycyjne) powiatu planowane do realizacji w latach 2008 – 2011¹⁷

Lp.	Zadanie	Planowany termin realizacji	Jednostka realizacyjna	Szacunkowa wartość [tys. zł]	Źródła finansowania
1.	Przebudowa ulicy 11-ego Listopada w Hajnówce (droga powiatowa nr 2326B)	2008 – 2009 r.	Zarząd Dróg Powiatowych	3 900,00	Fundusze UE, środki budżetu powiatu
2.	Przebudowa ulicy Wrzosowej w Hajnówce (droga powiatowa nr 2323B)	2008 – 2009r.		1 000,00	Budżet powiatu
3.	Przebudowa ulic powiatowych na osiedlu Paszki w Hajnówce wraz z infrastrukturą towarzyszącą (Targowa, Dolna, Prosta, Oddolna i Dziewiatowskiego) wraz z dokumentacją	2012 r.		20 000,00	Fundusze UE, budżet powiatu
4.	Przebudowa infrastruktury drogowej w centrum Białowieży (ul. Kolejowa, Parkowa i Waszkiewiczza)	2008 – 2009 r.		4 050,00	
5.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1651B Budy – Teremiski – Pogorzelce – Białowieża wraz z drogowymi obiektami inżynierskimi	2008 – 2011 r.		9 200,00	
6.	Przebudowa ulicy Olgi Gabiec w Białowieży (dr. pow. Nr 1649B) – wykonanie warstwy ścieralnej wraz z dokumentacją	2011 r.		300,00	Budżet powiatu
7.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1649B ST. Kol. Białowieża – Podolany – Zastawa wraz z dokumentacją	2011 – 2013 r.		3 900,00	Fundusze UE, budżet powiatu
8.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1774B Miedwieżyki – dr. kr. Nr 66 (w tym podział i wykup działek)	2008 – 2010 r.		1 000,00	
9.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1780B we wsi Kuzawa wraz z dokumentacją projektową	2009 – 2010 r.		120,00	Budżet powiatu

¹⁷ Plan rozwoju lokalnego powiatu hajnowskiego na lata 2007 – 2013 r.

„Program ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2008 – 2011”

10.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1652B Orzeszkowo – Piaski – Wojówka – Opaka – Wólka Terechowska wraz z dokumentacją projektową	2009 – 2013 r.	5 400,00	Fundusze UE, budżet powiatu
11.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1769B Zubacze dr. kr. Nr 66 - Czeremcha	2010 – 2013 r.		Budżet powiatu
12.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1606B Klejniki – Hukowicze	2008 – 2009 r.		Fundusze UE, budżet powiatu
13.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1617B Czyże – Lady (w tym podział i wykup działek)	2008 – 2010 r.		700,00
14.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1622B Kotówka – Trywieża – Kraszewo wraz z dokumentacją projektową	2008 – 2011 r.		800,00
15.	Przebudowa ciągu dróg powiatowych nr 1614B i 1615B Lady – Leniewo – Podręczany wraz z dokumentacją projektową i wykupem działek	2009 – 2012 r.		820,00
16.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1621B Kraszewo – Nowokornino wraz z dokumentacją projektową	2011 – 2013 r.		732,00
17.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1666B Istok – Witowo – Długi Bród wraz z dokumentacją projektową	2008 – 2011 r.		1 070,00
18.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1667B Witowo – Piaski wraz z dokumentacją projektową	2011 – 2013 r.		400,00
19.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1669B we wsi Czechy Orlańskie wraz z dokumentacją projektową	2008 – 2009 r.		170,00
20.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1676B Rutka – dr. pow. Nr 1654B wraz z dokumentacją projektową	2009 – 2011 r.		150,00
21.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1619B Dubicze Os. – Jagodniki wraz z dokumentacją projektową	2010 – 2012 r.		560,00
22.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1625B Wasilkowo – Kotówka wraz z	2008 – 2009 r.		300,00

„Program ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2008 – 2011”

	dokumentacja projektową						
23.	Remont przepustu na dr. pow. Nr 1619B do wsi Dubicze Osoczne wraz z dokumentacją projektową	2008 – 2009 r.			75,00		Budżet powiatu
24.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1624B Bielszczyzna – Dubiny wraz z dokumentacją projektową	2009 – 2011 r.			200,00		Budżet powiatu
25.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1674B do wsi Rogale wraz z dokumentacją i wykupem działek	2008 – 2009 r.			300,00		Budżet powiatu
26.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1648B Hajnówka – Lipiny (kanalizacja deszczowa – chodniki) wraz z dokumentacją projektową	2010 – 2013 r.			950,00		Fundusze UE, budżet powiatu
27.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1743B Piotrowszczyzna – Gruzka – dr. woj. nr 693 wraz z dokumentacją projektową	2008 – 2011 r.			850,00		Budżet powiatu
28.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1777B we wsi Dobrowoda	2009 – 2011 r.			600,00		Fundusze UE, budżet powiatu
29.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1775B Kleszczele (ul. Białowieska) – Policzna wraz z dokumentacją projektową i wykupem działek	2009 – 2012 r.			900,00		
30.	Przebudowa ulicy Mickiewicza w Kleszczelach (dr. pow. Nr 1747B)	2008 – 2009 r.			500,00		
31.	Przebudowa ulicy Boćkowskiej w Kleszczelach (dr. pow. Nr 1747B) wraz z dokumentacją projektową	2010 – 2011 r.			430,00		Budżet powiatu
32.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1744B d wsi Pogrzeby wraz z dokumentacją projektową	2011 – 2013 r.			350,00		Budżet powiatu
33.	Remont przepustu w Policznej (dr. pow. Nr 1775B)	2009 r.			50,00		Budżet powiatu
34.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1481B Trześcianka – Puchty wraz z wykupem działek	2008 – 2009 r.			1 110,939		Fundusze UE, budżet powiatu
35.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1630B Białki – Ogrodniki – Iwanki wraz z	2008 – 2011 r.			1 000,00		

„Program ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2008 – 2011”

	dokumentacja projektową	2010 – 2011 r.			
36.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1632B do wsi Odryniki wraz z dokumentacją projektową	2010 – 2011 r.	180,00	Budżet powiatu	
37.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1601B na odc. Tyniewicze – Narew wraz z niezbędną dokumentacją	2008 – 2010 r.	2 300,00	Fundusze UE, budżet powiatu	
38.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1627B Tyniewicze – Łopuchówka wraz z niezbędną dokumentacją	2009 – 2011 r.	300,00	Budżet powiatu	
39.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1626B Kotłówka – Koweła – Rzepińska wraz z dokumentacją	2010 – 2012 r.	750,00	Fundusze UE, budżet powiatu	
40.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1628B Łosinka – Chrabostówka wraz z dokumentacją	2011 – 2013 r.	510,00	Budżet powiatu	
41.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1480B Dawidowicze – Soce – Trześcianka wraz z dokumentacją	2011 – 2013 r.	900,00	Fundusze UE, budżet powiatu	
42.	Remont przepustu w Zabrodach (dr. pow. Nr 1646B) wraz z dokumentacją	2008 – 2009 r.	85,00	Budżet powiatu	
43.	Przebudowa ciągu drogi powiatowej Nr 1635B i 1638B Lewkowo Nowe – Lewkowo Stare – Kapitańszczyzna oraz budowa chodników wraz z dokumentacją	2009 – 2013 r.	1 780,00	Fundusze UE, budżet powiatu	
44.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1643B do wsi Słobódka wraz z dokumentacją	2008 – 2010 r.	360,00	Budżet powiatu	
45.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1639B Podlewkowie – Ochrydy wraz z dokumentacją	2008 – 2010 r.	220,00	Budżet powiatu	
46.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1636B Podlewkowie – Kminiówka – Zabłotczyzna wraz z dokumentacją i wykupem działek	2008 – 2011 r.	1 090,00	Fundusze UE, budżet powiatu	
47.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1640B Krzywicz – Bernardzki Most – Narewka wraz z dokumentacją	2009 – 2013 r.	2 600,00		
48.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1602B	2009 – 2013 r.	1 124,00		

„Program ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2008 – 2011”

	we wsi Zbucz wraz z dokumentacją	2008 – 2013 r.	Związek Gmin Regionu Puszcz Białowieskiej	19 100,00	Fundusze UE
49.	Budowa zakładu zagospodarowania odpadów	2008 – 2013 r.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Hajnówce	400,00	Fundusze UE, budżet powiatu
50.	Kompleksowa modernizacja systemu grzewczego wraz z ociepleniem budynku przy ul. Piłsudskiego 10A w Hajnówce	2008 – 2013 r.	Starostwo Powiatowe	3 237,00	Fundusze UE, budżet powiatu, budżet państwa
51.	Remont i termomodernizacja Zespołu Szkół Zawodowych	2008 – 2013 r.		1 215,00	
52.	Remont i termomodernizacja Zespołu Szkół Ogólnokształcących	2008 – 2013 r.		600,00	Fundusze UE, budżet powiatu
53.	Remont i modernizacja Zespołu Szkół z Dodatkową Nauką Języka Białoruskiego	2008 – 2013 r.		1 260,00	Fundusze UE, budżet powiatu, budżet państwa
54.	Remont i termomodernizacja Hajnowskiego Centrum Kształcenia Zawodowego	2008 – 2013 r.		4 250,00	
55.	Remont i modernizacja Zespołu Szkół Leśnych	2008 – 2013 r.		137,550	
56.	Termomodernizacja Zespołu Szkół Nr 4	2008 – 2013 r.	SP ZOZ w Hajnówce	1 250,00	Fundusze UE, budżet powiatu
57.	Termomodernizacja budynku Przychodni Rejonowej Nr 1 w Hajnówce	2008 r.	SP ZOZ w Hajnówce	100,00	Fundusze UE, budżet powiatu NFOŚiGW
58.	Podłączenie obiektów szpitalnych do miejskiej sieci ciepłowniczej	2008 – 2009 r.	Zarząd Powiatu	W ramach bieżącej działalności	Budżet powiatu
59.	Opiniowanie projektów gminnych programów ochrony środowiska	2008r.	Powiat hajnowski	W ramach bieżącej działalności	
60.	Wspomaganie prowadzenia edukacji ekologicznej przez samorządy, lokalne organizacje pozarządowe i grupy obywatelskie	Zadania ciągłe			
61.	Propagowanie działań proekologicznych				

Źródło: PRL powiatu hajnowskiego, dane w formie ankiety ze Starostwa Powiatowego

TABELA NR 12 Zadania koordynowane¹⁸

LP.	Nazwa zadania	Planowany termin realizacji zadania	Jednostka realizacyjna	Źródła finansowania
1.	<p>Efektywne zarządzanie zasobami wodnymi:</p> <ul style="list-style-type: none"> — rozpoznanie i udokumentowanie zasobów wodnych, — zapewnienie odpowiedniej ilości i jakości wody dla ludności, — ochrona zasobów wodnych przed zanieczyszczeniem oraz niewłaściwą lub nadmierną eksploatacją, — utrzymywanie lub poprawa stanów ekosystemów wodnych i od wody zależnych, — ochrona przed powodzią oraz suszą, — zapewnienie wody na potrzeby rolnictwa i przemysłu, — zaspokojenie potrzeb związanych z turystyką, sportem, rekreacją, — tworzenie warunków dla energetycznego, transportowego oraz rybackiego wykorzystania wód. 	Do 2010	Wojewoda, samorządy terytorialne – i podległe im jednostki, RZGW, podmioty gospodarcze, WIOŚ	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, EkoFundusz, środki własne podmiotów gospodarczych, Fundusz Spójności, fundusze unijne, Program Life, banki kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe
2.	Ochrona zasobów i poprawa stanu wód podziemnych i powierzchniowych	Zadanie ciągłe	Wojewoda, samorządy terytorialne – i podległe im jednostki, RZGW, podmioty gospodarcze, Inspekcja Sanitarna	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, EkoFundusz, środki własne podmiotów gospodarczych, Fundusz Spójności, fundusze unijne, Program Life, banki kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe
3.	Zapewnienie mieszkańcom wody pitnej dobrej jakości	Zadanie ciągłe	Wojewoda, samorządy terytorialne – i podległe im jednostki, RZGW, podmioty gospodarcze, WIOŚ	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, EkoFundusz, środki własne podmiotów gospodarczych, Fundusz Spójności, fundusze unijne, Program Life, banki kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe
4.	Zwiększenie retencyjności zlewni oraz poprawa stanu technicznego urządzeń zabezpieczenia przeciwpowodziowego	Zadanie ciągłe	samorządy terytorialne – i podległe im jednostki, RZGW, podmioty gospodarcze	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, środki własne podmiotów gospodarczych, banki – kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe

¹⁸ „Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2007 – 2010” – Białystok 2007r.

„Program ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2008 – 2011”

LP.	Nazwa zadania	Planowany termin realizacji zadania	Jednostka realizacyjna	Źródła finansowania
5.	Ochrona gleb użytkowanych rolniczo	Zadanie ciągłe	samorządy terytorialne – i podległe im jednostki, ARiMR, podmioty gospodarcze	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, środki własne podmiotów gospodarczych, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, banki – kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe
6.	Ograniczenie emisji pyłu celem niedopuszczenia do przekroczenia stężeń w powietrzu	2008 – 2010	samorządy terytorialne – i podległe im jednostki, GDDKiA, podmioty gospodarcze, WIOŚ	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, EkoFundusz, środki własne podmiotów gospodarczych, fundusze unijne, Program Life, banki – kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe
7.	Ograniczenie emisji niskiej	Zadanie ciągłe	samorządy terytorialne – i podległe im jednostki, GDDKiA, podmioty gospodarcze	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, EkoFundusz, środki własne podmiotów gospodarczych, fundusze unijne, Program Life, banki – kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe
8.	Ograniczenie emisji z procesów przemysłowych, energetyki i ciepłowni	Zadanie ciągłe	samorządy terytorialne – i podległe im jednostki, GDDKiA, podmioty gospodarcze, WIOŚ	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, EkoFundusz, środki własne podmiotów gospodarczych, fundusze unijne, Program Life, banki – kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe
9.	Zwiększenie wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii	Zadanie ciągłe	samorządy terytorialne – i podległe im jednostki, GDDKiA, podmioty gospodarcze	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, EkoFundusz, środki własne podmiotów gospodarczych, fundusze unijne, Program Life, banki – kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe
10.	Ograniczenie uciążliwości akustycznej dla mieszkańców	Zadanie ciągłe	samorządy terytorialne – i podległe im jednostki, GDDKiA, podmioty gospodarcze, WIOŚ	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, środki własne podmiotów gospodarczych, fundusze unijne, Program Life, banki – kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe
11.	Ocena stanu akustycznego środowiska i obserwacja zmian klimatu akustycznego	Zadanie ciągłe	samorządy terytorialne – i podległe im jednostki, GDDKiA, podmioty gospodarcze, WIOŚ	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, środki własne podmiotów gospodarczych, fundusze unijne, Program Life, banki – kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe
12.	Ochrona przed polami elektromagnetycznymi	Zadanie ciągłe	samorządy	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe

„Program ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2008 – 2011”

LP.	Nazwa zadania	Planowany termin realizacji zadania	Jednostka realizacyjna	Źródła finansowania
			terytorialne – i podległe im jednostki, podmioty gospodarcze	fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, środki własne podmiotów gospodarczych, fundusze unijne, Program Life, banki - kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe
13.	Ochrona, rozwój i uporządkowanie systemu obszarów chronionych	Zadanie ciągłe	Wojewoda, samorządy terytorialne – i podległe im jednostki, Białowiecki Park Narodowy	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, środki własne podmiotów gospodarczych, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, banki – kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe
14.	Kształtowanie przestrzeni regionu z uwzględnieniem wartości przyrodniczych i krajobrazowych	Do 2010	Wojewoda, samorządy terytorialne – i podległe im jednostki, Białowiecki Park Narodowy	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, środki własne podmiotów gospodarczych, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, banki – kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe
15.	Ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów	Do 2010	Wojewoda, samorządy terytorialne – i podległe im jednostki, Białowiecki Park Narodowy	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, środki własne podmiotów gospodarczych, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, banki – kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe
16.	Rozwój rolnictwa zrównoważonego i promocja produktów ekologicznych	Zadanie ciągłe	Wojewoda, samorządy terytorialne – i podległe im jednostki,	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, środki własne podmiotów gospodarczych, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, banki - kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe
17.	Zapobieganie rozpowszechnianiu GMO	Zadanie ciągłe	Wojewoda, samorządy terytorialne – i podległe im jednostki,	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, środki własne podmiotów gospodarczych, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, banki - kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe
18.	Zapewnienie ochronnych, gospodarczych i społecznych funkcji lasu oraz powszechnej ochrony lasów w związku z bieżącymi zagrożeniami	Zadanie ciągłe	samorządy terytorialne – i podległe im jednostki, Białowiecki Park Narodowy, administracja LP	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, środki własne podmiotów gospodarczych, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, banki – kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty

„Program ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2008 – 2011”

LP.	Nazwa zadania	Planowany termin realizacji zadania	Jednostka realizacyjna	Źródła finansowania
19.	Zmniejszenie ryzyka wystąpienia poważnej awarii i ograniczanie skutków w przypadku jej wystąpienia	Do 2010	samorządy terytorialne – i podległe im jednostki, podmioty gospodarcze, WIOŚ	bankowe Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, środki własne podmiotów gospodarczych, banki – kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe
20.	Bezpieczny transport substancji niebezpiecznych	Do 2010	samorządy terytorialne – i podległe im jednostki, podmioty gospodarcze, WIOŚ	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, środki własne podmiotów gospodarczych, banki – kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe
21.	Edukacja ekologiczna	Zadanie ciągłe	samorządy terytorialne – i podległe im jednostki, organizacje pozarządowe, WIOŚ	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, EkoFundusz
22.	Realizacja programu, w tym współpraca z instytucjami zagranicznymi i krajowymi, administracją rządową i samorządową	Zadanie ciągłe	samorządy terytorialne – i podległe im jednostki, organizacje pozarządowe, WIOŚ	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, EkoFundusz
23.	Monitoring stanu środowiska, w tym bazy danych nt. emisji zanieczyszczeń - powietrze, odpady, ścieki, hałas i in.	Zadanie ciągłe	samorządy terytorialne – i podległe im jednostki, organizacje pozarządowe, WIOŚ	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, EkoFundusz
24.	Wdrożenie i utrzymanie systemu zarządzania i informacji o środowisku	Zadanie ciągłe	samorządy terytorialne – i podległe im jednostki, organizacje pozarządowe, WIOŚ	Budżet państwa, środki własne samorządów, krajowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, EkoFundusz

11 WYTYCZNE DLA SAMORZĄDÓW

Przy sporządzaniu gminnych programów ochrony środowiska należy uwzględnić ustalenia zawarte w dokumentach:

- *Programie wykonawczym do II polityki ekologicznej państwa,*
- *Polityce ekologicznej państwa na lata 2003 - 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010,*
- *Programie Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2007 – 2010,*
- *Programie ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2008 – 2011.*

Przy sporządzaniu gminnych programów ochrony środowiska muszą być uwzględniane wszystkie wymagania obowiązujących przepisów prawnych, dotyczących ochrony środowiska i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych.

Przy sporządzaniu gminnych programów ochrony środowiska powinny być brane pod uwagę także różne programy rządowe, które w tym, czy innym stopniu dotyczą ochrony środowiska i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych.

Programy gminne powinny składać się z:

- zadań własnych gminy (przedsięwzięcia, które będą finansowane w całości lub częściowo ze środków będących w dyspozycji gminy);
- zadań koordynowanych (pozostałe zadania związane z ochroną środowiska i racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych, które są finansowane ze środków przedsiębiorstw oraz ze środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla wojewódzkiego i centralnego, bądź instytucji działających na terenie gminy, ale podległych bezpośrednio organom wojewódzkim lub centralnym).

Zadania własne powinny być w programie ujęte z pełnym zakresem informacji niezbędnej do kontroli ich realizacji (opis przedsięwzięcia, terminy realizacji, instytucja odpowiedzialna, koszty, źródła finansowania). Zadania koordynowane powinny być w programie ujęte z takim stopniem szczegółowości, jaki jest dostępny na terenie gminy.

Gminny Program Ochrony Środowiska powinien być skoordynowany ze sporządzanymi na szczeblu gminy programami sektorowymi, gminnymi programami rozwoju infrastruktury: mieszkalnictwa, transportu, zaopatrzenia w wodę, itd., gminnym planem gospodarowania odpadami, sporządzonym zgodnie z ustawą o odpadach, a także obejmującym obszar gminy programem ochrony powietrza, programem ochrony środowiska przed hałasem i programem ochrony wód, (jeżeli programy takie dla obszarów obejmujących daną jednostkę samorządową lub jego część zostały lub zostaną opracowane w związku z wymaganiami wynikającymi z ustawy Prawo ochrony środowiska).

Ponadto gminne programy ochrony środowiska powinny uwzględniać:

- zadania wynikające z ustawy o ochronie przyrody, tj. uwzględnienie rejestru pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych użytków ekologicznych oraz zespołów przyrodniczo - krajobrazowych;

- zadania wynikające z ustawy Prawo geologiczne i górnicze w zakresie ochrony złóż kopaliny i rekultywacji terenów poeksploatacyjnych;
- zadania wynikające z ustawy Prawo ochrony środowiska i ustawy o wprowadzeniu ustawy Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw w zakresie programu działań dotyczącego m.in.:
 - problematyki hałasu - opracowanie map akustycznych;
 - gospodarki wodnej i ochrony przeciwpowodziowej;
 - rolnictwa ekologicznego;
 - edukacji ekologicznej;
- rozwiązania wynikające ze Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 r. oraz Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego do 2020r., Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Podlaskiego na lata 2007 – 2010;
- założenia z gminnych programów branżowych.

Polityka ekologiczna państwa wyznacza cele realizacyjne w postaci limitów krajowych. Limity te muszą znaleźć swoje odzwierciedlenie w wojewódzkich planach ochrony środowiska. W planach gminnych powinny być ujęte - wybiórczo lub w pełnym pakiecie - w zależności od specyficznych warunków danej gminy.

Realizacja polityki ekologicznej jest obowiązkiem organu wykonawczego gminy, tj. wójta (burmistrza). Sporządza on gminny program ochrony środowiska. Program uchwała rada gminy. Program podlega opiniowaniu przez zarząd powiatu. Wójt (burmistrz) sporządza co dwa lata raport z wykonania programu, który przedstawia radzie gminy.

12 ZAMIERZENIA GMIN W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA

Zamierzenia gmin powiatu hajnowskiego w zakresie ochrony środowiska analizowano na podstawie ankiet i zadań długoterminowych w opracowanych dotychczas programach ochrony środowiska oraz innych dokumentach strategicznych samorządów. Zadania gmin ujęte zostały w **ZAŁĄCZNIKU NR 6**. Analizą objęto następujące rodzaje dokumentów:

- programy ochrony środowiska,
- plany gospodarki odpadami,
- plany rozwoju lokalnego,
- studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin,
- strategie rozwoju lub zrównoważonego rozwoju gmin,
- raporty i sprawozdania z realizacji programów ochrony środowiska i planów gospodarki odpadami.

Programy ochrony środowiska poszczególnych gmin powiatu obejmują analizę aktualnego stanu poszczególnych komponentów środowiska oraz infrastruktury technicznej służącej ochronie środowiska, a także wynikające z przeprowadzonej analizy priorytety i zadania. W większości programy zawierają wykaz przedsięwzięć niezbędnych do realizacji ze wskazaniem źródeł ich finansowania.

Plany gospodarki odpadami w sposób szczegółowy bilansują ilościowo wytwarzane odpady, opisują stan istniejący składowisk odpadów i sposób postępowania z odpadami oraz przedstawiają propozycje organizacyjne i techniczne selektywnej zbiórki odpadów wraz z metodami ich usuwania i unieszkodliwiania. Celem planów jest wybór i wskazanie optymalnej drogi postępowania w zakresie gospodarki odpadami. Zawierają one szacunkowe koszty i źródła finansowania poszczególnych przedsięwzięć.

Pozostałe rodzaje dokumentów nakreślają przeważnie jedynie cele i kierunki rozwoju gmin z uwzględnieniem potrzeby ochrony środowiska.

Główne zamierzenia gmin powiatu hajnowskiego z zakresu ochrony środowiska to:

- rozbudowa kanalizacji sanitarnej
- modernizacja oczyszczalni ścieków,
- budowa przyzagrodowych oczyszczalni ścieków na terenach wiejskich
- modernizacja wodociągów,
- modernizacja - zmniejszenie uciążliwości kotłowni, niejednokrotnie przy zastosowaniu energii odnawialnej wraz z termomodernizacją budynków,
- modernizacja systemów ciepłowniczych
- budowa sieci gazowniczej
- rozwój systemów selektywnej zbiórki odpadów,

- rozwój systemu zbiórki odpadów niebezpiecznych
- rekultywacja zamkniętych składowisk lub ich wydzielonych części,
- rozwój systemu postępowania z odpadami zawierającymi azbest – inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest na terenie gmin, ew. finansowe wsparcie działań w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest przez osoby fizyczne,
- modernizacja dróg,
- budowa ścieżek rowerowych,
- edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży.

Zadania te mają być finansowane ze środków własnych gmin, z gminnych, powiatowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Białymstoku oraz ze środków finansowych NFOŚiGW oraz Funduszy Strukturalnych. Wartości inwestycji podane w poszczególnych dokumentach są jedynie szacunkowe, a potrzeby finansowe w tym zakresie ogromne. Planowane zamierzenia będą realizowane przez szereg kolejnych lat.

13 UWARUNKOWANIA REALIZACYJNE PROGRAMU

Realizacja *Programu* odbywać się będzie poprzez wykorzystanie przez władze samorządowe instrumentów prawnych, ekonomiczno – finansowych i społecznych. Ważnym czynnikiem realizacyjnym jest również przynależność Polski do Wspólnoty Europejskiej. Koordynatorem i głównym wykonawcą *Programu* będzie organ wykonawczy powiatu – Zarząd Powiatu Hajnowskiego.

13.1 Uwarunkowania prawne

W celu realizacji polityki ekologicznej państwa na poziomie regionalnym Zarząd Powiatu Hajnowskiego w art. 17 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska został obligowany do sporządzenia powiatowego programu ochrony środowiska.

Zgodnie z art. 14 ww. ustawy *Program* określa w szczególności:

- cele ekologiczne,
- priorytety ekologiczne (w tym: poziomy celów długoterminowych),
- rodzaj i harmonogram działań proekologicznych,
- środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno – ekonomiczne i środki finansowe.

Projekt *Programu* podlega zaopiniowaniu przez zarząd województwa, a następnie uchwaleniu przez zarząd powiatu. Z wykonania programu zarząd powiatu sporządza co 2 lata raport, który przedstawia radzie powiatu.

Realizacja *Programu ochrony środowiska powiatu hajnowskiego na lata 2008 - 2011* odbywać się będzie zgodnie z przepisami prawa polskiego i unijnego, w szczególności przy uwzględnieniu zasady zrównoważonego rozwoju.

13.2 Uwarunkowania ekonomiczne

Szczególne znaczenie ma ekonomiczny aspekt realizacji *Programu*. Bez zabezpieczenia odpowiednich środków finansowych oraz źródeł finansowania nie jest możliwa realizacja *Programu*. Analizując wydatki z budżetów gmin powiatu hajnowskiego, zauważyć można, że zadania z zakresu ochrony środowiska są bardzo kosztowne. Gminy muszą korzystać ze źródeł zewnętrznego finansowania. Konieczne jest zabezpieczenie odpowiednich środków finansowych na realizację priorytetów i celów niniejszego *Programu*.

Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska w skali powiatu hajnowskiego stanowiły w 2006 roku 8,43% ogółu wydatków. Wśród ponoszonych wydatków środki własne na inwestycje z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej jednostek samorządu terytorialnego powiatu hajnowskiego w 2006 roku stanowiły 41,9%.

Analizując strukturę nakładów inwestycyjnych jednostek samorządu terytorialnego powiatu hajnowskiego można stwierdzić, że największy udział procentowy w nakładach inwestycyjnych na ochronę środowiska stanowiły środki pochodzące z kredytów i pożyczek krajowych (37,8%), następnie środki z zagranicy (26,8%), środki własne (21,7%), fundusze ekologiczne (10,4%), środki z budżetu centralnego i inne (3,3%).

TABELA NR 13 Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska.

Wyszczególnienie	Ogółem	Środki					Fundusze ekologiczne (pożyczki kredyty dotacje)	Kredyty i pożyczki krajowe (w tym bankowe)	Inne środki (w tym nakłady niefinansowe)
		własne	z budżetu			z zagranicy			
			centralne	wojewódzkie	gminy				
w tys. zł.									
Powiat hajnowski									
2006	12 185,3	2 648,2	360,6	0,0	0,0	3 275,7	1 268,8	4 607,0	25,0

Źródło: www.stat.gov.pl

Główne źródła „dochodu” wspomagające realizację niniejszego Programu, na wszystkich szczeblach administracji samorządowej w województwie podlaskim, to:

- instytucjonalne:
 - budżety własne jednostek samorządu terytorialnego,
 - Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
 - Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Białymstoku,
 - powiatowy i gminne fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
 - Fundacja Ekofundusz
 - fundusze pomocowe Unii Europejskiej
 - budżet Państwa
 - banki
- przedmiotowe:
 - administracyjne kary pieniężne wymierzone za niedopełnianie standardów określonych decyzjami administracyjnymi,
 - grzywny,
 - opłaty koncesyjne, za eksploatację kopalni,
 - opłaty za korzystanie ze środowiska, realizowane zgodnie z zasadą „zanieczyszczający płaci”,
 - kary i opłaty za brak pozwoleń w zakresie ochrony środowiska,
 - środki mieszkańców i przedsiębiorców
 - dotacje, spadki i darowizny.

Środki własne samorządu terytorialnego

Na realizację części zadań jednostki samorządu terytorialnego będą musiały przeznaczyć własne środki. Do uzyskania niektórych dotacji konieczne jest zainwestowanie w przedsięwzięcie własnych środków na wymaganym poziomie. Fundusze te pochodzą z bieżących środków, takich jak np. podatki i opłaty lokalne, udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa.

Fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej

Zasady funkcjonowania narodowego, wojewódzkich, powiatowych i gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej określa Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U.Nr 25 z 2008 r., poz. 150 z póź. zm.).

Zasadniczym celem **Narodowego Funduszu** jest wspieranie finansowe przedsięwzięć podejmowanych dla poprawy jakości środowiska w Polsce. Główne kierunki jego działalności określa Polityka Ekologiczna Państwa, natomiast co roku aktualizowane są cele szczegółowe, w tym zwłaszcza zasady udzielania pomocy finansowej oraz lista przedsięwzięć priorytetowych www.nfosigw.gov.pl. W zakresie ochrony powierzchni ziemi, w tym ochrony środowiska przed odpadami, zakłada się dofinansowanie zadań inwestycyjnych zgodnych z niżej wymienionymi programami priorytetowymi.:

- likwidacja uciążliwości starych składowisk odpadów niebezpiecznych,
- unieszkodliwianie odpadów powstających w związku z transportem samochodowym oraz zbiórka i wykorzystanie olejów przepracowanych,
- przeciwdziałanie powstawaniu i unieszkodliwianie odpadów przemysłowych i odpadów niebezpiecznych,
- realizacja międzygminnych i regionalnych programów zagospodarowania odpadów komunalnych (w tym budowa zakładów przetwórstwa odpadów oraz wspomaganie systemów zagospodarowania osadów ściekowych).

Rolą **wojewódzkiego funduszu** jest wspieranie finansowe przedsięwzięć proekologicznych o zasięgu regionalnym, a podstawowym źródłem ich przychodów są wpływy z tytułu opłat za korzystanie ze środowiska i administracyjnych kar pieniężnych. W każdym województwie WFOŚiGW przygotowują na wzór NFOSiGW listy zadań priorytetowych, które mogą być finansowane z ich środków oraz zasady i kryteria, które będą obowiązywać przy wyborze zadań do realizacji.

Fundusze oprócz udzielania pożyczek i przyznawania dotacji, zgodnie z art. 411 ust. 1 Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. – Prawo ochrony środowiska, mogą także:

- ✓ udzielać dopłat do oprocentowania preferencyjnych kredytów i pożyczek,
- ✓ wnosić udziały spółek działających w kraju,
- ✓ nabywać obligacje, akcje i udziały spółek działających w kraju.

Ww. ustawa w dziale II rozdział 4 określa przeznaczenie środków finansowych funduszy gminnych, powiatowych i wojewódzkich.

Środki **powiatowego funduszu** mogą być wydatkowane na:

- edukację ekologiczną oraz propagowanie działań proekologicznych i zasady zrównoważonego rozwoju,
- wspomaganie realizacji zadań państwowego monitoringu środowiska,
- wspomaganie innych systemów kontrolnych i pomiarowych oraz badań stanu środowiska, a także systemów pomiarowych zużycia wody i ciepła,
- realizowanie zadań modernizacyjnych i inwestycyjnych, służących ochronie środowiska i

gospodarce wodnej, w tym instalacji lub urządzeń ochrony przeciwpowodziowej i obiektów małej retencji wodnej,

- urządzenie i utrzymywanie terenów zieleni, zadrzewień, zakrzewień i parków,
- realizację przedsięwzięć związanych z gospodarką odpadami,
- wspieranie działań przeciwdziałających zanieczyszczeniom,
- profilaktykę zdrowotną dzieci na obszarach, na których występują przekroczenia standardów jakości środowiska,
- wspieranie wykorzystania lokalnych źródeł energii odnawialnej oraz pomoc dla wprowadzenia bardziej przyjaznych dla środowiska nośników energii,
- wspieranie ekologicznych form transportu,
- działania z zakresu rolnictwa ekologicznego bezpośrednio oddziałujące na stan gleby, powietrza i wód, w szczególności na prowadzenie gospodarstw rolnych produkujących metodami ekologicznymi położonych na obszarach szczególnie chronionych na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody,
- inne zadania ustalone przez radę gminy, służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej, wynikające z zasady zrównoważonego rozwoju, w tym na programy ochrony środowiska.

EkoFundusz

EkoFundusz jest fundacją powołaną w 1992 r. przez Ministra Finansów dla efektywnego zarządzania środkami finansowymi pochodzącymi z zamiany części zagranicznego długu na wspieranie przedsięwzięć z dziedziny ochrona środowiska (tzw. konwersja długu). Dotychczas decyzję o ekokonwersji polskiego długu podjęły Stany Zjednoczone, Francja, Szwajcaria, Włochy, Szwecja i Norwegia. Tak więc EkoFundusz zarządza środkami finansowymi pochodzącymi z ekokonwersji łącznie ponad 571 mln USD do wydatkowania w latach 1992-2010. EkoFundusz jest niezależną fundacją działającą według prawa polskiego, a w szczególności wg ustawy o fundacjach (Dz.U.Nr 46 z 1991r., poz. 203, z póź. zm.), a także Statutu. Obecnie Fundatorem jest Minister Skarbu Państwa.

Priorytetowymi dziedzinami EkoFunduszu są ochrona różnorodności biologicznej, gospodarka odpadami i rekultywacja gleb zanieczyszczonych, unieszkodliwianie odpadów komunalnych i niebezpiecznych, ograniczenie emisji gazów powodujących zmiany klimatu ziemi (ochrona klimatu), ograniczenie transgranicznego transportu dwutlenku siarki i tlenków azotu oraz eliminacja niskich źródeł ich emisji (ochrona powietrza). Dotacje mogą uzyskać projekty dotyczące inwestycji związanych bezpośrednio z ochroną środowiska (w ich fazie implementacyjnej), a w dziedzinie przyrody również projekty nie inwestycyjne, poza opracowaniami i dokumentacją techniczną (www.ekofundusz.org.pl).

EkoFundusz udziela wsparcia finansowego w formie bezzwrotnych dotacji, a także preferencyjnych pożyczek.

Programy Operacyjne na lata 2007 – 2013

Programy Operacyjne stanowią podstawowe narzędzia do osiągnięcia założonych

w *Narodowych Strategicznych Ramach Odniesienia na lata 2007 – 2013* celów przy wykorzystaniu środków Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania przedsięwzięć w ochronę środowiska w Polsce, w nowym okresie programowym na lata 2007-2013 będzie *Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (POIiŚ)*. Głównym celem *Programu* jest podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej.

Na realizację POIiŚ w latach 2007-2013 zostanie przeznaczonych ponad 36 mld euro. Ze środków Unii Europejskiej będzie pochodziło 27 848,3 mln euro (w tym ze środków Funduszu Spójności – 21 511,06 mln euro (77%) oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego – 6 337,2 mln euro (23%). *Program* obejmie wsparciem takie dziedziny jak: transport, środowisko, energetykę, kulturę i dziedzictwo kulturowe, szkolnictwo wyższe, a także ochronę zdrowia.

W zakresie ochrony środowiska przewidziano dofinansowanie dla dużych inwestycji komunalnych, inwestycji ekologicznych w przedsiębiorstwach, projektów ochrony przyrody i bezpieczeństwa ekologicznego, a także edukacji ekologicznej. Wsparcie z *Programu* otrzymają zarówno samorządy i przedsiębiorcy, jak również m.in. organizacje pozarządowe, administracja parków narodowych i Lasów Państwowych.

Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka

Program ma na celu wspieranie projektów o dużym znaczeniu dla gospodarki, jak również wspieranie szeroko rozumianej innowacyjności. Wspierane będą działania z zakresu innowacji: produktowej, procesowej (usługowej) oraz organizacyjnej. Wspierana i promowana będzie innowacyjność na poziomie co najmniej krajowym i/lub międzynarodowym (określana jako innowacyjność średnia i wysoka).

Cele szczegółowe PO IG:

- zwiększenie innowacyjności przedsiębiorstw,
- wzrost konkurencyjności polskiej nauki,
- zwiększenie roli nauki w rozwoju gospodarczym,
- zwiększenie udziału innowacyjnych, produktów polskiej gospodarki w rynku międzynarodowym,
- tworzenie trwałych i lepszych miejsc pracy.

Program Operacyjny Kapitał Ludzki

Celem głównym *Programu* jest: umożliwienie pełnego wykorzystania potencjału zasobów ludzkich, poprzez wzrost zatrudnienia i potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw i ich pracowników, podniesienie poziomu wykształcenia społeczeństwa, zmniejszenie obszarów wykluczenia

społecznego oraz wsparcie dla budowy struktur administracyjnych państwa. Program składa się z 11 Priorytetów, realizowanych zarówno na poziomie centralnym jak i regionalnym.

Program Operacyjny Europejskiej Współpracy Terytorialnej

W latach 2007-2013 współpraca w wymiarze transgranicznym, transnarodowym i międzyregionalnym będzie realizowana w ramach odrębnego celu polityki spójności Unii Europejskiej – Europejska Współpraca Terytorialna (EWT).

Przewiduje się realizację następujących programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej z udziałem Polski:

- współpraca transgraniczna:
 - trzy dwustronne programy na granicy polsko-niemieckiej (z udziałem Meklemburgii, Brandenburgii i Saksonii),
 - Polska – Republika Czeska,
 - Polska – Słowacja,
 - Polska – Litwa,
 - Polska – Szwecja – Dania (Południowy Bałtyk).
- współpraca transnarodowa:
 - Obszar Europy Środkowo-Wschodniej,
 - Region Morza Bałtyckiego,
- program współpracy międzyregionalnej obejmujący całe terytorium UE.

Na granicach zewnętrznych UE współpraca transgraniczna z krajami partnerskimi będzie wspierana ze środków Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa. W ramach tego instrumentu z udziałem Polski realizowane będą programy współpracy transgranicznej z Ukrainą, Białorusią i Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej.

Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej

Celem głównym PO Rozwój Polski Wschodniej jest przyspieszenie tempa rozwoju społeczno – gospodarczego Polski Wschodniej (tj. województw: lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego, świętokrzyskiego i warmińsko – mazurskiego).

Cel ten nawiązuje do *Programu Rządu „Solidarne Państwo”* i wynika ze sformułowanych w perspektywie średniookresowej celów Strategii Rozwoju Kraju 2007 – 2015 oraz jest zgodny z celem NSRO 2007 – 2013, którym jest „Tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.”

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

Siedmioletni *Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW)* ma przyczynić się do zapewnienia

opłacalności produkcji rolnej, modernizacji gospodarstw i przetwórstwa artykułów rolnych, wspartych przez rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej.

W ramach *PROW* zagadnienia środowiskowe realizowane będą w ramach następujących działań:

- wsparcie gospodarstw na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW),
- płatności dla obszarów Natura 2000 oraz związanych z wdrożeniem Ramowej Dyrektywy Wodnej,
- program rolnośrodowiskowy (płatności rolnośrodowiskowe),
- zalesienie gruntów rolnych oraz zalesienie gruntów innych niż rolne,
- odtwarzanie potencjału produkcji leśnej zniszczonego przez katastrofy i wprowadzenie instrumentów zapobiegawczych,
- różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej,
- podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej:
 - gospodarka wodno-ściekowa w szczególności zaopatrzenie w wodę, odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, w tym systemów kanalizacji sieciowej lub kanalizacji zagrodowej,
 - tworzenie systemu zbioru, segregacji, wywozu odpadów komunalnych,
 - wytwarzanie lub dystrybucja energii ze źródeł odnawialnych, w szczególności wiatru, wody, energii geotermalnej, słońca, biogazu albo biomasy,
 - poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa (scalanie gruntów, gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi).

Fundusz Spójności – okres programowania 2004 - 2006

Głównym celem strategii środowiskowej Funduszu Spójności jest wsparcie dla realizacji zadań inwestycyjnych władz publicznych w zakresie ochrony środowiska, wynikających z wdrożenia prawa Unii Europejskiej. Priorytety (tematyka) dla Funduszu Spójności w zakresie ochrony środowiska obejmuje między innymi racjonalizację gospodarki odpadami. Beneficjentami końcowymi mogą być jednostki samorządu terytorialnego (gminy, związki gmin, związki komunalne) i przedsiębiorstwa komunalne. Dofinansowane mogą być projekty o wartości kosztorysowej, co najmniej 10 mln euro. Korzystanie ze środków Funduszu Spójności w Polsce oparte są na Strategii Wykorzystania Funduszu Spójności. Zgodnie z obowiązującymi w zakresie polityki strukturalnej zasadami współfinansowania, pomoc z Funduszu Spójności na określony projekt będzie wynosić maksymalnie od 80% do 85 % kosztów kwalifikowanych. Pozostałe, co najmniej 15 % musi zostać zapewnione przez beneficjenta. Środki te mogą pochodzić np. z budżetu gminy, środków własnych przedsiębiorstw komunalnych, środków NFOSIGW (dotacji, kredytów), budżetu państwa, innego niezależnego źródła (np. z Europejskiego Banku Inwestycyjnego, Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju). W latach 2007-

2013 projekt rozporządzenia unijnego w sprawie zmiany rozporządzenia o Utworzeniu Funduszu Spójności przewiduje w zakresie działań środowiskowych FS m.in. wsparcie dla tych działań, które wpisują się w priorytety wpisane do polityki środowiskowej Wspólnoty w programie działań na rzecz środowiska. Na przygotowanie dokumentacji do wniosku w ramach FS można uzyskać dotacje ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Program Life+

LIFE+ jest kontynuacją Instrumentu Finansowego LIFE, utworzonego przez Komisję Europejską w 1992 roku. W trakcie trzech kolejnych edycji dofinansowano realizację łącznie ponad 2500 projektów we wszystkich krajach członkowskich. W latach 2004-2006 z tej formy dofinansowania skorzystała również Polska, na obszarze której realizowano cztery projekty z zakresu ochrony środowiska i różnorodności biologicznej.

LIFE+ powinien bezpośrednio wspierać realizację priorytetów *Programu Działań na Rzecz Środowiska (2002-2012)*, do których należą:

- ochrona przyrody i bioróżnorodności,
- przeciwdziałanie zmianom klimatu,
- zminimalizowanie negatywnych skutków wpływu zanieczyszczeń środowiska na zdrowie ludzi,
- zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych i racjonalna gospodarka odpadami.

W ramach części budżetu LIFE+ będącego w dyspozycji Komisji Europejskiej ekologiczne organizacje pozarządowe, które działają minimum w trzech krajach UE, będą mogły ubiegać się o dotacje w wysokości 70% kosztów kwalifikowanych.

Norweski Mechanizm Finansowy i Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego

Rząd Polski w październiku 2004 r. podpisał dwie umowy, które umożliwiają korzystanie z dodatkowych, obok funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności Unii Europejskiej, źródeł bezzwrotnej pomocy zagranicznej. Darczyńcami są 3 kraje EFTA (Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu): Norwegia, Islandia i Lichtenstein.

Pomoc udzielana jest w ramach dwóch instrumentów finansowych: Norweskiego Mechanizmu Finansowego i Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG). Przyznana Polsce kwota w wysokości 533,51 mln euro jest przeznaczona na lata 2004-2009.

Środki dostępne są m.in. na realizację projektów w ramach następujących obszarów tematycznych:

- ochrona środowiska, w tym środowiska ludzkiego, poprzez między innymi redukcję zanieczyszczeń i promowanie odnawialnych źródeł energii,
- promowanie zrównoważonego rozwoju poprzez lepsze wykorzystanie i zarządzanie zasobami,

- ochrona kulturowego dziedzictwa europejskiego, w tym transport publiczny i odnowa miast,
- ochrona środowiska, z uwzględnieniem
- administracyjnych zdolności wprowadzania w życie odpowiednich przepisów UE istotnych dla realizacji projektów inwestycyjnych,
- polityka regionalna i działania transgraniczne.

Zgodnie z Zasadami i Procedurami wdrażania Mechanizmu Finansowego EOG oraz Zasadami i Procedurami wdrażania Norweskiego Mechanizmu Finansowego o środki finansowe mogą ubiegać się wszystkie sektorowe instytucje publiczne i prywatne, jak również organizacje pozarządowe stanowiące osoby prawne w Polsce i działające w interesie społecznym – np. władze krajowe, regionalne lub lokalne, instytucje naukowe/badawcze, instytucje środowiskowe, organizacje społeczne i organizacje społecznego partnerstwa publiczno-prywatnego.

Trzeci (ostatni) nabór wniosków w ramach Mechanizmów Finansowych odbędzie się na przełomie 2007/2008 roku i będzie obejmował priorytety określone w *Programie Operacyjnym*, za wyjątkiem następujących obszarów priorytetowych: 2.1. „Ochrona środowiska, w tym w tym środowiska ludzkiego, poprzez m. in. Redukcję zanieczyszczeń i promowanie odnawialnych źródeł energii”, 2.3. „Ochrona kulturowego dziedzictwa europejskiego, w tym transport publiczny i ochrona miast” oraz 2.6 „Badania naukowe”.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007 – 2013

Priorytet III: Rozwój infrastruktury ochrony środowiska

Celem głównym Priorytetu III jest zachowanie dziedzictwa środowiska naturalnego poprzez inwestycje infrastrukturalne zmniejszające negatywne skutki cywilizacji.

Narastające zagrożenia i niekorzystne zjawiska będące wynikiem działalności gospodarczej, wymagają systematycznej troski i dążenia do polepszenia lub zachowania obecnego stanu środowiska naturalnego regionu. Działania w ramach tego priorytetu będą zmierzać do poprawy jakości powietrza poprzez zmniejszenie ilości zanieczyszczeń, poprawy zaopatrzenia w wodę, jakości wód powierzchniowych i podziemnych, minimalizowania ilości wytwarzanych odpadów oraz wprowadzenia systemu ich odzyskiwania i unieszkodliwiania, zapobiegania powodziom, wsparcia zarządzania ochroną środowiska oraz do wzrostu wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii. Wsparcie uzyskać mogą inwestycje skierowane na zwiększenie zasięgu i jakości funkcjonowania infrastruktury komunalnej, w tym zwłaszcza sieci kanalizacyjnej, oczyszczalni ścieków i systemów zagospodarowania odpadów, wpływające przede wszystkim na poprawę warunków życia mieszkańców Podlasia, a także na zwiększenie dostępu do terenów wypoczynkowych i turystycznie atrakcyjnych.

Beneficjentami mogą być:

- ◆ jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne,
- ◆ związki, porozumienia i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego,

- ◆ podmioty wykonujące usługi publiczne, w których większość udziałów lub akcji posiada gmina, powiat lub województwo, w tym podmioty wykonujące te usługi na mocy odrębnej umowy,
- ◆ podmioty wybrane w wyniku postępowania przeprowadzonego na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych wykonujące usługi publiczne na podstawie umowy zawartej z jednostką samorządu terytorialnego na świadczenie usług z zakresu ochrony środowiska,
- ◆ jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych,
- ◆ spółki prawa handlowego nie działające w celu osiągnięcia zysków lub przeznaczające zyski na cele statutowe, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki, porozumienia i stowarzyszenia,
- ◆ jednostki organizacyjne Lasów Państwowych,
- ◆ służby ratownicze,
- ◆ organizacje pozarządowe.

Wartość projektu dofinansowana z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego nie może przekroczyć 5 mln euro. Procentowy poziom wsparcia wynosi maksymalnie 85% wydatków kwalifikowalnych.

Komercyjne kredyty bankowe

Komercyjne kredyty bankowe ze względu na duże koszty finansowe związane z oprocentowaniem, nie powinny być brane pod uwagę jako podstawowe źródła finansowania inwestycji, lecz jako uzupełnienie środków z pożyczek preferencyjnych.

Samorządy są obecnie postrzegane przez banki jako interesujący i wiarygodni klienci, stąd dostęp do kredytów jest coraz łatwiejszy. Niedostępność środków w odpowiedniej ilości zmusi samorządy do wyboru i realizacji zadań najpilniejszych.

Kredyty udzielane na preferencyjnych warunkach

Preferencyjne kredyty na inwestycje proekologiczne, udzielane są przez banki bez możliwości umorzeń. Kredytobiorca musi posiadać przynajmniej 50% własnych środków na sfinansowanie zadania.

13.3 Planowanie przestrzenne

Planowanie przestrzenne zapewnia warunki równowagi przyrodniczej w procesie organizacji przestrzeni dla potrzeb społeczności i prognozowania rozwoju gospodarczego. Kierunek ten jest zgodny z zasadniczymi celami polityki Unii Europejskiej zawartymi między innymi w dokumencie Europejskiej Perspektywy Rozwoju Przestrzennego. Krajowe przepisy dotyczące konieczności przedstawiania zagadnień dotyczących ochrony środowiska w planie zagospodarowania

przestrzennego zawarte są w Ustawie z dnia 27.03.2003 r. o *planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz.U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.), a także w ustawach ustanawiających samorządy poszczególnych szczebli i określających ich kompetencje, w tym w zakresie gospodarki przestrzennej tj. w ustawie z dnia 8.03.1990 o *samorządzie gminnym* (Dz.U. Nr 142 z 2001 r., poz. 1591 z późn. zm.).

13.4 Uwarunkowania społeczne

Główne uwarunkowania społeczne *Programu* to dostęp do informacji i sprawiedliwość rozstrzygnięć spraw z zakresu środowiska. Prawo do informacji i udziału obywateli jest zasadą konstytucyjną, zapewnioną w art. 74 Konstytucji RP. Polska podpisała także i jako jeden z pierwszych krajów ratyfikowała Konwencję o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska, tzw. Konwencję z Aarhus¹⁹. Nakazuje ona zagwarantowanie udziału społeczeństwa w przygotowaniu planów i programów mających znaczenie dla środowiska i określa podstawowe obowiązki organów państwowych w zakresie zapewnienia udziału społecznego w postępowaniach dotyczących środowiska. Są to w szczególności:

- ustalenia zakresu podmiotowego konsultacji,
- ustalenia rozsądnych norm czasowych na poszczególne etapy konsultacji,
- przeprowadzenie konsultacji odpowiednio wcześnie w toku procedury decyzyjnej, gdy wszystkie warianty są jeszcze możliwe, a udział społeczeństwa może być skuteczny,
- należyte uwzględnienie konsultacji społecznych przy wydawaniu decyzji.

Jednakże organy państwowe same podejmują decyzję co do szczegółowych sposobów powiadamiania społeczeństwa, metod zbierania uwag i wniosków oraz terminu i czasu trwania konsultacji społecznych.

Zgodnie z założeniami realizacyjnymi *Programu* gminy powiatu hajnowskiego zostały zobligowane do uchwalenia w 2008 roku programów ochrony środowiska. Dokumenty te muszą być opracowane z udziałem szerokich konsultacji społecznych, przy uwzględnieniu głosów środowiska naukowego, gospodarczego, pracowniczego, kulturalnego i pozarządowego. Założenia do programów i projekty dokumentów powinny być przedstawione w Biuletynie Informacji Publicznej.

13.5 Uwarunkowania związane z integracją europejską

Ważnym czynnikiem realizacyjnym jest również akcesja Polski do Wspólnoty Europejskiej. Zgodnie z Układem Europejskim 16 grudnia 1991r. zobowiązała się do stopniowego dostosowania prawa polskiego do dokumentów obowiązujących we Wspólnocie Europejskiej, w tym również, a może

¹⁹ Konwencja o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska (Dz.U. Nr 78, poz. 706)

nawet w szczególności, do prawa dotyczącego wykorzystania i ochrony środowiska. Stopniowo dostosowywane są regulacje w zakresie:

- ochrony przyrody,
- gospodarki odpadami,
- jakości wód,
- ograniczenia zanieczyszczeń przemysłowych i oceny ryzyka,
- zanieczyszczenia powietrza,
- hałasu z maszyn i urządzeń,
- substancji chemicznych i organizmów zmodyfikowanych genetycznie,
- bezpieczeństwa jądrowego i ochrony przed promieniowaniem.

Negocjacje przedakcesyjne w obszarze środowiska oficjalnie zamknięto 25 listopada 2002r. Komisja Europejska przyjęła wnioski o okresy przejściowe w odniesieniu do 9 aktów prawnych. Ustalenia stały się wiążące w dniu podpisania Traktatu Akcesyjnego 16 kwietnia 2003r. Ze względu na szeroki charakter regulacji prawnych, zgodnych z prawem wspólnotowym, administracja samorządowa musi podjąć różnorodne działania mające na celu wdrażanie nowych przepisów. Na szczególną uwagę zasługują następujące aspekty:

- udział społeczny i udzielanie informacji o stanie środowiska i jego ochronie,
- zmiany dotyczące gospodarki wodno-ściekowej,
- rozwiązywanie problemów ochrony przyrody,
- gospodarka odpadami.

Aspekty te zostały uwzględnione w *Programie*. Wdrażanie unijnych wymagań w zakresie ochrony środowiska, wiążące się ze znaczącymi kosztami wspomagane współfinansowany będzie ze środków Polityk Wspólnotowych i Funduszy Strukturalnych. Podstawowe korzyści, jakie odniesie Polska we wdrażaniu unijnych wymagań prawnych to poprawa międzynarodowego wizerunku Polski, ważna zwłaszcza dla samorządów. Przełoży się to na zainteresowanie inwestorów naszymi terenami, poprawę infrastruktury wodno-ściekowej, zapewnienie usług w zakresie gospodarowania odpadami, poprawę jakości powietrza. Wykorzystanie środków unijnych przyniesie poprawę sytuacji ekonomicznej mieszkańców, wyrażającą się zmniejszeniem kosztów uzdatniania wody i wymiany infrastruktury wodociągowej, kanalizacyjnej, zmniejszeniem kosztów produkcji w rolnictwie, uzyskaniem wyższych plonów o lepszej jakości, zwiększeniem atrakcyjności turystycznej terenów, nowymi miejscami pracy.

13.6 Efekt transgraniczny

Powiat hajnowski ze względu na swoje przygraniczne położenie współpracuje z regionem Białorusi (Pużańskim, Kamienieckim i Świsłockim tworząc tzw. Euroregion Puszczy Białowieskiej. Euroregion jest międzynarodowym zrzeszeniem społeczności lokalnych po polskiej i białoruskiej stronie granicy. W

skład Euroregionu wchodzi po stronie polskiej: Powiat Hajnowski, gmina miejska Hajnówka, gminy wiejskie: Hajnówka, Białowieża, Dubicze Cerkiewne, Czyże, Narew, Narewka, Czeremcha, Bielsk Podlaski i Orla oraz gmina wiejsko-miejska Kleszczele; natomiast po stronie białoruskiej rejony: Prużański, Kamieniecki i Swisłocki. Tworzy on podstawy do rozwijania przyjaznej i wzajemnie korzystnej współpracy transgranicznej sąsiadujących ze sobą regionów w Rzeczypospolitej Polskiej i Republice Białoruś, obejmujących swoim zasięgiem unikalny w skali Europy i świata - kompleks lasów pierwotnych Puszczy Białowieskiej. Polska część Euroregionu Puszcza Białowieska położona jest w południowo-wschodniej części województwa podlaskiego i obejmuje wszystkie miasta i gminy powiatu hajnowskiego oraz dwie gminy powiatu bielskiego. Białoruska część Euroregionu Puszcza Białowieska położona jest w zachodniej części Białorusi, rejon swisłocki położony jest na terenie obwodu grodzieńskiego a rejony prużański i kamieniecki na terenie obwodu brzeskiego. Euroregion "Puszcza Białowieska" został utworzony w oparciu o transgraniczny obiekt przyrodniczy, jakim jest Puszcza Białowieska, położona na terenie Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Białoruś.

14 REALIZACJA I MONITORING PROGRAMU

14.1 Organizacja zarządzania środowiskiem

Zarządzanie środowiskiem odbywa się na kilku szczeblach. W powiecie zarządzanie dotyczy działań własnych (podejmowanych przez Powiat) oraz działań poszczególnych gmin, ważnych w skali Powiatu, a także jednostek organizacyjnych, obejmujących działania podejmowane przez podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska. Ponadto administracja publiczna województwa również w ramach swoich obowiązków i kompetencji realizuje zadania związane z zarządzaniem środowiskiem w powiecie.

Podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska kierują się głównie efektami ekonomicznymi i zasadami konkurencji rynkowej, a od niedawna liczą się także z głosami opinii społecznej. Na tym szczeblu zarządzanie środowiskiem odbywa się przez:

- dotrzymanie wymagań stawianych przez przepisy prawa,
- porządkowanie technologii i reżimów obsługi urządzeń,
- modernizację technologii,
- eliminowanie technologii uciążliwych dla środowiska,
- instalowanie urządzeń ochrony środowiska,
- stałą kontrolę emisji zanieczyszczeń.

Instytucje działające w ramach administracji odpowiedzialnych za wykonywanie i egzekwowanie prawa mają głównie na celu zapobieganie zanieczyszczeniu środowiska przez:

- racjonalne planowanie przestrzenne,
- kontrolowanie gospodarczego korzystania ze środowiska,
- porządkowanie działalności związanej z gospodarczym korzystaniem ze środowiska.

Podstawowymi organami wykonawczymi w dziedzinie ochrony środowiska są wojewoda, marszałek i starosta. Obowiązkiem organów wszystkich szczebli jest wzajemne informowanie się i uzgadnianie.

Przepisy przewidują tworzenie na wszystkich szczeblach administracji rozbudowanego systemu dokumentów planistycznych wytyczających generalne kierunki polityki rozwoju w kontekście ochrony środowiska i zagospodarowania przestrzennego.

Zarządy województw, powiatów oraz wójtowie/burmistrzowie gmin sporządzają programy ochrony środowiska w celu realizacji polityki ekologicznej państwa. Dokumenty dotyczące zagospodarowania przestrzennego sporządza się na szczeblu wojewódzkim i gminnym, ale nie wszystkie mają jednakową moc prawną i rolę w całym systemie. Z punktu widzenia prawnego najmocniejszą pozycję w omawianej strukturze ma gmina, gdyż tylko miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, uchwalane przez gminy, mają rangę obowiązującego powszechnie przepisu prawa. Wszelkie programy, plany i strategie formułowane na różnych szczeblach mają

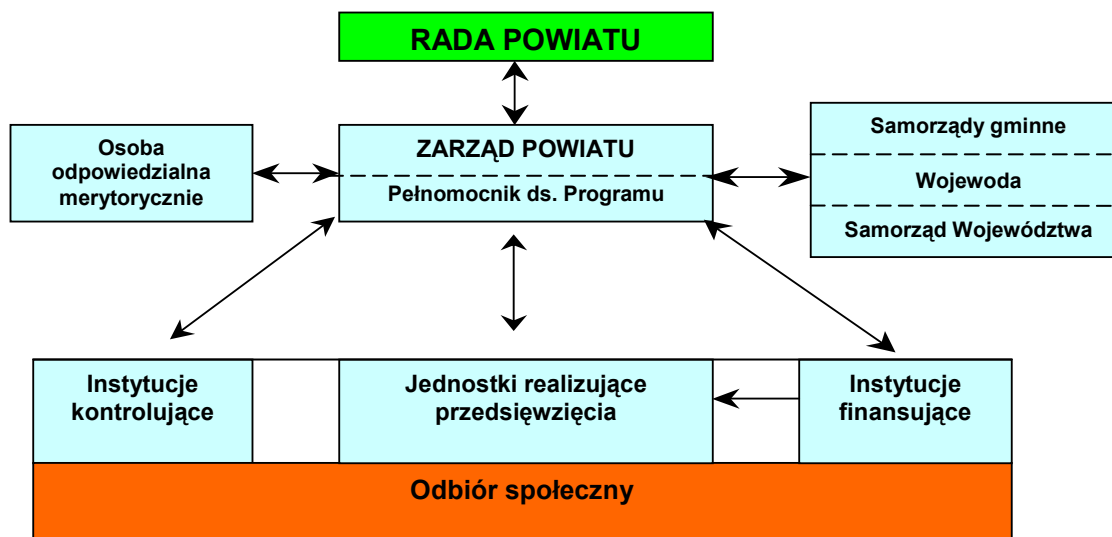
tylko wtedy szansę realizacji, jeśli znajdą odzwierciedlenie w konkretnym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Samorząd powiatowy określa również strategię rozwoju Powiatu, na którą składa się m.in. racjonalne korzystanie z zasobów przyrody oraz kształtowanie środowiska naturalnego zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

14.2 Zarządzanie Programem Ochrony Środowiska

Wyróżnia się następujące grupy podmiotów uczestniczących w Programie:

- Podmioty uczestniczące w organizacji i zarządzaniu Programem
- Podmioty realizujące zadania Programu, w tym instytucje finansujące
- Podmioty kontrolujące przebieg realizacji i efekty Programu
- Społeczność powiatu jako główny podmiot odbierający wyniki działań Programu

RYSUNEK NR 5 Schemat zarządzania programem ochrony środowiska

Główna odpowiedzialność za realizację Programu spoczywa na Zarządzie Powiatu, który składa Radzie Powiatu raporty z wykonania Programu. Zarząd Powiatu winien współdziałać z organami administracji rządowej i samorządowej szczebla wojewódzkiego oraz samorządami gminnymi, które dysponują instrumentarium wynikającym z ich kompetencji. Wojewoda (oraz podległe mu służby zespolone) dysponuje instrumentarium prawnym umożliwiającym reglamentowanie korzystania ze środowiska. Natomiast w dyspozycji Zarządu Województwa znajdują się instrumenty finansowe na realizację zadań Programu.

Ponadto Zarząd Powiatu winien współdziałać z instytucjami administracji specjalnej, w dyspozycji których znajdują się instrumenty kontroli i monitoringu. Instytucje te kontrolują respektowanie prawa, prowadzą monitoring stanu środowiska (WIOŚ), prowadzą monitoring wód

(RZGW).

Odbiorcą Programu są mieszkańcy powiatu, którzy subiektywnie oceniają efekty wdrożonych przedsięwzięć. Ocena taką można uzyskać poprzez wprowadzenie odpowiednich mierników świadomości społecznej.

14.3 Monitoring wdrażania Programu

Zakres monitoringu

Wdrażanie Programu będzie podlegało regularnej ocenie w zakresie:

- określenia stopnia wykonania przedsięwzięć/działań,
- określenia stopnia realizacji przyjętych celów,
- oceny rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i działaniami, a ich wykonaniem,
- analizy przyczyn tych rozbieżności.

Zarząd Powiatu Hajnowskiego będzie, poprzez przygotowanie raportu, oceniał co dwa lata stopień wdrożenia Programu, będzie kontrolowany postęp w zakresie wykonania przedsięwzięć zdefiniowanych w Programie.

Pod koniec 2009 roku nastąpi ocena realizacji przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w latach 2008 - 2011. Wyniki oceny będą stanowiły wkład dla nowej listy przedsięwzięć, obejmujących okres 2010 - 2011. Ten cykl będzie się powtarzał co dwa lata, co zapewni ciągły nadzór nad wykonaniem Programu.

W cyklach czteroletnich będzie oceniany stopień realizacji celów ekologicznych (określonych w tym dokumencie dla okresu do 2011 roku). Ocena ta będzie bazą do ewentualnej korekty celów i strategii ich realizacji. Taka procedura pozwoli na spełnienie wymagań zapisanych w ustawie Prawo ochrony środowiska, a dotyczących okresu na jaki jest przyjmowany program ochrony środowiska i systemu raportowania o stanie realizacji programu ochrony środowiska.

Zatem głównymi elementami monitoringu wdrażania Programu będą:

- ocena postępów we wdrażaniu programu ochrony środowiska, w tym przygotowanie raportu (co dwa lata),
- aktualizacja listy przedsięwzięć (co dwa lata),
- aktualizacja polityki ochrony środowiska, tj. celów ekologicznych i kierunków działań (co cztery lata).

14.3.1 Wskaźniki monitorowania efektywności Programu

Program ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2008 – 2011 jest narzędziem

wdrażania polityki ochrony środowiska w powiecie w okresie od 2008 – 2011 roku. Oznacza to konieczność monitorowania zmian zachodzących w powiecie poprzez regularne ocenianie stopnia realizacji Programu w odniesieniu do stopnia realizacji założonych działań, przyjętych celów, a także ustalania rozbieżności pomiędzy założonymi celami i działaniami, a ich wykonaniem.

Ostatnim elementem tej analizy jest ustalenie przyczyn ujawnionych rozbieżności. Cykliczność oceny zakłada okres dwóch lat. Należy przyjąć, że aktualizacja polityki długookresowej odbywać się będzie co cztery lata.

Dla prawidłowej oceny realizacji Programu należy przyjąć uporządkowany system mierników jego efektywności. Mierniki te dzielą się na trzy zasadnicze grupy:

- mierniki ekonomiczne,
- ekologiczne,
- społeczne (świadomości społecznej).

Mierniki ekonomiczne związane są z procesem finansowania inwestycji ochrony środowiska przy założeniu, że punktem odniesienia są określone efekty ekologiczne. Należą do nich łączny i jednostkowy koszt uzyskania efektu ekologicznego oraz koszty uzyskania efektu w okresie eksploatacji, a także trwałość efektu w określonym czasie.

W grupie mierników ekologicznych znajdują się mierniki określające stan środowiska, stopień zmian w nim zachodzących oraz mierniki określające skutki zdrowotne dla populacji.

Miernikami będą:

- jakość wód powierzchniowych i podziemnych,
- długość sieci kanalizacyjnej,
- ilość odpadów komunalnych na 1 mieszkańca na rok,
- powierzchnia terenów objętych ochroną,
- poziom stężeń zanieczyszczeń w powietrzu atmosferycznym,
- poziom hałasu w środowisku,
- nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska.

Mierniki społeczne to:

- udział społeczeństwa w działaniach związanych z ochroną środowiska,
- stopień uspołecznienia procesów decyzyjnych (ilość i rodzaje interwencji społecznej),
- ilość i zróżnicowanie sposobów informacji i edukacji środowiskowej (akcje, kampanie, udział mediów lokalnych, zaangażowanie różnych grup/społeczności),
- ilość działań prawnych (procesów) odszkodowawczych związanych ze zniszczeniami środowiska.

Decyzja o przyjęciu liczby i rodzajach wskaźników jest decyzją ustalającą określony system oceny przyjętej polityki ochrony środowiska w powiecie. Oprócz ich doboru konieczne jest ustalenie sposobu ich agregacji, a następnie interpretacji.

Dla prawidłowej realizacji monitoringu wykonalności celów, priorytetów i zadań Programu ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2008 - 2011 niezbędna jest okresowa wymiana informacji pomiędzy starostwem i gminami, dotycząca stanu komponentów środowiska oraz stopnia

zaawansowania realizacji poszczególnych zadań (w tym w szczególności zadań gmin). Przewiduje się wymianę ww. informacji w sposób zorganizowany – w ustalonej formie pisemnej lub elektronicznej (sprawozdawczość okresowa).

W **TABELI NR 14** zaproponowano istotne wskaźniki, przyjmując że lista ta nie jest wyczerpująca i będzie sukcesywnie modyfikowana.

TABELA NR 14 Wskaźniki monitorowania programu

Lp.	Wskaźnik	Stan wyjściowy
A. Wskaźniki stanu środowiska i zmiany presji na środowisko		
1.	Jakość wód powierzchniowych; udział wód pozaklasowych (wg oceny ogólnej)	IV, V klasa
2.	Jakość wód podziemnych; udział wód o bardzo dobrej i dobrej jakości (klasa Ia i Ib)	III, IV klasa czystości
3	Ilość wody zużywanej dla celów socjalnych (m ³ /M/rok)	33,9
4	% wskaźnik zwodociągowania Powiatu	96,6
5	% wskaźnik skanalizowania Powiatu	64,7
6	Stosunek długości sieci kanalizacyjnej do sieci wodociągowej (%)	30,3
7	Ilość zebranych odpadów komunalnych/1 mieszkańca w roku	252,03 kg/M/rok
8	Udział odpadów komunalnych pozyskiwanych ze zbiórki selektywnej (%)	4,28
9	Wielkość emisji zanieczyszczeń gazowych do powietrza z zakładów objętych sprawozdawczością GUS (bez CO ₂) (Mg)	973 Mg
10	Jakość powietrza atmosferycznego (dane z monitoringu - rok) — dwutlenek siarki — dwutlenek azotu — pył ogółem — tlenek węgla	211,3 Mg/rok 167,7 Mg/rok 237,5 Mg/rok 472,3 Mg/rok
11	Wskaźnik lesistości (%).	51,9
12	Powierzchnia terenów objętych ochroną prawną (%)	58,5
B. Wskaźniki ekonomiczne		
13	Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska (tys. zł)	12 185,3

- stan wyjściowy do wymienionych w tabeli wskaźników przyjęto z danych za 2006 r.,

Źródło: www.stat.gov.pl, Informacja o stanie środowiska na terenie powiatu hajnowskiego – WIOŚ Białystok 2007r.

ZAŁĄCZNIK NR 1 Wykaz Skrótów

ARiMR –	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
BAT –	najlepsze dostępne technologie
DPS –	Dom Pomocy Społecznej
ERDF-	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
GIS -	Główny Inspektorat Sanitarny
GMO -	Organizmy Zmodyfikowane Genetycznie
jst -	jednostki samorządu terytorialnego
KZLP -	kategoria zagrożenia lasów pożarem
NFOŚiGW –	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
OSP-	Ochotnicza Straż Pożarna
PFOŚiGW –	Powiatowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
PROW -	Program Operacyjny Rozwój Obszarów Wiejskich
RLM –	równoważna liczba mieszkańców
RPO -	Regionalny Program Operacyjny
UE –	Unia Europejska
WFOŚiGW –	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
WIOŚ –	Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska
GUS –	Główny Urząd Statystyczny

ZAŁĄCZNIK NR 2 Wykaz aktów prawnych

Program ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2008 – 2011 sporządzono zgodnie z obowiązującymi aktami prawnymi:

1. Prawo krajowe
 - Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (jednolity tekst z 2008r. Dz. U. Nr 25, poz. 150)
 - Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw. (Dz. U. z 2001 r. Nr 100 poz. 1085)
 - Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2004 r. Nr 92 poz. 880)
 - Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2007 r. Nr 44 poz. 287)
 - Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2005 r. Nr 45 poz. 435)
 - Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z 2004 r. Nr 121 poz. 1266)
 - Ustawa z dnia 16 marca 1995 r. o zapobieganiu zanieczyszczaniu morza przez statki (Dz. U. z 2006 r. Nr 99 poz. 692)
 - Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2005 Nr 236 poz. 2008)
 - Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest. (Dz. U. z 1997 r. Nr 101 poz. 628)
 - Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne (z 2006 r. Dz. U. Nr 89 poz.625)
 - Ustawa z dnia 1 marca 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2005 r. Nr 228 poz. 1947)
 - Ustawa z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (z 2005 r. Dz. U. Nr 127 poz. 1066)
 - Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz. U. z 2003 r. Nr 106 poz. 1002)
 - Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. z 2007 r. Nr 39 poz. 251)
 - Ustawa z dnia 11 maja 2001 r. o opakowaniach i odpadach opakowaniowych (Dz. U. z 2001 r. Nr 63 poz. 638)
 - Ustawa z dnia 11 maja 2001 r. o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i opłacie depozytowej (Dz. U. z 2007 r. Nr 90 poz. 607)
 - Ustawa z dnia 29 czerwca 2007 r. o międzynarodowym przemieszczaniu odpadów (Dz. U. z 2007 r. Nr 124 poz. 859)
 - Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2006 r. Nr 123 poz. 858)
 - Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2005 r. Nr 239 poz. 2019)
 - Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych. (Dz. U. z 2002 r. Nr 199 poz. 1671)
 - Ustawa z dnia 19 września 2003 r. o zmianie ustawy o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców (Dz. U. z 2003 r. Nr 189 poz. 1850)
 - Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o krajowym systemie ekzarządzania i audytu (EMAS) - (Dz. U. z 2004 r. Nr 70 poz. 631)
 - Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o substancjach zubożających warstwę ozonową - (Dz. U. z 2004r. Nr 121 poz. 1263)
 - Ustawa z dnia 22 grudnia 2004 r. o handlu uprawnieniami do emisji do powietrza gazów cieplarnianych i innych substancji (Dz. U. z 2004 r. Nr 281 poz. 2784)
 - Ustawa z dnia 20 stycznia 2005 r. o recyklingu pojazdów wycofanych z eksploatacji (Dz. U. z 2005 r. Nr 25 poz. 202)
 - Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym (Dz. U. z 2005r. Nr 180 poz. 1495)
 - Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (Dz. U. z 2007 r. Nr 75 poz. 493)
2. Prawo Unii Europejskiej:
 - Dyrektywy horyzontalne

- Ocena skutków niektórych publicznych i prywatnych przedsięwzięć dla środowiska, 85/337/EWG, zmieniona przez 97/11/WE
- W sprawie swobodnego dostępu do informacji o środowisku, 90/313/EWG uchyla 2003/4/WE
- W sprawie sprawozdawczości, 91/692/EWG
- Dyrektywy dotyczące jakości powietrza:
 - Jakość powietrza, dyrektywa ramowa, 96/62/WE, włączająca 3 starsze dyrektywy, które mają być zastąpione przez nowe wymogi na podstawie dyrektywy ramowej SO₂ i cząstki zawieszona w powietrzu, 80/779/EWG, zmieniona przez 81/85/EWG, 89/427/EWG, 90/656/EWG i 91/692/EWG
 - Ołów, 82/884/EWG zmieniona przez 90/656/EWG i 91/692/EWG
 - Tlenek azotu 85/203/EWG zmieniona przez 85/580/EWG, 90/656/EWG i 91/692/EWG
 - Zanieczyszczenie ozonem troposferycznym, 92/72/EWG
 - Emisje zanieczyszczeń z pojazdów silnikowych 70/220/EWG zmieniona przez 74/270/EWG, 77/102/EWG, 78/665/EWG, 83/351/EWG, 88/76/EWG, 88/436/EWG, 89/458/EWG, 89/491/EWG, 91/441/EWG, 93/59/EWG, 94/12/EWG, 96/44/EWG, 96/69/EWG, 2003/76/WE
 - Emisje zanieczyszczeń z silników Diesla - sadza, 72/306/EWG zmieniona przez 89/491/EWG i 97/20/WE, 2005/21/WE
 - Emisje zanieczyszczeń z silników Diesla 88/77/EWG zmieniona przez 91/542/EWG i 96/1/EWG, 2001/27/WE
 - Emisje zanieczyszczeń z pojazdów silnikowych - testy przydatności pojazdów do warunków drogowych, 92/55/EWG
 - Emisje lotnych związków organicznych z przechowywania i transportu benzyny, 94/63/WE
 - Zawartość ołowiu w benzynie, 85/210/EWG zmieniona przez 85/581/EWG i 87/416/EWG
 - Zawartość siarki w paliwach płynnych, 93/12/EWG zastępująca 75/716/EWG
- Dyrektywy dotyczące gospodarki odpadami:
 - Odpady z przemysłu dwutlenku tytanu, 78/176/EWG zmieniona przez 91/692/EWG i dyrektywy pokrewne: Procedury nadzoru w odniesieniu do odpadów pochodzących z przemysłu dwutlenku tytanu, 82/83/EWG Harmonizacja programów zmniejszenia zanieczyszczeń, 92/12/EWG
 - Zapobieganie zanieczyszczeniu powietrza przez zakłady spalania odpadów komunalnych, 89/429/EWG uchyla 2000/76/WE i przez nowe zakłady spalania odpadów komunalnych, 89/369/EWG uchyla 2000/76/WE
 - Spalanie odpadów niebezpiecznych, 94/67/EWG uchyla 2000/76/WE
 - Usuwanie olejów odpadowych, 75/439/EWG zmieniona przez 87/101/EWG i 91/692/EWG
 - Ramowa dyrektywa w sprawie odpadów 75/442/EWG zmieniona przez 91/156/EWG i 91/692/EWG
 - Usuwanie PCB i PCT, 76/403/EWG zastąpiona przez 96/59/WE
 - Odpady niebezpieczne, 91/689/EWG zastępująca 78/319/EWG zmieniona przez 94/31/WE
 - Osady ściekowe i gleba, 86/278/EWG zmieniona przez 91/692/EWG
 - Baterie, 91/157/EWG zmieniona przez 93/86/EWG
 - Odpady z opakowań, 94/62/WE zmieniona przez 2005/20/WE
- Dyrektywy dotyczące jakości wody:
 - Ścieki komunalne, 91/271/EWG zmieniona przez 98/15/WE
 - Azotany, 91/676/EWG
 - Niebezpieczne substancje w środowisku wodnym, 76/464/EWG zmieniona przez 2000/60/WE
 - 7 dyrektyw - "córki", wszystkie poprawione przez 90/656/EWG i 91/692/EWG Zrzuty rtęci z przemysłu elektrolizy chlorków metali alkalicznych 82/176/EWG Zrzuty kadmu, 83/513/EWG
 - Zrzuty rtęci z sektorów innych niż przemysł elektrolizy chlorków metali alkalicznych, 84/156/EWG Zrzuty sześciochlorocykloheksanu, 84/491/EWG
 - Dyrektywa 86/280/EWG w sprawie wartości dopuszczalne dla ścieków i wskaźników jakości wód w odniesieniu do zrzutów niektórych niebezpiecznych substancji objętych wykazem I załącznika do dyrektywy 76/464/EWG, zmieniona przez dyrektywy 88/347/EWG i 90/415/EWG
 - Dyrektywa dotycząca jakości wody w kąpieliskach 76/160/EWG zmieniona przez 90/656/EWG
 - Jakość wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, 80/778/EWG zmieniona przez 81/858/EWG, 90/656/EWG i 91/692/EWG
 - Jakość wód powierzchniowych przeznaczonych do poboru wód pitnej, 75/440/EWG zmieniona przez 79/869/EWG, 90/656/EWG i 91/692/EWG związana z nią decyzja 77/795/EWG w sprawie wspólnych procedur wymiany informacji
 - Pomiary i pobieranie próbek wód powierzchniowych przeznaczonych do poboru wody pitnej, 79/869/EWG zmieniona przez 91/692/EWG

- Wody podziemne 80/68/EWG zmieniona przez 90/656/EWG i 91/692/EWG
- Słodkie wody wymagające ochrony dla zachowania życia ryb, 78/659/EWG zmieniona przez 90/656/EWG i 91/692/EWG
- Jakość wody wymaganej dla bytowania skorupiaków i mięczaków, 79/923/EWG zmieniona przez 91/692/EWG
- Dyrektywy dotyczące ochrony przyrody:
 - Siedliska, 92/43/EWG zmieniona przez 97/62/WE
 - Dzikie ptaki, 79/409/EWG zmieniona przez 81/84/EWG, 85/411/EWG, 86/122/EWG, 91/244/EWG i 94/24/WE
 - Skóry młodych fok, 83/129/EWG zmieniona przez 85/444/EWG, 89/370/EWG
- Dyrektywy dotyczące ograniczenia zanieczyszczenia przemysłowego i zarządzania ryzykiem:
 - Ograniczenie zanieczyszczeń powietrza spowodowanych przez zakłady przemysłowe, 84/360/EWG zmieniona przez 90/656/EWG i 91/692/EWG
 - Ograniczenie emisji niektórych zanieczyszczeń do powietrza z dużych obiektów energetycznego spalania paliw, 88/609/EWG zmieniona przez 90/656/EWG i 94/66/WE
 - IPPC (zintegrowane zapobieganie i ograniczenie zanieczyszczeń), 96/61/WE zmieniona przez 2003/87/WE
 - Seveso - kontrola zagrożenia poważnymi awariami, 96/82/WE zastępująca 82/501/EWG, zmieniona przez 2003/105/WE
- Dyrektywy dotyczące chemikali i organizmów zmodyfikowanych genetycznie:
 - Eksperymenty na zwierzętach, 86/609/EWG zmieniona przez 2003/65/WE
 - Dobra praktyka laboratoryjna, 87/18/EWG, zawiązana z nią dyrektywa 88/320/EWG w sprawie kontroli, zmieniona przez 99/12/WE
 - Kontrolowane wykorzystanie genetycznie zmodyfikowanych organizmów, 90/219/EWG zmieniona przez 94/51/WE, 98/81/WE
 - Azbest, 87/217/EWG zmieniona przez 91/692/WE
 - Klasyfikacja, pakowanie i etykietowanie substancji niebezpiecznych, 67/548/EWG zmieniona przez 69/81/EWG, 70/189/EWG/ 71/144/EWG, 73/146/EWG, 75/409/EWG, 76/907/EWG, 79/370/EWG, 79/831/EWG, 80/1189/EWG, 81/957/EWG, 82/232/EWG, 83/467/EWG, 84/449/EWG, 86/431/EWG, 87/432/EWG, 88/302/EWG, 88/490/EWG, 90/517/EWG, 91/325/EWG, 91/26/EWG/ 91/410/EWG, 91/632/EWG, 92/32/EWG 92/37/EWG, 92/69/EWG, 93/21/EWG, 93/67/EWG, 93/72/EWG, 93/90/EWG, 93/101/EWG, 93/105/EWG, 94/69/WE, 96/54/WE, 96/56/WE
 - Klasyfikacja, oznakowanie i pakowanie niebezpiecznych preparatów 88/379/EWG zmieniona przez 89/178/EWG, 90/492/EWG, 91/155/EWG, 93/18/EWG, 93/112/EWG, 91/442/EWG, 95/65/EWG, 2001/58/WE
 - Ograniczenie sprzedaży i stosowania niektórych niebezpiecznych substancji i preparatów, 76/69/EWG zmieniona przez 79/663/EWG, 82/806/EWG, 82/828/EWG, 83/478/EWG, 85/46/EWG, 85/610/EWG, 89/677/EWG, 89/678/EWG, 91/173/EWG, 91/338/EWG, 91/339/EWG, 91/659/EWG, 94/27/WE, 94/48/WE, 94/60/WE, 96/55/WE, 97/10/WE, 97/16/WE
 - Zamierzone uwalnianie do środowiska genetycznie zmodyfikowanych organizmów 90/219/WE zmieniona przez 94/15/WE, 97/35/WE
 - Detergenty, 73/404/EWG zmieniona przez 82/242/EWG i 86/94/EWG i związana z nią dyrektywa w sprawie testowania biodegradacji, 73/405/EWG zmieniona przez 82/243/EWG
 - Transport drogowy niebezpiecznych towarów 94/55/WE zmieniona przez 2006/89/WE
- Dyrektywy dotyczące hałasu:
 - Pojazdy silnikowe 70/157/EWG zmieniona przez 73/350/EWG, 77/212/EWG, 81/334/EWG, 84/372/EWG, 84/424/EWG, 87/354/EWG, 89/491/EWG, 92/97/EWG i 96/20/WE
 - Motocykle 78/1015/EWG zmieniona przez 87/56/EWG i 89/235/EWG
 - Sprzęt budowlany (ramowa) 79/113/EWG zmieniona przez 81/1051/EWG i 85/405/EWG
 - Samoloty poddźwiękowe, 80/51/EWG zmieniona przez 83/206/EWG
 - Poddźwiękowe samoloty odrzutowe, 89/629/EWG
 - Ograniczenie eksploatacji samolotów, 92/14/EWG zmieniona przez 99/28/WE
 - W sprawie zbliżenia przepisów prawa państw członkowskich dotyczących dopuszczanie do eksploatacji sprzętu i maszyn budowlanych, 84/532/EWG
 - Sprężarki, 84/533/EWG zmieniona przez 85/406/EWG
 - Żurawie wieżowe, 84/534/EWG zmieniona przez 85/405/EWG
 - Agregaty spawalnicze, 84/535/EWG zmieniona przez 85/407/EWG

- Agregaty prądowórcze 84/536/EWG zmieniona przez 85/408/EWG
- Kruszkarki betonu, 84/537/EWG zmieniona przez 85/409/EWG
- Kosiarki do trawy, 84/538/EWG zmieniona przez 87/252/EWG, 88/180/EWG i 88/181/EWG
- Koparki hydrauliczne, 86/662/EWG zmieniona przez 89/514/EWG i 95/2/WE
- Sprzęt gospodarstwa domowego, 86/594/EWG
- Dyrektywy dotyczące bezpieczeństwa nuklearnego i ochrony przed promieniowaniem elektromagnetycznym:
 - Ochrona społeczeństwa i pracowników przed promieniowaniem, 80/836/EURATOM zmieniona przez 84/467/EURATOM
 - Ochrona przed promieniowaniem związanym z naświetleniami medycznymi, 97/43/EURATOM
 - Wczesna wymiana informacji w przypadku zagrożenia radiologicznego, 87/600/EURATOM
 - Informowanie społeczeństwa, 89/618/EURATOM
 - Ochrona pracowników z zewnątrz przed promieniowaniem, 90/641/EURATOM
 - Przesyłanie odpadów radioaktywnych, 92/3/EURATOM uzupełniona przez 93/552/EURATOM
 - Podstawowe normy bezpieczeństwa, 96/29/EURATOM
 - Przesyłanie substancji radioaktywnych, 93/1493/EURATOM

3. Dokumenty programowe:

- Polityka ekologiczna państwa (1991 r.) i II Polityka ekologiczna państwa (2001 r.),
- Program wykonawczy do II Polityki ekologicznej państwa na lata 2002 – 2010 (2002 r.),
- Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010,
- Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2007-2010 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2011-2014 (projekt),
- Polska 2025, długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju,
- Krajowy Plan Gospodarki Odpadami,
- Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych,
- Agenda 21 – Ramowy Program Działań,
- Strategia zrównoważonego rozwoju Unii Europejskiej (2001 r.)
- Długotrwała strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju – „Polska 2025”,
- Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej,
- Założenia polityki energetycznej Polski do 2020 r.,
- Strategia Rozwoju Energetyki Odnawialnej,
- Krajowy Plan Rozdziału Uprawnień Do Emisji CO₂ - pierwszy okres rozliczeniowy 2005 - 2007,
- Krajowy program zwiększania lesistości,
- Polityka leśna państwa,
- Strategia gospodarki wodnej wraz z harmonogramem zadań Gospodarki Wodnej do roku 2020,
- Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski, przyjętym przez Radę Ministrów 14 maja 2002 r. - Strategią Zrównoważonego Rozwoju Polski do 2025 r.,
- Program Operacyjnym "Infrastruktura i Środowisko" (projekt),
- Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020,
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego do 2020r.,
- Program rozwoju turystyki i zagospodarowania turystycznego województwa Podlaskiego do 2010 roku,
- założenia Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007- 2013,
- Projekt Uszczegółowienia Regionalnego Programu Operacyjnego dla województwa na lata 2007 – 2013,
- Plan Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2007-2010,
- Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2007 – 2010,
- Program ochrony środowiska powiatu hajnowskiego na lata 2004 – 2012,
- Powiatowy plan gospodarki odpadami powiatu hajnowskiego na lata 2004 – 2015,
- Plan rozwoju lokalnego powiatu hajnowskiego na lata 2007 – 2013.

ZAŁĄCZNIK NR 3 Bibliografia

- Bernaciak A., Gaczek W., Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznań 2002,
- Błaszyk T., Górski J., Odpady a problemy zagrożenia i ochrony wód podziemnych, Państwowa Inspekcja Ochrony Środowiska, Warszawa 1996,
- *Geografia Polski : środowisko przyrodnicze*, red. nauk. L. Starkel, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2004,
- Kistowski M., Staszek W., Poradnik do opracowania gminnego i powiatowego programu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska, Gdańsk, Wydaw. DJ, 1999,
- Kondracki J., Geografia regionalna Polski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003,
- Bednarek R., Prusunkiewicz Z. Geografia gleb, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1997,
- Narodowy Program Przygotowania do członkostwa w UE, Rozdział 23 – Ochrona Środowiska; MOŚZNiL, 1999,
- Ochrona Środowiska 2005, GUS, Warszawa 2005,
- Piontek F., tom I, rozdział I Środowisko przyrodnicze w strategii wzrostu gospodarczego i w rozwoju zrównoważonym. Planowanie i wdrażanie polityki ochrony środowiska, poradnik, Warszawa, 2001.
- Poskrobko B., Zarządzanie środowiskiem, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa, 2006,
- Poskrobko B: Sterowanie ekorozwojem tom I i III Regionalne i gospodarcze aspekty ekorozwoju, Wydawnictwo Politechniki Białostockiej, Białystok, 1998,
- Program wykonawczy do II Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2002-2010, Warszawa, listopad 2002,
- Śleszyński J., Ekonomiczne problemy ochrony środowiska, ARIES, Warszawa 2000,
- Woś A., Klimat Polski, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1999,
- Raport o stanie środowiska województwa podlaskiego w latach 2004-2006 – WIOŚ Białystok 2007r.
- Wyniki badań wód podziemnych na terenie woj. podlaskiego w 2007 roku – WIOŚ Białystok 2008r.
- Wyniki badań pól elektromagnetycznych na terenie woj. podlaskiego w 2007 roku – WIOŚ Białystok 2008r.
- Informacja Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Białymstoku o stanie środowiska na terenie powiatu hajnowskiego w 2006 r. – WIOS Białystok.
- Strona internetowa Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Białymstoku,
- Strona internetowa Głównego Urzędu Statystycznego,
- Strona internetowa Państwowej Straży Pożarnej,
- Strona internetowa Ministerstwa Środowiska,
- Strona internetowa Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego.

ZAŁĄCZNIK NR 4 Proponowane kryteria pilności

Proponowane kryteria pilności realizacji inwestycji z zakresu ochrony środowiska:

- Kryteria ogólne:
 - Gotowość zadania do realizacji (pozwolenie na budowę, decyzja środowiskowa itp.)
 - Pozytywne oddziaływanie na środowisko, ROŚ
 - Wkład własny realizującego projekt
 - Poparcie społeczne dla inwestycji
- Inwestycje drogowe:
 - Położenie na ważnym, z punktu widzenia społecznego, odcinku komunikacyjnym
 - Położenie w pobliżu istotnych obiektów publicznych
 - Nadmierne natężenie ruchu
 - Ochrona przed hałasem komunikacyjnym
- Inwestycje z zakresu gospodarki wodno – ściekowej:
 - Usytuowanie w pobliżu zbiorników zasobu wody pitnej
 - Usytuowanie na obszarach chronionych
 - Usytuowanie w pobliżu wód powierzchniowych
- Inwestycje z zakresu gospodarki odpadami:
 - Zgodność z Planem Gospodarki Odpadami Powiatu Hajnowskiego na lata 2008 – 2011
- Inwestycje z zakresu gospodarki energetycznej:
 - Inwestycje przy wykorzystaniu źródeł energii odnawialnej
 - Inwestycje mające na celu oszczędzanie energii i obniżające emisję zanieczyszczeń do powietrza

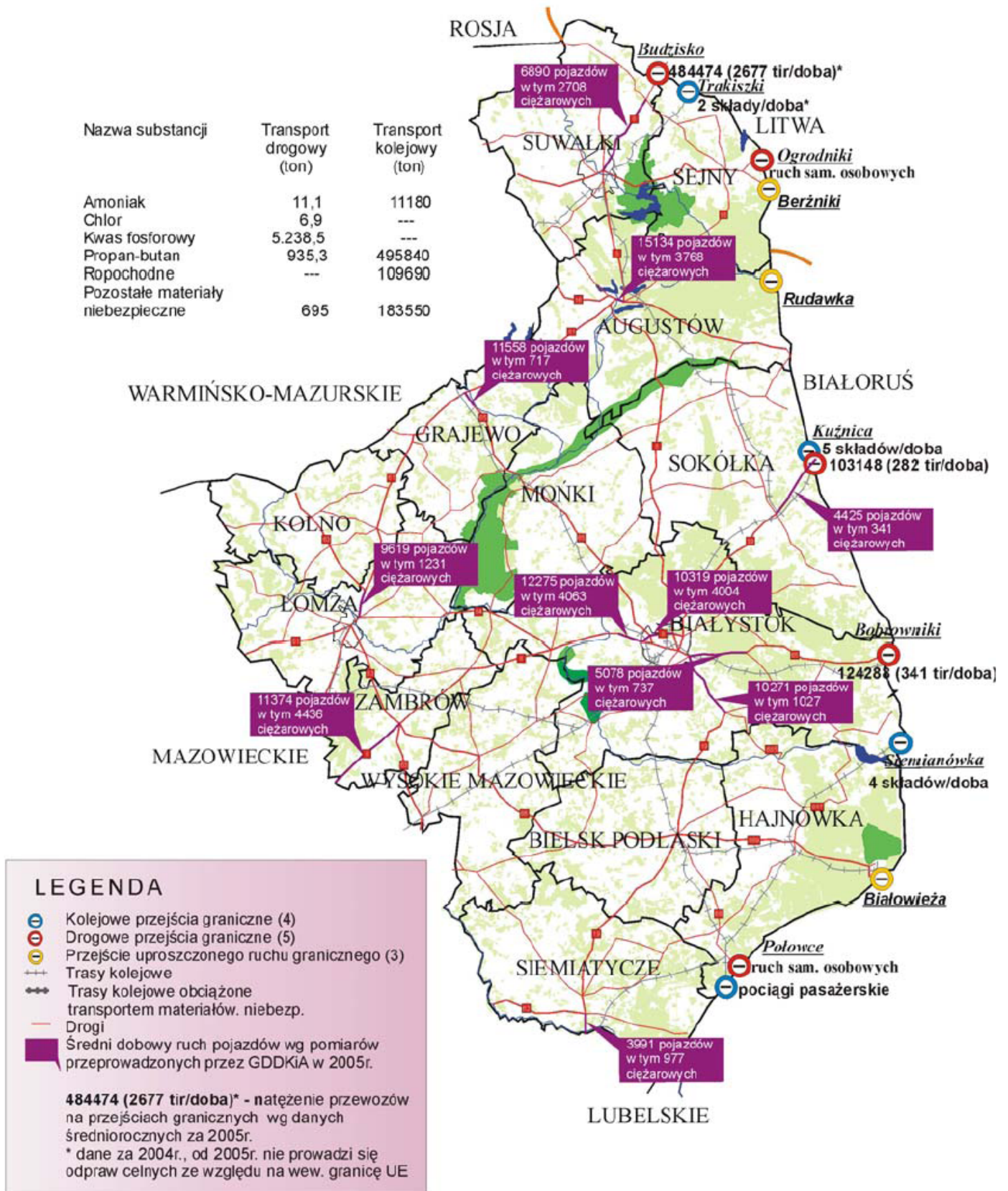
ZALĄCZNIK NR 5 Lista zamierzeń gmin powiatu hajnowskiego z zakresu ochrony środowiska

Lp.	Gmina	Powiat	Nazwa zadania-inwestycji	Termin realizacji	Koszt realizacji (w tys. PLN)	Źródła finansowania
1.	Czeremcha	hajnowski	Rozbudowa istniejącego wodociągu gminnego do wsi Berezyszczce, Zubacze, Bobrówka.	2008 - 2009	2 630	PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH, INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO, REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO NA LATA 2007 - 2013., PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH,
2.	Czeremcha	hajnowski	Rozbudowa kanalizacji sanitarnej w Czeremsze ulic; Sportowa, Sosnowa, Gruntowa, Gołębia, Podleśna i Krótka.	2008 - 2009	1 000	INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO, REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO NA LATA 2007 - 2013., PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH,
3.	Czeremcha	hajnowski	Rekultywacja istniejących składowisk odpadów komunalnych na terenie Gminy Czeremcha.	2008 - 2012	160	INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO, REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO NA LATA 2007 - 2013., PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH,
4.	Czeremcha	hajnowski	Budowa wodociągu gminnego od wsi Wólka Terechowska do wsi Opaka Duża i Pohulanka	2008 - 2009	2 740	PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH, INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO, REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO NA LATA 2007 - 2013, PROGRAM SĄSIEDZTWA POLSKA - BIAŁORUS- UKRAINA INTERREG III A/TACIS CBS
5.	Czeremcha	hajnowski	Budowa składowiska odpadów komunalnych w Związku Gmin	2008 - 2013	2 300	PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH, INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO, REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO NA LATA 2007 - 2013., PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH,
6.	Czeremcha	hajnowski	Budowa kanalizacji sanitarnej w Czeremsze, Kuzawie i Stawiszczach	2008 – 2013	10 000	INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO, REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO NA LATA 2007 - 2013.,

„Program ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2008 – 2011”

Lp.	Gmina	Powiat	Nazwa zadania-inwestycji	Termin realizacji	Koszt realizacji (w tys. PLN)	Źródła finansowania
7.	Czyże	hajnowski	Budowa kanalizacji. sanitamej. w Czyżach – II etap	2008	1 775	FUNDUSZ EUROPEJSKI I BUDŻET GMINY
8.	Czyże	hajnowski	Budowa kanalizacji sanitarnej Zbucz - Morze	2009 – 2010	5 372	FUNDUSZ EUROPEJSKI I BUDŻET GMINY
9.	Hajnówka (gmina miejska)	hajnowski	Rozbudowa i modernizacja gospodarki wodno-ściekowej na terenie miasta Hajnówka	2008-2010	14 640	PROGRAM OPERACYJNY INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO OŚ PRIORYTETOWA I – GOSPODARKA WODNO ŚCIEKOWA
10.	Hajnówka (gmina miejska)	hajnowski	Zintegrowany System Gospodarki Odpadami na terenie Gmin Puszczy Białowieskiej I Dorzecza Bugu	2008-2011	3 130 tys. Euro	PROGRAM OPERACYJNY INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO OŚ PRIORYTETOWA I- GOSPODARKA ODPADAMI I OCHRONA POWIERZCHNI ZIEMI
11.	Kleszczele	hajnowski	Budowa kanalizacji sanitarnej	2008-2011	5 500	RPO
12.	Narew	hajnowski	Modernizacja wysypiska	Do 2010 roku	120	BUDŻET GMINY
13.	Narewka	hajnowski	Oczyszczalnia ścieków wsi Masiewo Stare i Masiewo Nowe	2008- 20013	2,5	BUDŻET GMINY, ŚRODKI UE
14.	Narewka	hajnowski	Kanalizacja Olchowka – Lesna - Miklaszewo	2008 - 2009	3 000	BUDŻET GMINY, ŚRODKI UE
15.	Narewka	hajnowski	Rozbudowa składowiska odpadów i selektywna zbiórka	2008 - 2010	4 000	BUDŻET GMINY, ŚRODKI UE
16.	Narewka	hajnowski	Termomodernizacja	2008 - 2010	1 500	BUDŻET GMINY, ŚRODKI UE
17.	Narewka	hajnowski	Likwidacja azbestu	2008 - 2015	15 000	BUDŻET GMINY, ŚRODKI UE

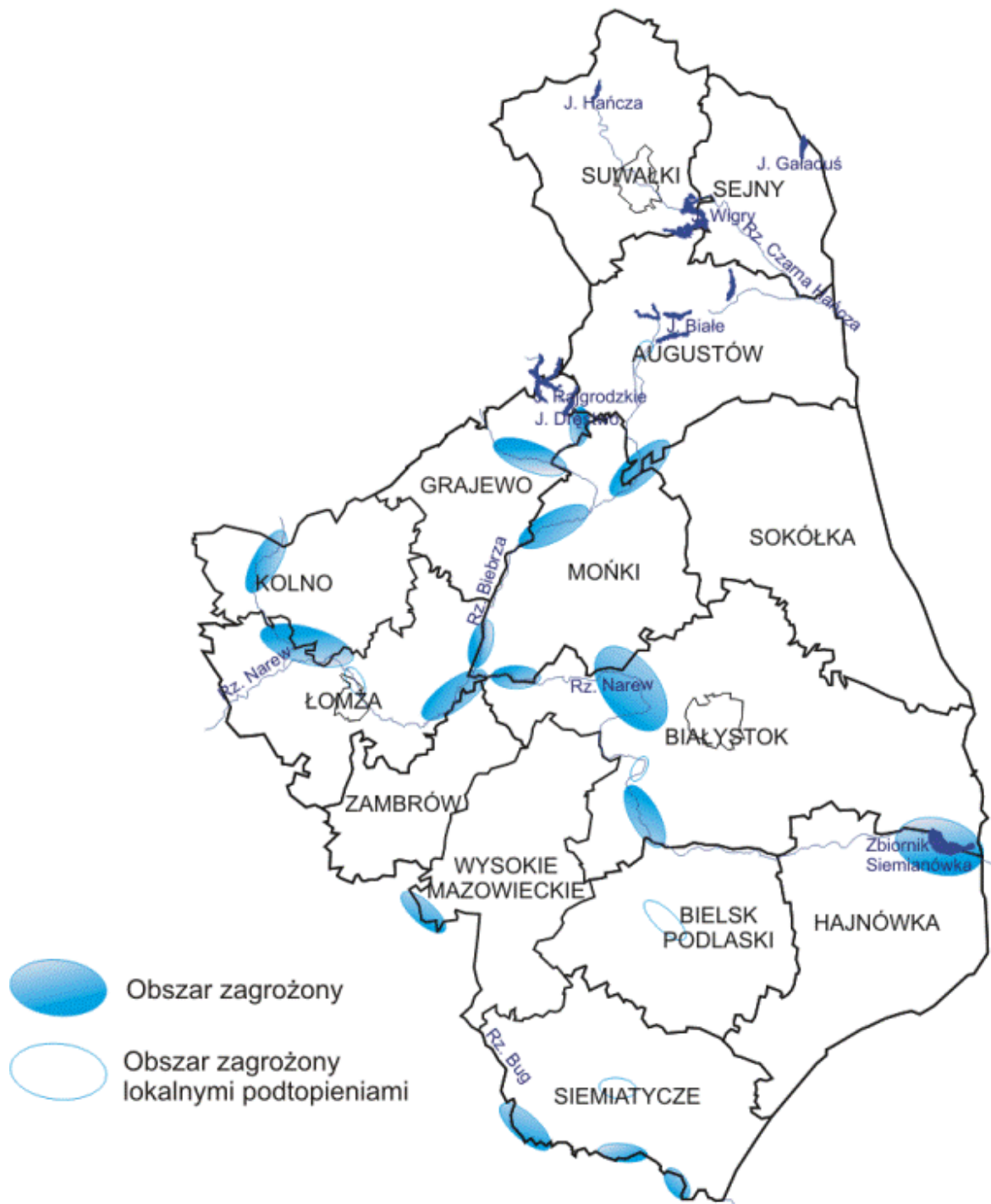
ZALĄCZNIK NR 6 Zagrożenia w transporcie drogowym i kolejowym

Źródło: Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2007 – 2010 – Białystok 2007r. – str. 102

ZAŁĄCZNIK NR 7 Zagrożenia powodziowe województwa podlaskiego

ZAGROŻENIE POWODZIOWE WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO,

Źródło: Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2007 – 2010 – Białystok 2007r. – str. 107

ZAŁĄCZNIK NR 8 Szczegółowe wyniki kontroli w zakresie gospodarki wodno – ściekowej w obszarze zlewni głównych rzek powiatu hajnowskiego

OSTATNIE WYNIKI KONTROLI GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ W OBSZARZE ZLEWNI RZEKI NAREW NA TERENIE POWIATU HAJNOWSKIEGO

- **Oczyszczalnia gminna w Narwi.** WIOŚ w Białymstoku decyzją z grudnia 2006 roku orzekło zaliczyć wymierzoną karę pieniężną (za wprowadzanie w 2005 roku niewłaściwie oczyszczonych ścieków z oczyszczalni do rzeki Narew) w poczet środków własnych wydatkowanych na realizację inwestycji mającej na celu usunięcie przyczyn nieprawidłowości w pracy obiektu. Inwestycję zrealizowano w okresie od kwietnia 2005 do września 2006 r. Przedstawione wyniki analiz ścieków oczyszczonych wykonane w listopadzie 2006 r. nie wykazały przekroczeń.
- **Zakład „Pronar” Sp. z o. o. w Narwi.** Kontrola przeprowadzona pod koniec września 2005 r. wykazała w odprowadzanych ściekach znacznie przekroczony ładunek ChZT. Zakładowi naliczono karę. Ponowne badania ścieków oczyszczonych wykonane na początku października 2005 r. wykazały niewielkie przekroczenia warunków odprowadzania ścieków określonych w pozwoleniu wodno-prawnym, co spowodowało zmniejszenie wymiaru kary biegnącej. W styczniu 2006 roku Starostwo Powiatowe w Hajnówce wydało nowe pozwolenie wodno-prawne na odprowadzanie ścieków bytowo-przemysłowych oraz wód opadowych z terenu zakładu do rz. Narew poprzez rów melioracyjny.

OSTATNIE WYNIKI KONTROLI GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ PRZEPROWADZONE W ZLEWNI RZEKI NURZEC NA OBSZARZE POWIATU

- **ZGKiM w Czeremsze.** W lipcu 2006 roku przeprowadzono kontrole oczyszczalni ścieków w Czeremsze będących własnością Gminy, eksploatowanych przez ZGKiM. W trakcie kontroli pobrano próby ścieków. Wyniki analiz nie wykazały przekroczeń norm w ściekach oczyszczonych określonych w pozwoleniu wodno- prawnym. W roku 2007 na oczyszczalniach miały miejsce awarie: w marcu na oczyszczalni osiedlowej oraz w maju na oczyszczalni gminnej. W celu przeciwdziałania podobnym przypadkom wzmożono dozór obiektów.
- **PKP S.A. Oddział Gospodarowania Nieruchomościami w Warszawie (dawniej CARGO S.A Zakład Taboru w Białymstoku).** Jest właścicielem 2 oczyszczalni kolejowych (biologicznej i chemicznej) w Czeremsze. Ścieki po oczyszczeniu odprowadzane są wspólnym kolektorem do rzeki Nurzec. Analiza prób pobranych pod koniec sierpnia 2005 r., nie wykazała przekroczeń norm w odprowadzanych ściekach.
- **Oczyszczalnia gminna w Kleszczelach.** Do oczyszczalni odprowadzane są ścieki z części skanalizowanej miasta Kleszczele oraz miejscowości Repczyce. Kontrola przeprowadzona w październiku 2007 r. nie wykazała przekroczenia norm w ściekach oczyszczonych. Badania ścieków odprowadzanych z oczyszczalni są prowadzone 2 razy w roku zgodnie z ustaleniami pozwolenia wodno-prawnego. Przedstawione w trakcie kontroli badania z lutego i września 2007 roku nie wykazały przekroczeń.
- **Oczyszczalnia osiedlowa w Kleszczelach.** Stan formalno-prawny obiektu jest uregulowany do listopada 2013 roku. Kontrola gospodarki wodno-ściekowej (z poborem prób ścieków oczyszczonych), przeprowadzona w czerwcu 2006 roku nie wykazała przekroczeń norm w ściekach oczyszczonych odprowadzanych poprzez rów melioracyjny do rz. Nurzec.

WYNIKI KONTROLI GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ PRZEPROWADZONE W ZLEWNI RZEKI NA OBSZARZE POWIATU

- W marcu 2007 r. do Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Białymstoku wpłynęło zgłoszenie o nielegalnym zrzucie ścieków z zakładu „GRYFSKAND” Sp. z o.o. w Hajnówce. WIOŚ przeprowadził kontrolę z poborem prób ścieków odprowadzanych z zakładu oraz poborem prób wody z rzeki Leśnej powyżej i poniżej zrzutu ścieków. Dokonano wizji lokalnej w obecności przedstawicieli zakładu oraz Kierownika Referatu Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska Urzędu Miasta Hajnówka. W wyniku kontroli WIOŚ ustalono iż:
- Ścieki z terenu zakładu „GRYFSKAND” (oczyszczone ścieki socjalne i technologiczne oraz wody opadowe) są odprowadzane rowem przepływającym przez działki o numerach geodezyjnych: 1-459/1 i 1-459/4, będące własnością Gminy Miejskiej Hajnówka.
 - W dniu wizji lokalnej na ww. działkach występowało zastoisko wód roztopowo – opadowych o wyraźnym zapachu nieoczyszczonych ścieków bytowych. Teren przyległy był zanieczyszczony odpadami typu komunalnego.
 - Pobrane w trakcie kontroli próby ścieków odprowadzane z zakładowej oczyszczalni z „GRYFSKANDU” wykazywały dużą mętność i ciemną barwę. Wyniki analiz laboratoryjnych wykazały przekroczenie dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń (zawiesiny i ChZT) określonych w pozwoleniu wodno-prawnym.
 - Analizy wody z rzeki Leśnej powyżej i poniżej ujścia ścieków z oczyszczalni zakładowej z „GRYFSKANDU” nie wykazała wyraźnego negatywnego oddziaływania na jakość wód rzeki Leśnej. W obu badanych profilach woda była złej jakości (V klasa).

W wyniku powyższych działań WIOŚ wydał zarządzenie pokontrolne, zobowiązujące zakład do oczyszczenia kanału otwartego odprowadzającego wody opadowe z terenu zakładu do rowu oraz do podjęcia działań mających na celu przywrócenie właściwej pracy zakładowej oczyszczalni ścieków. W maju 2007 roku zakład poinformował o realizacji powyższego zarządzenia. Ponieważ w toku następných kontroli WIOŚ stwierdził nadal utrzymujące się przekroczenia dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń w ściekach oczyszczonych, skierowano ponownie wystąpienie do zakładu „GRYFSKAND” w Hajnówce o podjęcie działań mających na celu poprawę jakości oczyszczania ścieków lub rozważenie koncepcji podłączenia zakładu do kanalizacji miejskiej. W odpowiedzi na wystąpienie, zakład poinformował o wykonaniu prac porządkowych oraz o zleceniu badań ścieków do niezależnego laboratorium. Przeprowadzone badania w Laboratorium Badania Ścieków Wodociągów Białostockich Sp. z o.o. w Białymstoku, potwierdziły utrzymanie stężeń zanieczyszczeń w ściekach oczyszczonych na dopuszczalnym poziomie.

W marcu 2007 roku WIOŚ skierował także wystąpienie do Burmistrza o podjęcie działań mających na celu uporządkowanie terenu sąsiadującego, należącego do miasta i wyeliminowanie występujących nieprawidłowości (likwidacja zastoiska ścieków). Urząd Miasta wezwał zakład „GRYFSKAND” do natychmiastowego zaprzestania odprowadzania ścieków na działki będące własnością Gminy Miejskiej Hajnówka oraz uprzątnięcia ww. terenu z zanieczyszczeń. Ponadto wystąpił do Starostwa o przeprowadzenie kontroli decyzji RŚ.6223/21/04.

W związku z powtarzającymi się zgłoszeniami kierowanymi do Inspektoratu, o złym stanie wód rzeki Leśnej na terenie Hajnówki i poniżej miasta, WIOŚ zorganizował w kwietniu wizję lokalną z udziałem przedstawicieli Starostwa Powiatowego oraz Urzędu Miejskiego. W trakcie jej stwierdzono:

„zanieczyszczenia na wylocie kanalizacji deszczowej z OSM w Hajnówce, na wylocie kanalizacji deszczowej z Fabryki Mebli „Forte” w Hajnówce oraz w rejonie odprowadzania ścieków z terenu zakładu „GRYFSKAND”. W wyniku kontroli skierowano wystąpienie do zakładu „GRYFSKAND” z zaleceniem uporządkowanie gospodarki ściekowej na terenie zakładu. W maju zakład poinformował o podjętych działaniach z tego zakresu dotyczących uporządkowania terenu oraz zaprzestania odprowadzania ścieków nieczyszczonych do stawu przy oczyszczalni. W przypadku zakładu „FORTE” przedstawiciel Starostwa oświadczył, iż przeprowadzi postępowanie wyjaśniające, w tym przegląd warunków odprowadzania ścieków określonych w pozwoleniu wodno – prawnym. Inspektorat zwrócił się również do Urzędu Miasta z prośbą o poinformowanie, jakie działania zostaną podjęte w celu zinwentaryzowania indywidualnych nielegalnych źródeł zanieczyszczeń rzeki”

Kolejnym działaniem był spotkanie zorganizowane przez Urząd Miasta w Hajnówce w dniu 16.07.2007 r. z udziałem przedstawicieli „GRYFSKAND” Sp. z o.o. w Hajnówce, Starostwa Powiatowego w Hajnówce, PWiK Sp. z o.o. w Hajnówce oraz WIOŚ w Białymstoku, mające na celu uporządkowanie gospodarki ściekowej w zakładzie „GRYFSKAND”. W wyniku przeprowadzonej dyskusji przedstawiciele zakładu postanowili ponownie rozważyć koncepcję podłączenia zakładu do kanalizacji miejskiej. Podłączenie do kanalizacji miejskiej nastąpiło w dniu 01.02.2008r.

- W okresie maj - czerwiec 2007 r. przeprowadzono kontrolę podmiotu „RUNO” Sp. z o.o. w Hajnówce. W trakcie oględzin terenu stwierdzono w rowie przy nasypie kolejowym (na granicy działki nr 1/83, użytkowanej przez „RUNO” Sp. z o.o. oraz działki miejskiej nr 1/120) miejscowe zastoiska ścieków o charakterystycznym zapachu nieoczyszczonych ścieków bytowych. Wydano zarządzenie pokontrolne zobowiązujące zakład „RUNO” do zlikwidowania zastoiska. Zarządzenie zostało wykonane.
- Kontrola miejskiej oczyszczalni ścieków w Hajnówce, przeprowadzona w dniach sierpnia 2007 r., potwierdziła (otrzymaną drogą elektroniczną) informację o mających miejsce, awaryjnych zrzutach nieoczyszczonych ścieków z oczyszczalni do rzeki Leśnej. Według oświadczenia Kierownika oczyszczalni zrzuty awaryjne były spowodowane intensywnymi opadami atmosferycznymi, gdyż poprzez istniejącą w części miasta kanalizację ogólnospławną do oczyszczalni dopływają ścieki w ilości przekraczającej techniczną przepustowość urządzeń oczyszczających. Wobec braku odpowiednich zapisów regulujących takie przypadki odprowadzania ścieków w pozwoleniu wodno – prawnym, skierowano wystąpienia do PWiK Sp. z o.o. w Hajnówce oraz do Starosty Hajnowskiego, wnosząc o podjęcie działań mających na celu wyeliminowanie zrzutów ścieków nieoczyszczonych. Ponieważ z informacji uzyskanych z PWiK nie wynika, że możliwe jest całkowite zaprzestanie tego typu działań, WIOŚ skierował wystąpienie do Starosty z wnioskiem o pilne uregulowanie tej sprawy. W oczyszczalni – 30.11.2007r. został przeprowadzony przegląd pozwolenia wodnoprawnego RŚ.6223/21/05. PWiK przesłało informację o podejmowanych działaniach mających na celu uregulowanie gospodarki ściekowej w mieście. Starostwo na bieżąco będzie monitorować prace oczyszczalni, a w przypadku gdy działania podjęte przez PWiK nie przyniosą skutku zostanie rozważona możliwość ograniczenia lub cofnięcia pozwolenia wodnoprawnego.

OSTATNIE WYNIKI KONTROLI GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ PRZEPROWADZONE W ZLEWNI RZEKI NAREWKA NA OBSZARZE POWIATU

- **Oczyszczalnia gminna w Białowieży.** Kontrola gospodarki wodno-ściekowej, przeprowadzona we wrześniu 2007 roku, wykazała przekroczenie norm w ściekach oczyszczonych. Wydano Zarządzenie obligujące kontrolowany podmiot do podjęcia działań mających na celu przywrócenie właściwej pracy oczyszczalni. Badania ścieków surowych i oczyszczonych, są wykonywane zgodnie z warunkami pozwolenia wodno - prawnego. Przedstawione podczas kontroli wyniki badań z II, VI, VIII i XI 2006 roku nie wykazały przekroczeń norm w ściekach oczyszczonych odprowadzanych do rzeki.
- **Oczyszczalnia gminna w Narewce.** Na oczyszczalnię odprowadzane są ścieki komunalne z miejscowości: Narewka, Janowo, Stoczek, Świnoroje, Janowo i Zabłotczyzna. Trwa budowa sieci kanalizacyjnej w miejscowości Mikłaszewo. Planuje się podłączenie do oczyszczalni miejscowości Gruszki. Zgodnie z warunkami pozwolenia wodno- prawnego wykonywane są 2 razy w roku badania ścieków. Wyniki badań wykonane w listopadzie 2007 roku, nie wykazały przekroczeń norm w ściekach odprowadzanych do odbiornika.
- **Oczyszczalnia ścieków w Lewkowie Starym (gm. Narewka).** Do oczyszczalni odprowadzane są ścieki komunalne z Przedsiębiorstwa Ceramiki Budowlanej, bloków mieszkalnych w Lewkowie Starym, gospodarstw indywidualnych oraz budynków użyteczności publicznej w Lewkowie Starym i Lewkowie Nowym. Odbiornikiem ścieków oczyszczonych jest rzeka Narewka. Ostatnia kontrola obiektu przeprowadzona w październiku 2006 r. nie stwierdziła przekroczeń warunków odprowadzanych ścieków określonych w pozwoleniu wodno-prawnym.